

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON PALVELUOPAS PERHEILLE

www.palveluopasperheille.fi

Järjestösuunnittelija Satu Lukka, Aivoliitto ry

Sisällysluettelo

AJOKORTTI.....	6
AJONEUVOVERON PERUSVEROSTA VAPAUTUS.....	6
ALLE 16-VUOTIAAN VAMMAISTUKI	6
AMMATILLINEN ERITYISOPETUS	7
AMMATINVALINNANOHJAUS JA URASUUNNITTELU	8
APUVÄLINEET	8
ASEVELVOLLISUUS.....	9
ASUNNON MUUTOSTYÖT JA ASUNTOON KUULUVAT VÄLINEET JA LAITTEET	10
AUTON MUUTOSTYÖT	10
AUTOVERON PALAUTUS JA HUOJENNUS	10
AVUSTUS AUTON HANKINTAAN	11
DIAGNOOSI	11
ELINKEINOTUKI VAMMAISELLE YRITTÄJÄLLE TAI AMMATINHARJOITTAJALLE	11
ELÄKETTÄ SAAVAN HOITOTUKI	12
ELÄKKEENSAAJAN ASUMISTUKI.....	12
ENSITieto.....	12
ERITYISHOITORAHA	13
ESIOPETUS	14
FYSIOTERAPIA.....	14
HAKEMUKSET	15
HARRASTUKSET.....	15
HARRASTUSVÄLINEET	15
HENKILÖKOHTAINEN APU.....	16
HENKILÖKOHTAISEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA SUUNNITELMA, HOJKS	16
HOITOVAPAA	16
ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUS.....	17
JÄRJESTÖJEN TOIMINTA	17
KANTELU	17
KELAN TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEEN JÄTTÄMINEN LEPÄÄMÄÄN	17
KOMMUNIKAATION TUKEMINEN	18
KOTIHOIDON TUKI.....	19
KOTIPALVELU	19
KOTISAIRAANHOIDON TARVIKEJAKELU	19
KOULULAISTEN AAMU-, ILTAPÄIVÄ- JA LOMA-AJAN HOITO.....	20
KOULUMATKAT	20
KOULUMATKATUKI.....	20
KOULUTUS- JA TYÖKOKEILUT, TYÖHÖNVALMENNUS	21

KULJETUSPALVELUT	21
KUNTOOUTUS	22
KUNTOOUTUSNEUVOLA	23
KUNTOOUTUSOHJAAJA	23
KUNTOOUTUSRAHA	23
KUNTOOUTUSSUUNNITELMA	24
KUNTOOUTUSTARVESELVITYS JA -TUTKIMUS	24
KUNTOOUTUSTUKI	24
LASTENHOITOPALVELU	25
LOMAKOTITOIMINTA	25
LAUSUNNOT	25
LISÄOPETUS	25
LUKIO-OPINTOJEN TUKI	26
LÄÄKKEET	26
Lääkekorvaukset.....	26
Maksukatto lääkekorvauksissa	27
Lääkevaihto ja viitehintajärjestelmä	27
MAKSUKATTO	27
Maksukatto terveydenhuollossa	27
Maksukatto lääkekorvauksissa	27
Maksukatto matkakustannuksissa	28
MATKAKORVAUKSET	28
MIELENTERVEYSTOIMISTO	28
MUISTUTUS	29
MUSIIKKITERAPIA	29
MUUTOKSENHAKU ELI VALITUSMENETTELY	30
MUUTTOVALMENNUS	30
NEUROPSYKIATRINEN VALMENNUS	30
NEUROPSYKOLOGINEN KUNTOOUTUS	31
NUOREN KUNTOOUTUSRAHA ALLE 20-VUOTIAALLE	31
OIKEUS TIEToon	31
OMAISHOIDON TUKI	32
OPINTOTUKI	32
OPPIMÄÄRÄN YKSILÖLLISTÄMINEN	33
OSASAIRAUSPÄIVÄRAHA	33
OSITTAINEN HOITORAHA	33
OSITTAINEN HOITAVAPAA	34
PALKKATUKI	34

PALVELUASUMINEN.....	35
PALVELUOHJAUS.....	35
PALVELUOHJAAJA.....	35
PALVELUSETELI.....	36
PALVELUSUUNNITELMA.....	36
PALVELUTARPEEN SELVITYS.....	36
PERHELOMITUS.....	37
PERHENEUVOLA.....	37
PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS.....	37
POTILASASIAMIES.....	38
PSYKIATRIAN POLIKLINIKKA.....	38
PSYKOTERAPIA.....	38
PUHETERAPIA.....	38
PYSÄKÖINTILUPA.....	39
PÄIVITTÄISISTÄ TOIMINNOISTA SUORIUTUMISESSA TARVITTAVAT VÄLINEET, KONEET JA LAITTEET.....	39
PÄIVÄHOIDON KUNTOUTUSSUUNNITELMA.....	39
PÄIVÄHOITOKUNTOUTUS.....	40
PÄIVÄTOIMINTA.....	41
PÄÄTÖS.....	41
RIPPIKOULU.....	41
SAIRAAHOITOKORVAUS.....	42
SAIRAUSPÄIVÄRAHA.....	42
SALASSAPITO.....	42
SEURAKUNTA.....	43
SISARUUDEN ILOT JA SURUT.....	43
Tietoa sisaruksille.....	43
Sisarusten tunteiden huomioiminen.....	43
Kaverisuhteet.....	43
Tukea sisaruksille.....	44
SOPEUTUMISVALMENNUS.....	44
SOSIAALIASIAMIES.....	45
SOSIAALINEN LUOTOTUS.....	45
STARTTIRAHAA ALOITTAVALLE YRITTÄJÄLLE.....	45
SUBJEKTIIVINEN OIKEUS PALVELUIHIN.....	46
TALOUS- JA VELKANEUVONTA.....	46
TERAPIAT.....	46
TILAPÄINEN HOITOVAPAA.....	47
TOIMEENTULOTUKI.....	47

TOIMINTATERAPIA	47
TUETUT LOMAT	48
TUKIHENKILÖTOIMINTA.....	48
TUKIPERHETOIMINTA	48
TUKI PERUSOPETUKSESSA	49
TULKKAUSPALVELUT	49
TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMINEN.....	50
TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKE.....	50
TYÖLLISTYMISSUUNNITELMA	50
TYÖLLISTÄMISEN KUNTALISÄ.....	50
TYÖLLISYYSPOLIITTINEN AVUSTUS	51
TYÖOLOSUHTEIDEN JÄRJESTELYTUKI	51
TYÖVOIMAN PALVELUKESKUS	51
TYÖVOIMAPOLIITTINEN AIKUISKOULUTUS.....	51
VAIKEAVAMMAISUUS.....	51
VALMENTAVA JA KUNTOUTTAVA OPETUS JA OHJAUS.....	52
VALTION ERITYISKOLUT	52
VERONMAKSUKYVYN ALENTUMISVÄHENYS	52
VIITTOMIEN OPETUS	53
VIIVYTYKSETÖN KÄSITTELY	53
16 VUOTTA TÄYTTÄNEEN VAMMAISTUKI	53
YKSITYISEN HOIDON TUKI.....	54
YLEINEN ASUMISTUKI	54
YLIMÄÄRÄISET ERITYISRAVINTOKUSTANNUKSET	54
YLIMÄÄRÄISET VAATETUSKUSTANNUKSET	55

AJOKORTTI

15 vuotta täyttävälle nuorelle tehdään koulussa lääkärintarkastus, josta nuori saa viisi vuotta voimassa olevan lääkärintodistuksen. Tämä todistus riittää myös ajokorttia hankittaessa eli käy ajokorttilääkärintodistuksena. Todistuksen voimassaoloaika lyhennetään, jos nuorella havaitaan olevan esim. kognitiivisten taitojen (mm. tiedon vastaanottaminen, käsittely, muokkaaminen, muistaminen ja hyödyntäminen eri toiminnoissa, kuten uuden oppimisessa ja ongelmanratkaisutilanteissa) osalla puutteita ja taitoja on syytä tarkistaa vielä ennen ajokortin hankkimista. Tällaisia tilanteita ovat mm. puutteet nuoren harkinta-, keskittymis- tai havaintokyvyssä, ymmärtämisen hitaus, päätöksenteon hankaluus, juuttumistaipumus tai motoristen liikesuoritusten vaikeus.

Autokoulussa on mahdollisuus henkilökohtaiseen opetussuunnitelmaan, joka suunnitellaan yhdessä ajo-opettajan, nuoren ja perheen kanssa erityisopettajan, psykologin tai neuropsykologin kirjoittaman lausunnon pohjalta. Ammatillaisen kirjoittama todistus antaa mahdollisuuksia muokata teoriakoetta nuorelle sopivamaksi. Teoriakokeen vastausaika voidaan kaksinkertaistaa ja vastata voi suullisesti tietokonevastausten sijaan. Monilla nuorilla on kiire saada ajokortti heti 18 vuotta täytettyään, mutta erityisen tarpeessa olevien nuorten kohdalla muutaman vuoden lisäkypsyminen voi olla hyvä ratkaisu. Vaikka teoriakokeen suorittamiseen saa joustoa, sisällön osaamiseen ei saa. Myöskään liikenteessä liikkuminen ei anna mahdollisuutta virhearviointeihin. Ammatillisissa erityisoppilaitoksissa järjestetään autokoulukursseja, joissa saa valmiuksia ajokortin hankkimista varten.

Normaalistikin autokoulu on hyvin hintava ja erityistä tukea tarvitsevalle nuorelle tarvitaan ehkä lisää teoria- ja ajotunteja ajokortin saavuttamiseksi. Kotikunnan vammaispalveluista voi hakea yksilöllisenä sopeutumismuunnoksena tukea ajo-opetuksen kustannuksiin vammaispalvelulain nojalla. Perusteena on esim. vammaisen henkilön sosiaalisen toimintakyvyn säilyminen ja edistäminen, palvelua on myönnetty lähinnä vaikeasti liikuntavammaisille nuorille. Tarve arvioidaan lääkärintodistuksen sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden lausuntojen perusteella. (Lähteenä: Nuori liikenteessä, s.379–392 teoksessa Ymmärsinkö oikein? Kielelliset vaikeudet nuoruusiässä, www.ake.fi)

AJONEUVOVERON PERUSVEROSTA VAPAUTUS

Ajoneuvoverolain mukaan vapautuksen ajoneuvoveron perusverosta voidaan myöntää, jos ajoneuvon omistajalle on myönnetty autoverolain 50 § mukainen autoveron palautus, tai poliisi on myöntänyt lapselle/nuorelle vammaisen pysäköintiluvan. Perusverosta vapautusta haetaan liikenteen turvallisuusvirastolta lomakkeella nimeltä Vapautus ajoneuvoveron perusverosta vammaisuuden perusteella. Lomakkeen voi tulostaa esim. osoitteesta www.ake.fi > verotus > ajoneuvoveron vammaisvapautushakemus. Hakemukseen on liitettävä jäljennös pysäköintiluvan molemmista puolista tai mahdollisesta autoveronpalautuspäätöksestä. Jos autoveronpalautuksesta on tehty merkintä ajoneuvorekisteriin, erillistä hakemusta ei tarvitse tehdä, vaan vapautus ajoneuvoverosta tulee automaattisesti. (Ajoneuvoverolaki, www.ake.fi)

ALLE 16-VUOTIAAN VAMMAISTUKI

Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen tai nuoren hoito ja kuntoutus aiheuttavat perheelle ylimääräisiä kustannuksia ja erityisjärjestelyjä. Näiden kulujen kattamiseksi Kela voi maksaa vammaistukea (tunnettiin aikaisemmin nimellä hoitotuki) alle 16-vuotiaan lapsen perheelle. Vammaistuki on porrastettu kolmeen maksuluokkaan lapsen hoidon ja kuntoutustarpeen mukaan. Tuet vuonna 2012 ovat:

- Perusvammaistuki 89,18 €/kk
- Korotettu vammaistuki 208,09 €/kk
- Ylin vammaistuki 403,50 €/kk

Perusvammaistukeen on oikeus, jos lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu tavanomais- ta suurempaa, vähintään viikoittaista räsitusta ja sidonnaisuutta. Korotettuun vammaistukeen on oikeus, jos lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuva räsitus ja sidonnaisuus ovat vaativaa tai vievät päivittäin huomattavasti aikaa. Ylimpään vammaistukeen on oikeus, jos lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu perheelle vaativaa ja ympärivuorokautista räsitusta ja sidonnaisuutta. Ylin vammaistuki on tarkoitettu kaikkein vaikeavammaisimmille lapsille, joiden katsotaan tarvitsevan toisen ihmisen lähes jatkuvaa valvontaa ja apua.

Vammaistuen hakeminen lapselle kannattaa tehdä huolellisesti, sillä vammaistuen suuruus määrittelee sen, voiko lapsi saada Kelan tarjoamia kuntoutuspalveluja. Lapselle pitää olla myönnettynä korotettu tai yli vammaistuki, ennen kuin hän voi saada Kelan kuntoutuspalveluja. Jos lapselle myönnetään alin vammaistuki, hänen kuntoutuksensa hoitaa esim. kotikunta tai Kela harkinnanvaraisista kuntoutuspalveluista, joita järjestetään valtion tulo- ja menoarviossa vuosittain vahvistetun rahamäärän mukaan.

Lapsen erityishoidon tarpeen on kestettävä vähintään kuusi kuukautta, jotta vammaistukea voidaan maksaa. Vammaistuki on verotonta tuloa eikä riipu perheen tuloista ja varallisuudesta. Vuoden 2010 alusta lähtien vammaistukea on maksettu myös yli kolme kuukautta kestävien laitoshoidojaksojen ajalta. Aiemmin vammaistuen maksaminen on keskeytetty kolmen kuukauden laitoshoidon jälkeen.

Vammaistukea haetaan lomakkeella EV 258, joita saa esim. Kelan paikallistoimistoista tai täytettyä suoraan Kelan Internet-sivuilla. Hakemusta täytettäessä on hyvä kiinnittää huomiota erityisesti kohtaan 7, sairauden oireet sekä kohtaan 8, avun ja huolenpidon tarve. Lapsen kokonaisvaltainen hoidon, huolenpidon ja kuntoutuksen tarve on hyvä kertoa tarkasti ja verrata, millä lailla se eroaa terveen vastaavanikäisen lapsen hoidosta. Vamman oireiden sekä avun ja huolenpidon selvitys on tärkeä, koska Kelassa päätöksen tekevä viranhaltija ei voi tietää lapsen hoidon vaativuutta, ellei perhe sitä hakemuksessa perusteellisesti selvitä. Vammaistukipäätös ei ole riippuvainen lapsen diagnoosista, vaan lapsen vamman aiheuttamasta hoidollisesta räsituksesta. Vammaistukihakemuksen liitteeksi tarvitaan lääkärinlausunto C, jonka pitää olla alle puoli vuotta vanha. Hakemus toimitetaan Kelan paikallistoimistoon. Lapsen vammaistuki myönnetään siitä lähtien, kun lapsi on siihen oikeutettu ja vammaistukea voi saada takautuvasti enintään puolen vuoden ajalta. Kelan päätökseen tyytymätön perhe voi hakea muutosta ensin Kelan itseoikaisuna, sitten sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta ja sen päätöksestä edelleen vakuutus-oikeudesta. Tarkemmat tiedot muutoksenhausta ovat aina Kelan päätöksissä.

Alle 16-vuotiaan vammaistuki päättyy nimensä mukaisesti viimeistään lapsen täyttäessä 16 vuotta. Sen jälkeen nuorella voi olla oikeus 16 vuotta täyttäneen vammaistukeen ja/tai vaikeasti vajaakuntoisena kuntoutusrahan. (Laki vammais-etuuksista, www.kela.fi)

AMMATILLINEN ERITYISOPETUS

Erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat saavat tarvittaessa ammatillista erityisopetusta. Erityisopetuksen tarve voi olla esim. vammaisuuden, pitkäaikaissairauden, oppimisvaikeuksien, psyykkisen tai sosiaalisen ongelman aiheuttamaa. Ammatillinen erityisopetus voi toteutua ammatillisessa erityisoppilaitoksessa tai yleisessä ammattioppilaitoksessa, se on suunnattu kaiken ikäisille opiskelijoille. Erityisopetus toteutetaan usein pienryhmissä ja pääpaino on toiminnallisessa oppimisessa. Opiskelijat saavat henkilökohtaista ohjausta sekä opintoihin että itsenäiseen suoriutumiseen koulun ulkopuolella. Jos ammatillinen erityisopetus tapahtuu erityisoppilaitoksessa, niiden hakuaika on yleisesti keväällä. Erityisoppilaitokset eivät kuulu yhteishaun piiriin, vaan niihin hakemisesta saa tarkempaa tietoa oppilaitosten omilta sivuilta:

- Aitoon koulutuskeskus, www.aikk.fi
- Ammattiopisto Luovi, www.luovi.fi
- Bovallius-ammattiopisto, www.bovallius.fi
- Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus www.ijkk.fi
- Keskuspuiston ammattiopisto, www.keskuspuisto.fi

- Kiipulan ammattiopisto, www.kiipula.fi
- Optima, www.optimaedu.fi

Lisätietoa ammatillisesta erityisopetuksesta löytyy mm. www.ammatillinenerityisopetus.fi, www.edu.fi, www.koulutusnetti.fi ja www.valteri.fi. (Laki ja asetus ammatillisesta koulutuksesta)

AMMATINVALINNANOHJAUS JA URASUUNNITTELU

Työ- ja elinkeinotoimisto (TE-toimisto) tarjoaa ammatinvalinnanohjausta ja urasuunnittelua. Palvelut ovat tarkoitettu kaiken ikäisille henkilöille, jotka tarvitsevat apua koulutukseen, ammatinvalintaan tai työhön liittyviin kysymyksiin. TE-toimistosta varataan aika ammatinvalintapsykologille, jonka kanssa henkilö pohtii koulutus- tai ammattivaihtoehtoja. Henkilö määrittelee omat toiveensa ja tavoitteensa, ammatinvalintapsykologi tukee oikeiden ratkaisujen löytymistä omalla ammattitaidollaan. Ohjauskeskustelun lisäksi on mahdollisuus saada lisätietoa erilaisilla testeillä, koulutus- ja työkokeiluilla sekä terveydentilan tutkimuksilla. Ammatinvalintaan ja urasuunnitteluun on olemassa erilaisia verkkopalveluja, joiden avulla henkilö arvioida omia tavoitteitaan ja kiinnostuksen kohteitaan. Tällaisia verkkopalveluja löytyy mm. osoitteesta www.työllisyysportti.fi. (Laki julkisesta työvoimapalvelusta)

APUVÄLINEET

Vuoden 2012 alusta astui voimaan sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta. Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden **luovutuksen perusteena** on lääketieteellisin perustein todettu sairaus, vamma tai kehitysviivästymä, joka heikentää asiakkaan toimintakykyä ja vaikeuttaa hänen itsenäistä selviytymistä. Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä luovutettavien välineiden, laitteiden, tarvikkeiden, tietokoneohjelmien sekä muiden ratkaisujen tarkoituksena on edistää asiakkaan kuntoutumista, tukea, ylläpitää tai parantaa toimintakykyä jokapäiväisissä toiminnoissa tai ehkäistä toimintakyvyn heikentymistä.

Apuvälineen **tarpeen arviointi** on tehtävä käyttäjälähtöisesti, oikea-aikaisesti ja yksilöllisesti. Tarpeen arvioinnissa on otettava huomioon asiakkaan toimintakyky, elämäntilanne ja elinympäristön apuvälineen toimivuudelle asettamat vaatimukset. Apuvälineen valinta on tehtävä yhteisymmärryksessä asiakkaan kanssa ja tarvittaessa hänen laillisen edustajansa, läheisensä tai omaisensa kanssa. Ennen apuvälineen valintaa asiakkaalle on annettava tietoa apuvälineen valintaan liittyvistä vaihtoehtoista ymmärrettävällä tavalla.

Apuvälineitä myöntävät monet eri tahot ja kuntoutujan voi olla hankala hahmottaa, miltä taholta mitään apuvälinettä pitäisi hakea. Laissa kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä säädetään eri hallinnonalojen yhteistyöstä, jolla autetaan kuntoutujaa saamaan hänen tarvitsemansa kuntoutuspalvelut, sekä edistetään hänen asemaansa ja oikeutta osallistua hänen kuntoutustaan koskevaan asian käsittelyyn. Laki velvoittaa viranomaisia toimimaan yhteistyössä niin paikallisesti, alueellisesti kuin valtakunnallisestikin. (Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä)

Kelan kautta haetaan apuvälineitä, joita tarvitaan ammatillisesta koulutuksesta tai työstä suoriutumiseksi. Apuvälineiden tulee olla kalliita, vaativia, henkilölle välttämättömiä apuvälineitä. Apuvälineitä voidaan myöntää lukion ja peruskoulun seitsemänneltä luokalta ylöspäin opiskelevalle nuorelle. Apuvälineen järjestämiseen sisältyvät tarpeen määrittely, apuvälineen kokeilu, apuvälineen saaminen omaksi tai lainaan, käytön opetus, seuranta sekä huollon järjestäminen. (Laki kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista, www.kela.fi)

Opetustoimen on järjestettävä oppivelvollisuusikäiselle vammaiselle tai erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle/nuorelle opetukseen osallistumisen edellyttämät erityiset koulu- ja luokkakohtaiset apuvälineet. Tällaisia apuvälineitä voivat olla esim. liuska, hissi ja erityispulpetti. (Perusopetuslaki)

Sosiaalitoimi järjestää vaikeavammaiselle henkilölle kotiin ja kodin lähiympäristöön tarvittavia asunnon muutostöitä sekä asuntoon kuuluvia kiinteästi asennettavia välineitä ja laitteita. Lisäksi sosiaalitoimen kautta korvataan harkinnanvaraisesti (puolet kustannuksista) päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseksi tarvittavia välineitä, koneita ja laitteita. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehtävät korjaukset puolestaan korvataan kokonaan. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

Terveydenhuolto vastaa apuvälineistä, jotka kuuluvat lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin. Apuvälineitä voi saada sekä perus- että erikoissairaanhoidosta, saamisen edellytyksenä on lääkärin toteama sairaus tai vamma ja sen aiheuttama apuvälineen tarve. Apuvälineitä ovat mm. liikkumisen apuvälineet, mutta myös päivittäisissä toiminnoissa ja kommunikoinnissa tarvittavat apuvälineet. (mm. kansanterveyslaki, erikoissairaanhoidolaki, asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta)

Työvoimahallinto vastaa työolosuhteiden järjestelytuesta, jolla työnantaja voi hankkia vajaakuntoiselle työntekijälle hänen tarvitsemiaan apuvälineitä. Tuella työnantaja voi järjestää esim. työkoneita, työmenetelmiä tai työpaikan muutostöitä, joiden avulla tuetaan työntekijän työhön sijoittumista tai työssä pysymistä. (Laki julkisesta työvoimapalvelusta, asetus työvoimapalveluihin liittyvistä etuuksista)

Vakuutuslaitokset korvaavat apuvälineitä, joita tarvitaan vammautumisen vuoksi ja lääketieteellisin perustein. Apuvälineet korvataan vakuutuksen ehtojen mukaisesti. Siltä osin kun vakuutus ei kata kaikkia tarvittavia apuvälineitä, siirtyy järjestämisvastuu terveydenhuollolle, sosiaalitoimelle tai Kelalle tarpeesta ja apuvälineestä riippuen. (Laki tapaturmavakuutuslainperusteella korvattavasta kuntoutuksesta, laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta)

Suomessa järjestetään vuosittain apuvälinemessuja, joissa eri apuvälinevalmistajat esittelevät uusimpia tuotteitaan. Messuilla käydessään saa käsityksen tarjolla olevista tuotteista ja ideoita kuntoutujaa helpottavista apuvälineistä. Kun tietää, mitä mahdollisuuksia on tarjolla, on helpompi keskustella eri viranomaistahojen kanssa apuvälinehankinnoista.

ASEVELVOLLISUUS

Suomessa asevelvollisuuteen kuuluu varusmies- tai siviilipalvelus. Kutsunnat asevelvollisuuteen pidetään vuosittain. Kutsunnat koskevat miespuolisia Suomen kansalaisia, jotka kutsuntavuonna täyttävät 18 vuotta. Ennen syksyllä pidettävää kutsuntatilaisuutta nuoren on käytävä ennakkoterveydentarkastuksessa. Kutsunnoissa määritellään nuoren palvelukelpoisuus ja kutsuntojen perusteella päätetään palveluksesta. Nuori täyttää kyselylomakkeen palvelusta ja terveydentilan tutkimusta varten. Lomakkeeseen täytetään tulevaa palvelusta koskevat toivomukset ja omaa terveyttä koskevat tiedot. Erityisen tuen tarpeessa olevan nuoren on hyvä kutsunnoissa kertoa omista mahdollisista asevelvollisuutta rajoittavista piirteistään tai tuoda mukanaan lääkärin tai muun ammattihenkilön lausunto, jossa on kuvattu hänen erityisen tuen tarve. Mitä aikaisemmin tieto kulkee puolustusvoimille, sitä paremmin nuorta pystytään tukemaan varusmies- tai siviilipalveluksen aikana.

Varusmiespalveluksen suorittaminen on usealle nuorelle ensimmäinen kerta, kun hän asuu muualla kuin kotonaan. Varusmiespalvelus selkeine käytäntöineen, ohjeineen ja päiväohjelmineen sopii joillekin erityisen tuen tarpeessa oleville nuorille. Toisaalta tiivis yhteisö ja muiden varusmiesten jatkuva läsnäolo voi puolestaan aiheuttaa haasteita joillekin nuorille. Varusmiespalvelus on pituudeltaan 180, 270 tai 362 päivää nuoren toiveiden ja kykyjen mukaan. Varusmiespalveluksen voi suorittaa myös aseettomana palveluksena nuoren vakaumuksen mukaisesti.

Siviilipalvelus on vaihtoehto niille nuorille, jotka vakaumuksensa vuoksi eivät halua varusmiespalvelukseen. Palvelus alkaa aina kaikille pakollisella koulutusjaksolla koulutuskeskuksessa. Koulutusjakson jälkeen nuori siirtyy itse hankkimaansa siviilipalveluspaikkaan. Osoitteesta www.sivarikeskus.fi löytyy luettelo, jossa ovat

kaikki Suomen siviilipalveluspaikat. Siviilipalvelus on pituudeltaan 362 vuorokautta, josta 28 ensimmäistä päivää ovat kaikille pakollinen koulutusjakso.

Sekä varus- että siviilipalveluksessa on käytössä palveluskelpoisuutta kuvaavat luokat. A-luokkaan kuuluvat nuoret suorittavat palveluksen normaalisti, B-luokkaan kuuluvat suorittavat myös, mutta heidän terveydentilassaan on jotakin terveydellistä huomioitavaa, jolloin he suorittavat fyysisesti kevennettyjä tehtäviä. E-luokkaan määritellään ne nuoret, joilla on jokin sairaus tai vamma, joka vaatii uudelleenarviointia. Tämän vuoksi palvelus siirtyy määräaikaisesti. Ne nuoret, joilla on jokin pysyvä vamma tai sairaus, joka estää asepalveluksen suorittamisen, kuuluvat C-luokkaan ja heidät on vapautettu palveluksesta rauhan aikana. (Asevelvollisuuslaki, siviilipalveluslaki, www.puolustusvoimat.fi, www.sivarikeskus.fi)

ASUNNON MUUTOSTYÖT JA ASUNTOON KUULUVAT VÄLINEET JA LAITTEET

Jos lapsen/nuoren erityisen tuen tarpeeseen liittyy fyysisen toimintakyvyn rajoitteita, voi kodissa olla tarvetta asunnon muutostöille. Asunnon muutostöihin haetaan tukea kunnan sosiaalitoimistosta. Tukea haetaan mieluiten ennen kustannusten syntyä, jotta muutostyön tarve voidaan arvioida. Sosiaalitoimistosta saa tiedon muutostöihin liittyvistä hakumenettelyistä vaikeavammaisuuden perusteella. Tavallisimpia muutostöitä ovat ovien leventäminen, kulkuliuskojen asentaminen, kynnysten poistaminen ja keittiön ja kylpyhuoneen muutostyöt. Muutostöiden suunnittelu sekä esteiden poistaminen lähiympäristöstä sisältyvät asunnon muutostöihin.

Kotiin voidaan tarvita kiinteitä välineitä ja laitteita, kuten nostolaitteita, hissi tai hälytyslaitteita. Ne korvataan samalla tavoin kuin muutostyötkin. Kunta voi myös antaa välineitä ja laitteita pitkäaikaiseen lainaan korvauksetta. Tämän palvelun kohdalla vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituisessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia. Asunnon muutostyöt välineineen ja laitteineen ovat vammaispalvelulain mukaan kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden alaisia palveluja (subjektiivinen oikeus), eli vaikeavammaisuuden kriteerien täytyttyä kyseisen palvelun kohdalla kunnan on järjestettävä palvelut riippumatta siitä, onko toimintaan ollut varattuna määrärahoja. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

AUTON MUUTOSTYÖT

Jos perheen autoon tarvitaan lapsen/nuoren vamman vuoksi välttämättömiä muutostöitä, kunta korvaa ne täysimääräisesti. Jos muutostyöt ovat käyttöä helpottavia, kunta voi korvata kustannuksista puolet. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

AUTOVERON PALAUTUS JA HUOJENNUS

Autoveronpalautuksen voi saada uutena ostettuun tai ulkomailta käytettynä ostettuun Suomessa ensi kertaa rekisteröitävään autoon. Autoveronpalautuksesta säädetään autoverolain 51 §:ssä. Autoveronpalautuksen voi saada, jos hakijan pysyvästä liikunta- tai näkövammasta aiheutuva haitta on vähintään 80 % ja auto tulee hakijan henkilökohtaiseen käyttöön, tai pysyvästä invaliditeetista aiheutuva haitta on vähintään 60 %, tai yksin alaraajavammoista 40 % ja auton hankinta on olennaisen tarpeellinen työn, toimen tai ammattiin valmistumista varten tapahtuvan opiskelun vuoksi. Autoveronpalautusta on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun auto on rekisteröity kuntoutujan nimiin. Päätöstä voi hakea jo ennen auton hankkimista tai rekisteröintiä. Hakemus toimitetaan osoitteeseen Eteläinen tullipiiri, Hangon tulli, 10900 Hanko.

Tullihallitus voi myöntää autoverolain 50§:n mukaan autoveron huojennusta, jos hakija ei täytä edellä mainittuja 51§:n mukaisia vaatimuksia. Tässä tapauksessa autovero voidaan palauttaa erityisen painavista syistä kokonaan tai osittain, palautuksen myöntäminen on harkinnanvaraista. Autoveron huojennusta harkitessaan Tullihallitus kiinnittää erityistä huomiota hakijan tai hänen perheensä liikkumista estävän tai sitä merkitsevästi

rajoittavan vamman laatuun, ajoneuvon tarpeeseen ja perheen taloudelliseen ja sosiaaliseen tilanteeseen. Hakemus liitteineen toimitetaan osoitteeseen Tullihallitus, PL 512, 00101 Helsinki. Tullihallituksen Internet-sivuilla osoitteessa www.tulli.fi >yksityisille > autoverotus > autoveronpalautus invalideille > Invalideille myönnettävä veronpalautus löytyy opas, joka neuvoo autoveronpalautuksen ja -huojennuksen hakemiseen liittyvissä asioissa. (Autoverolaki, www.tulli.fi)

AVUSTUS AUTON HANKINTAAN

Kotikunta voi harkintansa mukaan osallistua perheen autonhankintakustannuksiin, jos auto katsotaan välttämättömäksi lapsen/nuoren hoidon ja kuntoutuksen kannalta eli autoa tarvitaan jatkuvasti. Auto voi olla uusi tai käytetty. Jos perhe vaihtaa vanhan auton uudempaan, vanhan auton myyntihinta vähennetään uuden auton hinnasta ja loppusummasta kunta voi maksaa puolet. Jos autoon on saatu esim. autoveron palautus, se vähennetään auton hankintahinnasta. Kunnilla on yleensä olemassa tietyt kattohinnat, mitä auto voi korkeintaan maksaa eli kysymys on kohtuuhintaisesta perheautosta. Kunnalta voi anoa päätöstä ennen auton ostoa (kaikki kunnat eivät myönnä ennakkopäätöksiä). Hakemukseen tulee perustella, miksi perhe tarvitsee autoa lapsen/nuoren hoitoon ja kuntoutukseen liittyen. Hakemukseen kannattaa liittää lääkärin lausunto (esim. epikriisi), sekä jäljennökset pysäköintiluvasta ja autoveronpalautuksesta, jos ne ovat myönnetty. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

DIAGNOOSI

Diagnoosi on lääkärin tekemä taudin määrittäminen kuntoutujan erityispiirteiden perusteella. Diagnoosi on perheelle merkittävä asia, sen avulla pyritään selkeyttämään omaa ajattelua ja jäsentämään tulevaa toimintaa. Toisinaan kuntoutujan erityispiirteet ovat oireistoltaan niin epämääräisiä tai moninaisia, että selkeän yksiselitteisen diagnoosin antaminen alkuvaiheessa on mahdotonta. Diagnoosi voi muuttua tai tarkentua vuosien myötä kuntoutujan kasvaessa ja kehittyessä. Jos oireet ovat moninaiset, diagnosointia tehdään poissulkumenetelmällä eli suljetaan pois sairaus kerrallaan ja tämä voi olla aikaa vievää, koska tarvitaan erilaisia kokeita ja tutkimuksia asian varmistamiseksi.

Perheen ja kuntoutujan näkökulmasta katsottuna on hyvä, jos selkeä diagnoosi saadaan mahdollisimman varhain, silloin perheen on helpompi hakea sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ja etsiä lisätietoa erityisen tuen tarpeeseen liittyen. Lapsen ja nuoren hoito ja kuntoutus suunnitellaan aina yksilöllisesti hänen oireidensa, tarpeidensa ja voimavarojensa mukaan, ei pelkästään diagnoosin perusteella.

ELINKEINOTUKI VAMMAISELLE YRITTÄJÄLLE TAI AMMATINHARJOITTAJALLE

Elinkeinotuki on palvelumuoto, jolla edistetään erityisen tuen tarpeessa olevan nuoren työllistymistä. Elinkeinotukea voi saada tukemaan yrittäjän tai ammatinharjoittajan työn aloittamista sekä tarvittavien työvälineiden hankintaa. Toiminnassa olevaan yritykseen voi saada apua työvälineiden hankintaan, jos ne hankitaan nuoren henkilökohtaiseen käyttöön ja ovat hänelle vamman tai sairauden vuoksi tarpeellisia työn suorittamiseksi. Kela arvioi ennen tuen myöntämistä nuoren ammattitaitoa ja vamman tai sairauden aiheuttamia toimintarajoitteita suunnitellussa työssä sekä yrityksen toiminta- ja menestymismahdollisuuksia. Elinkeinotuki on enintään 80 % hyväksytystä kustannusarviosta, suurin mahdollinen elinkeinotuki on 17 000 euroa. Elinkeinotukea haetaan Kelasta kuntoutushakemuksella (ETK/Kela 7009) ja liitteellä elinkeinotuesta (KU105). Lisäksi tarvitaan vielä selvitys tarvittavista työvälineistä ja laskelma yritystoiminnan kannattavuudesta. (www.kela.fi)

ELÄKETTÄ SAAVAN HOITOTUKI

Eläkettä saavan hoitotukea maksetaan vähintään 16 vuotta täyttäneelle eläkettä saavalle nuorelle, joka on toisen henkilön avun tarpeessa ja/tai jolle vammasta aiheutuu erityiskustannuksia. Toimintakyvyn pitää olla heikentyneenä sairauden tai vammaisuuden vuoksi yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan, jolloin nuorella on säännöllistä avun, ohjauksen tai valvonnan tarvetta tai erityiskustannuksia. Hoitotukeen eivät vaikuta nuoren tai hänen perheensä tulot eikä omaisuus. Hoitotuki on verotonta tuloa. Tuen määrä on porrastettu avuntarpeen ja erityiskustannusten perusteella kolmeen luokkaan:

- Perushoitotuki 59,73 €
- Korotettu hoitotuki 148,69 €
- Ylin hoitotuki 314,41 €

Vammaistukihakemuksen (EV256) liitteeksi tarvitaan alle puoli vuotta vanha lääkärinlausunto C tai riittävän perusteellinen lääkärinlausunto B. Tukea voidaan maksaa takautuvasti enintään puolen vuoden ajalta. Kelan päätökseen tyytymätön nuori voi hakea muutosta päätökseen ensin Kelan itseoikaisuna, sitten sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta ja sen päätöksestä edelleen vakuutusoikeudesta. Tarkemmat tiedot muutoksenhausta ovat aina Kelan päätöksissä. Vuoden 2010 alusta lähtien hoitotukea on maksettu myös yli kolme kuukautta kestävien laitoshoitajaksojen ajalta. Aiemmin hoitotuen maksaminen on keskeytetty kolmen kuukauden laitoshoidon jälkeen. Tämän lakimuutoksen tarkoituksena on poistaa avo- ja laitoshoidon välistä rajanvetoa. (Laki vammaisuuksista, www.kela.fi)

ELÄKKEENSAAJAN ASUMISTUKI

Eläkkeensaajan asumistukea voivat saada pienituloiset eläkkeensaajat, jotka asuvat pysyvästi vuokra- tai omistusasunnossa Suomessa. Jos samassa taloudessa asuu hakijan lisäksi alle 18-vuotiaita lapsia tai muita henkilöitä kuin avo- tai aviopuoliso, hakija voi päättää, hakeeko yleistä vai eläkkeensaajan asumistukea. Hakija voi Kelan Internet-sivulta löytyvällä laskurilla laskea itselleen edullisemman vaihtoehdon. Asumistuen myöntämiseen vaikuttavat eläkkeensaajan asumismenot, perhesuhteet sekä vuositulo ja omaisuus. Eläkkeensaajan asumistukea ei voi saada samanaikaisesti varhennetun vanhuseläkkeen, osatyökyvyttömyyseläkkeen, osa-aikaeläkkeen tai ennen 65 vuoden ikää alkaneen vanhuseläkkeen kanssa. Eläkkeensaajan asumistukea haetaan Kelasta, sitä voidaan hakea takautuvasti puolen vuoden ajalta. Jos tuensaaja joutuu julkiseen laitoshoitoon yli yhdeksän kuukauden ajaksi, tuen maksaminen keskeytyy. Tuensaajan on ilmoitettava olosuhteissa tapahtuvista muutoksista Kelaan, muissa tapauksissa tuen maksaminen tarkistetaan kahden vuoden välein. Eläkkeensaajan asumistuki on verotonta tuloa. (Laki eläkkeensaajan asumistuesta, www.kela.fi)

ENSITieto

Tutkija Kaija Hänninen (2002) on kiteyttänyt ensitiedon sisällön kuuteen osioon; tieto, tunne, tuki, toivo, toisto ja toimintaan ohjaus. Hetki, jolloin perheelle annetaan tieto siitä, että heidän lapsellaan on erityisen tuen tarvetta, saattaa olla hyvin merkityksellinen hetki perheen elämässä. He saavat tiedon, joka jollain tasolla vaikuttaa perheen koko loppuelämään. Perheellä on edessään ehkä elämänsä haasteellisin tehtävä ja siitä suoriutuminen vaatii tietoa, tukea ja ymmärrystä. Hyvin annettu ensitieto auttaa perhettä ymmärtämään tilanteen ja edesauttaa perheen omien voimavarojen käyttöönottoa haasteellisessa tilanteessa. Ensitiedon tulee olla rehellistä, mutta positiivisessa hengessä annettua.

Osalle perheistä lapsen erityisen tuen tarve tulee täydellisenä yllätyksenä ja heidän kykynsä omaksua tietoa tässä tilanteessa on rajoittunut. Lapsen erityisen tuen tarpeita ei voi erottaa perheen muusta elämästä, joten on hyvä tietää, onko perheellä muita asioita, jotka vievät paljon perheen aikaa ja voimavaroja. Ihmisten ongelmien käsittelykyky on hyvin erilainen. Jotkut perheet kestävät paljonkin vastoinkäymisiä ja toisten perheiden voimavarat ovat rajallisemmat. Perheiden reagointi tilanteeseen ja annettuun tietoon ei ole suhteessa

lapsen vamman laatuun, vaan perheen kykyyn käsitellä tilannetta. Ensietotilanteessa tiedonantajan on pysyttävä määrittelemään, kuinka paljon juuri kyseinen perhe tietoa kestää yhdellä kertaa ja mikä on tarvittavan tuen määrä.

Henkilön, joka ensitietoa antaa, on hyvä tutustua etukäteen perheen arvomaailmaan ja heidän tietämykseensä lapsen erityisen tuen tarpeesta. Osa vanhemmista on epäillyt jo pitkään lapsellansa olevan joku pulma ja he ovat hankkineet paljon tietoa asioista ja odottavat vain lääkärin virallista hyväksyntää epäilyilleen. Perheiden yleistiedon määrä vaihtelee suuresti ja toiset perheet pystyvät keskustelemaan lääkärin kanssa lääketieteellisillä termeillä, osalle perheitä kaikki termit ovat vieraita ja silloin lääkärin on osattava löytää oikeat sanat, jotta annettavaan tietoon ei jää mitään tulkinnan mahdollisuuksia.

Ensietotilanteessa yhtä merkityksellisiä kuin sanat, ovat henkilön sanattomat viestit eli ilmeet ja eleet, jotka perhe tilanteessa huomioi. Perheille tehtyjen tutkimusten mukaan perheiden mielikuvat liittyvät ensietotilanteissa juuri siellä aistittaviin tunteisiin, ilmeisiin ja eleisiin. On yhtä tärkeää miettiä, miten tietoa annetaan, kuin mitä tietoa annetaan. Sen lisäksi, että ensitieto on tiedon antamista, se on myös perheen tunteisiin vastaamista ja läsnäoloa perheen vaikeassa tilanteessa. Toisen ihmisen koskettaminen myötätunnon osoituksena ei ole suomalaisille helppoa, mutta se antaa perheelle tunteen, että joku on aidosti kiinnostunut heidän tunteistaan.

Ensietiedon ei ole tarkoitus olla mikään kaikenkattava tietopaketti lapsen erityisen tuen tarpeeseen liittyvistä asioista, vaan avointa ja rehellistä perheen kohtaamista, jossa kerrotaan perheen kannalta olennaisimmat asiat ja varmistetaan perheen selviäminen myös kotona. Tiedossa, että omalla lapsella on erityisen tuen tarvetta, on perheelle jo niin paljon sulattelemista, että käytännön tieto saattaa mennä helposti ohi korvien. Jälkeenpäin on tunne, ettei asioista ole kerrottu, vaikka tietoa olisi annettukin. On tärkeää antaa tietoa aina sekä suullisesti että kirjallisesti, jotta asioita voi myöhemmin kerrata kaikessa rauhassa. Perhe itse tai hoitava henkilökunta voi tehdä tilanteessa muistiinpanoja, jotta asioita on helpompi kerrata myöhemmin.

Niin kattavaa ensitietoa ei varmasti kukaan pysty antamaan tai perhe omaksumaan, ettei seuraavina päivinä ja viikkoina nousisi mieleen uusia kysymyksiä. Sairaalaan voi soittaa tai tilata uuden ajan lääkärille, jotta kaikkiin mieltä painaviin kysymyksiin saa vastauksen. Ensietotilanteessa perheissä on usein yhdistyneenä suuri tiedon tarve ja samaan aikaan huono tiedon vastaanottokyky, joka johtuu asian mukanaan tuomasta järkytyksestä, ei siis kovin toimiva yhdistelmä.

Useimmin ensietiedon antaja on lääkäri. Ainoastaan lääkäriellä on oikeus tehdä lääketieteellisiä diagnooseja ja hänellä on tieto lapsen nykyisestä tilanteesta ja erityispiirteiden myöhemmistä vaikutuksista. Ensietoa antavat perheelle myös sairaalan erityistyöntekijät, kuten psykologi, puheterapeutti, toimintaterapeutti, fysioterapeutti, sairaanhoitajat, sosiaalityöntekijä ja kuntoutusohjaaja. Perheen tulee saada yksityiskohtaista neuvontaa ja ohjausta, jotta arki kotona sujuisi mahdollisimman joustavasti. Hoitavalle henkilökunnalle kuuluu perheen toimintaan ohjaus eli he tiedottavat tarvittavista tukimuodoista, ohjaavat jatkohoitoon ja kuntoutukseen ja kertovat tukiyhdistyksistä, -perheistä ja – henkilöistä. (Lähteet: Hänninen, K. 2002. Ensietieto – mitä sen tulisi olla? – luento, Kuopio 22.2.2002, sekä teos Ensietiedosta evästä elämänhallintaan)

ERITYISHOITORAHA

Erityishoitoraha on tukimuoto, jota maksetaan alle 16-vuotiaan lapsen vanhemmalle silloin, kun hän osallistuu lapsensa hoitoon ja on estynyt tekemästä työtään eikä saa poissaolon ajalta palkkaa. Vanhempi voi hakea Kelasta erityishoitorahaa, jos hän:

- osallistuu alle 7-vuotiaan lapsensa hoitoon tai kuntoutukseen sairaalassa, sairaalan poliklinikalla tai kuntoutus- tai sopeutumisvalmennuskurssilla (kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssien osalta ensisijainen tukimuoto on **kuntoutusraha**, katso s.23)
- erityishoitorahaa voi saada 7–15-vuotiaan vaikeasti sairaan lapsen sairaala- tai poliklinikkahoitoon tai kuntoutukseen osallistumisen ajalta

- alle 16-vuotiaan vaikeasti sairaan lapsen kotihoidon ajalta, kun kotihoito liittyy lapsen sairaala- hoitoon tai sairaalan poliklinikkahoitoon
- Jos lasta hoitava lääkäri pitää vanhemman osallistumista hoitoon tai kuntoutukseen tarpeellise- na
- erityishoitorahaa voi hakea myös, kun osallistuu avio- tai avopuolison lapsen sekä ottolapsen tai kasvattilapsen hoitoon ja kuntoutukseen.

Erytishoitorahaa maksetaan yleensä enintään 60 arkipäivältä kalenterivuodessa lasta kohden. Enimmäisai- ka lasketaan erikseen sairaalahoidosta ja kotona tapahtuvasta hoidosta eli vanhemmalla on mahdollisuus 120 hoitopäivään, jos puolet hoidosta tapahtuu sairaalassa ja puolet kotihoidossa. Hoitoaikaa voidaan jat- kaa, jos hoitava lääkäri arvioi siihen olevan erityistä tarvetta. Erytishoitorahaa maksetaan kotihoidon osalta vain, jos lapsen sairaus on vaikea. Hoitava lääkäri määrittelee sairauden vaikeuden ja antaa siitä lausunnon.

Erytishoitoraha on veronalaista tuloa ja se on yleensä saajan sairauspäivärahan suuruinen, vähintään kui- tenkin 22,96 euroa/arkipäivä. Erytishoitorahaa voivat saada myös lasta hoitavat vanhemmat, opiskelijat ja itsenäistä työtä tekevät. Erytishoitorahaa ei makseta, jos hakija saa erityisäitiysrahaa, äitiysrahaa, isyysra- ha, sairauspäivärahaa, vanhempainrahaa, työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea.

Erytishoitorahaa haetaan sähköisesti tai lomakkeella erityishoitorahahakemus SV 89. Hakijan tulee liittää hakemukseen lääkärin D-todistus (SV 10) siitä, että lapsen hoitoon osallistuminen on ollut tarpeellista. Eri- tyishoitorahalla on neljän kuukauden takautuva haku aika. Kelan päätökseen tyytymätön perhe voi hakea muutosta ensin Kelan itseoikaisuna, sitten sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta ja sen päätöksestä edelleen vakuutus-oikeudesta. Tarkemmat tiedot muutoksenhausta ovat aina Kelan päätöksissä. (Sairausva- kuutuslaki, www.kela.fi)

ESIOPETUS

Esiopetus tarkoittaa lapsen kasvun ja oppimisen tukemista ennen varsinaisen oppivelvollisuuden alkamista. Esiopetus on perheelle maksutonta ja sen valinta on perheelle vapaaehtoista. Jos lapsi tarvitsee esiopetus- ajan lisäksi päivähoitoa, niin siitä peritään päivähoitomaksu. Esiopetus voi toteutua esim. päivähoitossa, kerhossa tai tulevassa koulussa. Esiopetus on osa lapsen varhaiskasvatusta. Useimmat suomalaiset lapset suorittavat esiopetuksen päiväkodissa.

Jos erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle on tehty erityisopetuspäätös kunnan koulu- tai sivistystoimessa ja lapsi suorittaa päivähoitossa joko vapaaehtoista esiopetusta tai oppivelvollisuuden alaista esiopetusta, silloin esiopetussuunnitelman sijaan tehdään lapselle HOJKS eli henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Jos lapselle on tehty päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta, hänen esikoulunsa voi alkaa vapaaehtoisena 5-vuotiaana tai oppivelvollisuuden alaisena 6-vuotiaana. Jos lapsen oppivelvollisuu- den alkamista on lykätty yhdellä vuodella, hän on myös sinä vuonna oikeutettu maksuttomaan esiopetuk- seen. Lapsen yksilölliset tarpeet ovat ensisijaisia esiopetusta ja tulevia koulujärjestelyjä suunniteltaessa. (Perusopetuslaki, esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet)

FYSIOTERAPIA

Fysioterapian keinoin pyritään tukemaan lapsen kokonaiskehitystä edistämällä liikunta- ja toimintakykyä. Fysioterapeutti valitsee ja käyttää lapsen toimintakyvyn toteamiseen soveltuvia arviointimenetelmiä ja seuraa lapsessa tapahtuvia muutoksia. Hän valitsee sopivan terapiamenetelmän oikea-aikaisesti ja valitsee liikku- mista sekä toimintaa tukevat ja helpottavat apuvälineet. Fysioterapeutilta vaaditaan luovuutta ja kykyä yh- teistyöhön muiden lasten kanssa toimivien ammatti-ihmisten ja perheen kanssa. Fysioterapian tavoitteena on lapsen lihasjänteyden analysoiminen, virheellisten liikemallien ehkäiseminen, lapsen aktivoiminen ja oh-

jaaminen leikin sekä toiminnan aikana, jotta hän voisi itsenäisesti alkaa käyttää mahdollisimman normaaleja liikemalleja päivittäisissä toiminnoissaan.

Saadakseen fysioterapiaa lapsen kuntoutussuunnitelmassa tulee olla lääkärin suositus terapian tarpeesta. Fysioterapiaa korvataan Kelan kautta lääkinällisenä kuntoutuksena. Myös sairaanhoitopiiri, terveyskeskus tai vakuutusyhtiö voivat korvata fysioterapiaa. Osa lasten fysioterapiasta toteutetaan terveyskeskuksen tai sairaanhoitopiirin tuottamana palveluna. Lisätietoja fysioterapiasta saa esim. sivustolta Suomen fysioterapeutit. (Asetus lääkinällisestä kuntoutuksesta, www.suomenfysioterapeutit.fi)

HAKEMUKSET

Hakemukset tehdään aina kirjallisesti. Hakemuksesta tulee selvästi käydä ilmi, mitä haetaan ja miksi. Hakemuksessa on hyvä kertoa lapsen/nuoren erityisen tuen tarpeesta ja liittää ammatti-ihmisen lausunto mukaan liitteeksi. Tärkeää on kertoa, miten lapsen/nuoren vamma häiritsee jokapäiväistä elämää, miten hoito/huolenpito/kasvu/kehitys/käytös poikkeaa muista samanikäisistä ja miksi juuri kyseinen palvelu tulisi perheelle myöntää. Kaikkiin viranomaisten valmiisiin hakemuslomakkeisiin voi liittää vanhempien vapaamuotoisen lisäselvityksen lapsen/nuoren tilanteesta.

HARRASTUKSET

Jokaisella lapsella on hyvä olla ainakin yksi mielekäs harrastus. Harrastustoiminta on vastapainoa koulutyölle ja siinä on mahdollisuus kaverisuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen. Lapsen elämänpiiri laajenee kodin ulkopuolelle ja harrastustoiminta madaltaa kynnystä uusien asioiden kokeilemiseen. Harrastustoiminnassa sosiaaliset taidot vahvistuvat, samoin itsetunto ja omatoimisuus.

Erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle uusien tilanteiden ja ihmisten kohtaaminen voi olla vaikeaa, siksi harrastustoiminnan aloittaminen vaatii erityishuomiota sekä vanhemmilta että toiminnan ohjaajilta. Aikuisen mukanaolo harrastuksen aloitusvaiheessa onkin toivottavaa. Useisiin harrastuksiin voi käydä tutustumassa, ja niitä voi kokeilla ilmaiseksi ennen lukukausi- tai muihin maksuihin sitoutumista. Eri harrastuskokeiluja voi olla useita ennen kuin lapsi löytää itselleen mieleisen harrastuksen. Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen kohdalla tärkeintä ei ole saman harrastuksen jatkaminen vuosia, vaan lapsen omien vahvuuksien löytäminen ja hänen saamansa ilo ja elämyksellisyys harrastustoiminnasta. Mielekkään harrastustoiminnan lisäksi lapsella tulee olla riittävästi aikaa kiireettömään oleiluun.

Tässä joitakin harrastusehdotuksia, jotka voivat sopia erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle: ratsastus, judo, uinti, keilailu, kiipeily, ilma-aseammunta, jousiammunta, sulkapallo, hiihto, liikuntaleikkikoulu, kuvataidekoulu, musiikkikoulu, roolipelit, lemmikkien kanssa harrastaminen, vapaapalokunta, lukeminen, partio, valokuvaus ja keräily.

HARRASTUSVÄLINEET

Jotta erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen/nuoren perhe voi viettää mahdollisimman täysipainoista elämää, toimia ja harrastaa yhdessä, lapsi/nuori voi tarvita erilaisia apuvälineitä liikkumisen ja harrastuksien tueksi. Toiminta- ja harrastusvälineitä ei välttämättä löydy suoraan kaupan hyllyiltä, vaan niitä on itse kehiteltävä ja muokattava valmiista tuotteista lapsen/nuoren tarpeisiin sopivia. Kunta voi korvata harrastusvälineiden hankkimiskuluista puolet. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tuki-toimista)

HENKILÖKOHTAINEN APU

1.9 2009 tulleen vammaispalvelulain uudistuksen myötä henkilökohtainen apu muuttui kunnan erityisen järjestämisvastuun alaiseksi eli asiakkaan subjektiiviseksi oikeudeksi, jolloin määrärahojen puute ei voi olla perusteena avun epäämiseen. Tämän palvelun kohdalla vaikeavammaisuuden kriteerit ovat, että lapsi/nuori tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän sairauden tai vamman johdosta välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua päivittäisissä toiminnoissa kotona tai kodin ulkopuolella. Palvelun kohdalla ei ole määritelty asiakkaan ylä- tai alaikärajaa.

Henkilökohtainen avuntarve on aina yksilöllistä, avuntarpeen kohteet voivat liittyä vaikeavammaisen lapsen/nuoren välttämättömään avustamiseen päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä kotona ja kodin ulkopuolella. Avun järjestäminen edellyttää, että vaikeavammaisen lapsi/nuori itse pystyy määrittelemään avun tarpeensa, sisällön ja toteuttamistavan. Jos henkilön avuntarve perustuu selkeästi hoitoon ja hoivaan, avuntarve tulee toteuttaa muilla keinoin kuin henkilökohtaisen avun turvin.

Päivittäisiä toimia sekä työtä ja opiskelua varten henkilökohtaista apua on järjestettävä niin paljon kuin avustettava lapsi/nuori sitä välttämättä tarvitsee. Muihin tarkoituksiin, kuten harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen apua on järjestettävä 30 tuntia kuukaudessa.

Kunta voi toteuttaa henkilökohtaisen avun kolmella eri tavalla: 1. Kunta voi korvata vaikeavammaiselle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset. Kunnan tulee myös tarvittaessa ohjata ja neuvoa vaikeavammaista lasta/nuorta ja hänen perhettään avustajan palkkaamiseen liittyvissä asioissa. 2. Kunta antaa palveluseteleitä avustajapalvelujen hankkimista varten. Tämä käytäntö on varmasti hyvä ratkaisu silloin, kun tarvittava avustajapalvelujen määrä on pieni. 3. Kunta hankkii avustajapalveluja julkiselta tai yksityiseltä sektorilta. Kunta voi myös tuottaa tarvittavat avustajapalvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

HENKILÖKOHTAISEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA SUUNNITELMA, HOJKS

HOJKS on henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ja se tehdään kaikille erityisopetuksessa oleville oppilaille. HOJKS tarkoittaa oppimisen, oppimaan ohjaamisen ja tukipalvelujen kokonaisuunnitelmaa. HOJKS tehdään aina kirjallisena ja sen suunnitteluun osallistuvat perheen lisäksi kaikki lasta/nuorta opettavat opettajat, koulun muuta henkilökuntaa kuten koulunkäyntiavustaja sekä muita lapsen/nuoren kanssa työskenteleviä henkilöitä kuten terapeutit. Paras HOJKS syntyy, kun kaikki työryhmän jäsenet tuntevat toisensa ja kykenevät sitoutumaan HOJKSin toteuttamiseen. Jokainen lapsi/nuori on yksilö ja HOJKS rakennetaan hänen vahvuuksien ja voimavarojen mukaan ottaen huomioon oppimisvaikeudet. HOJKS on suunnitelma siitä, mihin asioihin keskitytään ja miten opetuksessa edetään. Sen tulee sisältää oppimiselle asetetut tavoitteet ja sisällöt, opetusmenetelmät, oppimisympäristöt, opiskeluun käytettävä aika sekä edistymisen seuranta ja arviointi. Erityisen tärkeässä asemassa HOJKS on siirtymävaiheessa päivähoidosta kouluun sekä siirryttäessä koulusta ja luokasta toiseen tai jatko-opintoihin. (Perusopetuslaki)

HOITOVAPAA

Vanhempainrahakauden päättyessä isä tai äiti voi jäädä hoitovapaalle hoitamaan alle 3-vuotiasta lastaan työsuhteen katkeamatta. Hoitovapaaajakson vähimmäispituus on kuukausi. Työntekijällä on oikeus enintään kahteen hoitovapaaajaksoon. Työnantaja ei ole velvollinen maksamaan palkkaa hoitovapaan ajalta. Kotiin jäävä vanhempi voi hakea Kelalta lasten kotihoidon tukea alle 3-vuotiaan lapsen hoitamiseksi kotona. Työntekijällä on oikeus palata aikaisempaan tai siihen verrattavaan työhön, kun hoitovapaa päättyy. Hoitovapaan ajalta ei kerry vuosilomaa eikä eläkettä. (Työsopimuslaki)

ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUS

Asiakkaalla on itsemääräämisoikeus eli häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Alaikäisen henkilön mielipide hoitotoimenpiteeseen on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos alaikäinen ei itse pysty päättämään hoidostaan, silloin päätös tehdään yhteisymmärryksessä hänen huoltajiensa kanssa. Henkilölle on annettava hänen henkeään tai terveyttään uhkaavan vaaran torjumiseksi tarpeellinen hoito, vaikka henkilön tahdosta ei tajuttomuuden tai muun syyn vuoksi voi saada selvitystä. Vanhemmilla on tiedonsaantioikeus lapsen asioista, ellei alaikäinen lapsi (ikä ja kehitystaso huomioon ottaen) kiellä tietojensa antamista vanhemmilleen. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta, laki potilaan asemasta ja oikeuksista)

JÄRJESTÖJEN TOIMINTA

Monilla eri vamma- ja sairausryhmillä on oma keskusjärjestö alueyhdistyksineen. Sosiaali- ja terveysjärjestöt tukevat monin eri tavoin ihmisten hyvinvointia. Erityisesti haastavissa elämäntilanteissa olevien ihmisten ja heidän läheistensä auttaminen on järjestöjen perustoimintaa. Järjestöt edistävät toiminnallaan mm. osallisuutta, yhdenvertaisuutta, esteettömyyttä ja oikeudenmukaisuutta. Järjestöistä saa neuvontaa, ohjausta ja tukea kaikenlaisiin elämäntilanteisiin. Järjestöjen paikallisyhdistykset tarjoavat korvaamatonta vertaistukea sekä sairastuneille että heidän omaisilleen. Yhdistystoiminta mahdollistaa aidon ihmisen kohtaamisen. Keskustelu samaa kokeneen ja siitä selviytyneen kanssa auttaa jaksamaan. Vertainen koetaan helpommin lähestyttäväksi, ja vertaisille syntyy yhteinen kieli samankaltaisten kokemusten kautta. Vertaistukitoiminnan ja ohjauspalvelujen lisäksi järjestöt tuottavat materiaalia, lehtiä, koulutuksia, kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskursseja, tuettuja lomiamia sekä muuta toimintaa järjestöjen omien painopisteiden mukaisesti.

KANTELU

Hallinnollinen kantelu on viranomaiselle tehty ilmoitus jonkin päätöksen tai menettelyn lainvastaisuudesta. Kantelun tekemiselle ei ole säädetty mitään määräaikaa eikä muitakaan muotomääräyksiä eli kantelu voidaan tehdä milloin tahansa vapaamuotoisesti. Kantelun voi tehdä kuka tahansa eli muukin henkilö kuin asianosainen. Kantelu tehdään kotipaikkakunnan sijaintiläänin aluehallintovirastoon (www.avi.fi). Muita kanteluviranomaisia ovat eduskunnan oikeusasiamies ja oikeuskansleri. Kantelusta tulee aina kirjallinen vastaus kantelijalle ja tiedoksi kantelunkohteelle sekä niille, joilta on pyydetty selvityksiä kanteluun liittyvissä asioissa. Ennen kantelun tekemistä kannattaa ottaa yhteyttä siihen viranomaiseen, jonka tekemä päätös on kantelun aiheena, koska parhaassa tapauksessa ongelma voi ratketa keskustelemallakin. (www.avi.fi, www.oikeusasiamies.fi)

KELAN TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEEN JÄTTÄMINEN LEPÄÄMÄÄN

Jos Kelan työkyvyttömyyseläkettä saava kuntoutuja on ansiotyössä ja tästä työstä saadut työansiot ylittävät 713,73 euron kuukausittaisen ansaintarajan, työkyvyttömyyseläkkeen maksaminen keskeytetään ja eläke jätetään lepäämään. Eläkkeen maksaminen aloitetaan kuntoutujan ilmoituksesta uudelleen, kun työnteko on lopetettu tai ansaitut tulot jäävät alle ansaintarajan. Työkyvyttömyyseläkkeen voi jättää lepäämään yhtäjaksoisesti vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Niille kuntoutujille, joille on maksettu ennen eläkkeen lepäämään jättämistä eläkettä saavan hoitotukea, maksetaan sen sijasta ylintä vammaistukea (vuonna 2012 403,50 euroa/kk) niin kauan kuin kuntoutujan eläkkeen maksaminen on keskeytyneenä. (Laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhön paluun edistämisestä)

KOMMUNIKAATION TUKEMINEN

Erityisen tuen tarpeessa olevalla lapsella voi olla vaikeuksia kommunikaatiossa ja vuorovaikutuksessa. Kommunikaation tukeminen on ensisijaisin asia mietittäessä lapsen arkielämää ja kuntoutusta. Jos lapsi on pyörätuolissa, ei häntä jätetä esim. päivähoitossa päiväksi pihalle pyörätuoliin istumaan, vaan rakennetaan luiska ja esteettömät tilat. Aivan samoin pitää toimia lapsen kanssa, jolla on kommunikaatiovaikeuksia eli rakentaa hänelle esteetön kommunikaatioympäristö. Kommunikaation ja vuorovaikutuksen tukitoimet arjessa aloitetaan heti, kun tuen tarve havaitaan, ei tarvitse odottaa virallista diagnoosia. Toimenpiteet kommunikaation ja vuorovaikutuksen tukemiseksi ovat kuitenkin hyvin konkreettisia, eivät lääketieteellisiä. Jos lapsella todetaan ongelmia kommunikaatiossa ja vuorovaikutuksessa, on se aina koko lapsen ympäristön ja yhteisön haaste.

Puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja (AAC-keinot) vuorovaikutuksen tukemiseksi on monia erilaisia, kuten ilmeet, eleet, viittomat, kuvat, valokuvat ja piirtäminen. Aiheesta on laajasti tietoa osoitteessa www.papunet.net. Papunetista löytyy sekä teoreettista tietoa että käytännön työkaluja kommunikaation tueksi, kuten kuva- ja äänipankki, kuvatyoäkalu, kommunikoinnin ensiapupakki ja paljon muuta. AAC-keinojen lisäksi lapsen kommunikaatiota ja vuorovaikutusta voidaan tukea mm. seuraavilla keinoilla:

- Kutsu lasta nimellä tai kosketa häntä kevyesti, jotta hän tietää, että puhut hänelle
- Ota katsekontakti laskeutumalla lapsen kanssa samalle tasolle
- Vältä turhaa taustamelia
- Anna lapsen puhua rauhassa asiansa loppuun, älä keskeytä tai arvaile liian aikaisin, kyse on vuorovaikutuksesta. Lapsen elämä ei saa olla pelkkää toimintakäskyjen odottelua!
- Jos et ymmärtänyt, myönnä asia ja kannusta yrittämään uudelleen
- Puhu lapsen kanssa arkipäivän tilanteissa ja anna lapsen osallistua kotitöihin, kieli kehittyy vain vuorovaikutuksessa
- Käytä selkeitä ja yksinkertaisia lauseita, älä selittele lapselle, jolla on ymmärtämisvaikeuksia
- Kiinnitä huomio lapsen kertomaan viestin kokonaisuuteen, ei yksittäiseen virheelliseen ilmaisuun
- Lue lapselle paljon, katselkaa kuvia jutelkaa niistä, lapsi saa keskeyttää ja kysyä, keksiä omiaan ja aikuisen on hyvä myötäillä lapsen tapaa kuljettaa tarinaa
- Runoile, loruile ja laula lapselle
- Osallistu ja leiki, näin pääsee mukaan lapsen maailmaan ja yhteisiin puheenaiheisiin
- Anna lapsen askarrella, värittää, leikata jne. Käden liikkeiden tarkkuuden kehittyminen auttaa samojen aivoalueiden kehittymistä, jotka vastaavat myös puheliikkeistä
- Arkipäivän poikkeukset, kuten retket yms. kannattaa kerrata moneen kertaan vaikkapa kuvien avulla (kuvallinen päivä/viikkokalenteri)
- Lapsen ajantajua voi kehittää kertomalla mitä tapahtuu ensin ja mitä sen jälkeen
- Ole kiinnostunut lapsen piirustuksista ja ihastele niitä, laita piirustukset seinälle, jotta aiheeseen voidaan palata myöhemmin uudelleen
- Lapsen kanssa voi askarrella leikekirjan (valokuvia, elokuva-, juna-, huvipuistolippuja, lehdestä leikattuja kuvia) asioiden muistiin palauttamisen tueksi
- Liikkukaa mahdollisimman paljon, monipuolinen liikkuminen edistää myös kielen kehitystä
- Anna paljon myönteistä palautetta, onnistumiset auttavat yrittämään toistekin
- Kartoita lapsen mielenkiinnon kohteet ja työstä ensin kommunikaation välineitä lapselle hänelle mieluisista asioista
- Puhu myönteisesti, käytä ilmaisuja, joista ilmenee, mitä haluat lapsen tekevän, kuten pysähdy mieluummin kuin älä juokse tien yli
- Kielletyt asiat on syytä olla kuvitettuna
- Rajojen asettelu tarvittaessa hyvin konkreettisin merkein, esim. teipillä merkintä lattiaan
- Selkeä päivärytmi, rutiinit ja johdonmukaisuus helpottavat lapsen vuorovaikutusta, kun hän pystyy ennakoimaan tulevia tilanteita
- Ennakoi siirtymävaiheita sanallisesti tai munakellon/timerin avulla ("viiden minuutin päästä lopetetaan leikki")

KOTIHOIDON TUKEA

Lasten kotihoidon tuen saamisen edellytyksenä on, että perheessä on alle 3-vuotias lapsi, joka ei ole kunnan järjestämässä päivähoidossa. Kotihoidon tukea maksetaan myös perheen muista alle kouluikäisistä lapsista, jotka hoidetaan samalla tavalla. Kotihoidon tuki koostuu kahdesta osasta, hoitorahasta ja hoitolisästä. Hoitoraha määräytyy lasten iän ja määrän mukaan seuraavasti:

- Perheen alle 3-vuotias lapsi, 327,46 euroa/kk
- Perheen muista alle 3-vuotiaista sisaruksista 98,04 euroa/kk/lapsi
- Yli 3-vuotiaista, mutta alle kouluikäisistä sisaruksista 63,00 euroa/kk/lapsi

Hoitolisä puolestaan on riippuvainen perheen tuloista ja perheen koosta. Täysimääräinen hoitolisä on 175,24 euroa/kk ja sitä maksetaan vain yhdestä lapsesta. Kotihoidon tuki on veronalaista tuloa ja tuen maksaminen päättyy, kun perheen nuorin lapsi täyttää 3 vuotta. Perheen muiden lasten kohdalla tuki voi päättyä heidän kohdallaan jo ennen kuin nuorimmainen täyttää 3 vuotta. Perheen muista lapsista maksetaan tukea korkeintaan siihen asti, kun lapset siirtyvät peruskouluun. Tuki päättyy tällöin 31.7. sinä vuonna, kun koulu alkaa. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tuki päättyy 31.7. sinä vuonna, kun lapsi täyttää 7 vuotta, vaikka hänen koulunsa olisi alkanut vuotta aikaisemmin. Kotihoidon tukea haetaan Kelasta sähköisesti tai lomakkeella WH 1, Lasten kotihoidon tuen/Lasten yksityisen hoidon tuen hakemus. Hakemukseen liitetään perheen tulotiedot. Takautuva hakuaika on kuusi kuukautta. Kelan päätökseen tyytymätön perhe voi hakea muutosta ensin Kelan itseoikaisuna, sitten sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta ja sen päätöksestä edelleen vakuutusosastoilta. Tarkemmat tiedot muutoksenhausta ovat aina Kelan päätöksissä. (Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta, www.kela.fi)

KOTIPALVELU

Kotipalvelulla tarkoitetaan asumiseen, henkilökohtaiseen hoivaan ja huolenpitoon, lasten hoitoon ja kasvatukseen sekä muuhun tavanomaiseen ja totunnaiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista. Kotipalveluja annetaan alentuneen toimintakyvyn, perhetilanteen, rasittuneisuuden, sairauden, synnytyksen, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn perusteella niille, jotka tarvitsevat apua suoriutuakseen tavanomaiseen elämään kuuluvista tehtävistä ja toiminnoista. Kotipalveluna annetaan kodinhoitoapua, jota kodinhoitaja suorittaa perheen kotona ja henkilökohtaista huolenpitoa ja tukemista. Kotipalvelun tukipalveluja ovat mm. ateria-, vaatehuolto-, kylvytys-, siivous-, kuljetus- ja saattajapalvelut.

Kuntien mahdollisuudet kotipalvelujen antamiseen vaihtelevat. Kotipalvelun resurssit menevät pääasiassa ikäihmisten, sairaiden ja vammaisten palvelutarpeisiin, mutta myös lapsiperheet voivat saada kotipalvelua sairaustapauksissa ja kriisitilanteissa. Kotipalveluja voidaan antaa sekä lyhyt- että pitkäaikaiseen avuntarpeeseen. Tuen tarve ja palvelut tulee olla kirjattuna palvelusuunnitelmaan. Kuntakohtaisesti erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen perheellä on mahdollisuus saada kotipalvelua silloin, kun perhe tarvitsee mahdollisuuden lepoon, virkistykseen tai asioimiseen. Kotipalvelun maksu peritään sen mukaan, onko kyse tilapäisestä vai jatkuvasta avuntarpeesta. Jatkuvassa avuntarpeessa määritetään kuukausimaksu perheen henkilö määrän ja tulojen mukaan. (Sosiaalihuoltolaki ja -asetus)

KOTISAIRAANHOIDON TARVIKEJAKELU

Kotisairaanhoidosta lapsi/nuori voi saada ilmaisia hoitotarvikkeita ja välineitä, esim. vaippoja 2-3-vuoden iästä eteenpäin. Lapsen/nuoren tarvitsemien hoitotarvikkeiden ja -välineiden saaminen perustuu yksilölliseen tarpeeseen ja päätöksen tekee hoitava lääkäri. Tarvikkeita ja välineitä jaetaan yleensä kolmen kuukauden tarve kerrallaan ja ne voi itse hakea terveyskeskuksesta tai ne toimitetaan kotiin esim. kotisairaanhoidokäyntien yhteydessä. Tarvikkeet ja välineet ovat perheelle maksuttomia. Esimerkkejä hoitotarvikkeista ja -välineistä:

- Virtsan ja ulostuksen heikentyneen pidätyskyvyn hoitotarvikkeet, esim. vaipat, pussit, virtsanke-rääjät, katetrit
- Avannepotilaan hoitovälineet, esim. erilaiset pussit ja niiden hoitovälineet ja –tarvikkeet
- Diabeetikon hoitovälineet, esim. veren- ja virtsantutkimusliuskat, insuliiniruiskut, -kynät ja -neulat, verinäytteen ottamiseen tarvittavat lansetit jne. (Kansanterveyslaki)

KOULULAISTEN AAMU-, ILTAPÄIVÄ- JA LOMA-AJAN HOITO

Kunnat järjestävät aamu- ja iltapäivähoitoa 1. ja 2. vuosiluokan oppilaille. Lapsen ollessa erityisen tuen tarpeessa hänelle järjestetään tarpeen mukaan aamu- ja iltapäivähoitoa esiopetuksesta perusopetuksen päätymiseen asti sekä koulun loma-ajan hoitoa. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on mm. tukea kodin ja koulun kasvatustyötä sekä lapsen tunne-elämän kehitystä sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta. Kunta voi järjestää aamu- ja iltapäivätoimintaa itse, yhdessä muiden kuntien kanssa tai se voi hankkia palvelut eri järjestöiltä tai yhteisöiltä, kuten seurakunnalta tai settlementiyhdistykseltä. (Perusopetuslaki, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet)

KOULUMATKAT

Jos perusopetusta tai lisäopetusta käyvän lapsen koulumatka on viittä kilometriä pitempi tai muut olosuhteet huomioon ottaen liian vaikea, rasittava tai vaarallinen, on lapsella oikeus maksuttomaan koulukuljetukseen. Jos huoltaja suorittaa kuljetuksen, hän voi saada kunnalta siitä johtuvan korvauksen. Päivittäinen koulumatka odotteluineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia, mutta jos oppilas on täyttänyt lukuvuoden alkaessa 13 vuotta, silloin koulumatka saa kestää kolme tuntia. Kuljetusta odottavalle lapselle on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan. (Perusopetuslaki)

KOULUMATKATUKI

Nuorella, joka opiskelee päätoimisesti, on mahdollisuus saada koulumatkatukea korvaamaan päivittäisten koulumatkojen kustannuksia. Koulumatkatukea voi saada, jos opiskelee lukiossa, ammattiopistossa perustutkintoa, kansanopistossa lukio-opintoja tai ammatillista perustutkintoa, kotitalousopintoja, vammaiset opiskelijat valmentavassa tai kuntouttavassa opetuksessa sekä maahanmuuttajat ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavissa opinnoissa. 1.8.2011 lähtien koulumatkatukeen on tullut joitakin muutoksia. Aikaisemmasta käytännöstä poiketen koulumatkatuki myönnetään lukuvuoden opiskeluajan todellisen keston mukaan 1-12 kuukaudeksi. Aikaisempi yhdeksän tukikuukauden enimmäismäärän rajoitus poistui käytöstä. Jos lukuvuoden opiskeluaika on esimerkiksi 13.8.–30.5. (9 täyttä kuukautta ja vähintään 18 päivää), koulumatkatuki voidaan myöntää 10 kuukaudeksi.

Tuen saamiseksi edellytetään päivittäistä kulkemista kouluun eli vähintään seitsemän yhdensuuntaista matkaa viikossa, yhtäjaksoisesti 18 päivän ajan kuukaudessa. Nuoren ikä, tulot tai omaisuus eivät vaikuta tuen saamiseen. Koulumatkan yhdensuuntainen pituus pitää olla vähintään 10 kilometriä ja kustannukset ylittävät 54 euroa kuukaudessa. Yli sata kilometriä ylittävältä yhdensuuntaiselta koulumatkan osuudelta aiheutuvat matkakustannukset korvataan, jos opiskelija käyttää joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää kuljetusta. Jos opiskelija kulkee koulumatkan omaa matkustustapaa käyttäen, kuten esim. omalla autolla, matkakustannukset korvataan enintään sadalta kilometriltä.

Koulumatkatuki voidaan opiskelijan hakemuksesta myöntää oman matkustustavan perusteella, vaikka opiskelija käyttää tai voisi käyttää joukkoliikennettä, jos opiskelijan koulumatka tai matkustustapa vaihtuu useita kertoja lukuvuoden aikana. Koulumatkatuen oma matkustuspa tarkoittaa, että koulumatkatuki maksetaan kuukausittain opiskelijan tilille. Jos tuki voidaan myöntää oman matkustustavan perusteella, opiskelija saa käyttää koulumatkallaan mitä tahansa matkustustapaa. Mahdolliset joukkoliikenteen liput opiskelija ostaa tällöin normaaliin opiskelijahintaan ja koulumatkatuen ostotodistusta ei käytetä lippua ostettaessa.

Oman matkustustavan ja koulukuljetuksen mukaiseen koulumatkatukeen tuli 1.8.2011 lukien korotus. Oman koulumatkatuen suuruuden voi laskea Kelan sivuilla olevalla koulumatkatuen määrän laskurilla. Muutoksen myötä koulumatkatuki voidaan myöntää myös näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavaan koulutukseen sekä ammatilliseen peruskoulutukseen Pelastusopistossa ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa.

Koulumatkatukea haetaan Kelan lomakkeella KM1 ja sitä haetaan erikseen joka lukuvuodeksi (1.8.–31.7.). Lomake palautetaan omaan oppilaitokseen, joka toimittaa sen Kelaan. Kelan päätökseen tyytymätön nuori voi hakea muutosta päätökseen ensin Kelan itseoikaisuna, sitten opintotuen muutoksenhakulautakannasta ja sen päätöksestä edelleen vakuutusoikeudesta. Tarkemmat tiedot muutoksenhausta ovat aina Kelan päätöksissä. (Laki lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta, www.kela.fi)

KOULUTUS- JA TYÖKokeilut, Työhönvalmennus

Nuoren soveltuvuutta erilaisiin ammatteihin tai hänen selviytymistään erilaisissa työtehtävissä voidaan selvittää erilaisin kokeilu- ja työhönvalmennuksen avulla ammatillisissa oppilaitoksissa ja työpaikoilla. **Koulutuskokeilu** kestää parista päivästä muutamaa viikkoon nuoren yksilöllisen tarpeen mukaan. Koulutuskokeilun aikana nuori tutustuu ohjatusti häntä kiinnostavaan koulutusalaan ja saa tuntuman mahdolliseen tulevaan opiskeluun. Kokeilun tavoitteena on selvittää nuoren soveltuvuutta alalle, hänen opiskelumotivaatiotaan ja kiinnostustaan, opiskelunvalmiutta, apuvälineiden tarvetta, itsenäisen asumisen valmiuksia ja opiskelussa tarvittavien tukitoimien laajuutta. Kokeilun ajaksi nuorelle laaditaan henkilökohtainen ohjelma, joka sisältää mm. tutustumista opetusryhmien päivittäiseen toimintaan, opiskeluun liittyvien teoria- ja työtehtävien suorittamista ja opiskelunvalmiuksia kartoittavia keskusteluja. Koulutuskokeilun aikana nuori voi tehdä arvioiteja omista edellytyksistään ja mahdollisuuksista suoritua opiskelusta. Koulutuskokeiluun hakeudutaan työvoimatoimiston tai kelan kautta, joista saadaan lähete koulutuskokeiluun. Koulutuskokeilusta laaditaan kirjallinen palaute nuorelle sekä lähettävälle taholle.

Työkokeilu on usein koulutuskokeilua pidempiaikainen, se kestää yleensä työkliniikkatyyppisenä enintään kuusi viikkoa ja työpaikalla yhdestä kahteen kuukauteen. Työkokeilun tavoitteena on varmistaa oikea ammattinvalinta ennen varsinaista työhön hakeutumista, selvittää nuoren työkyky- ja taito uudella ammattialalla ja kartoittaa hänen vahvuutensa ja rajoitteensa selviytyä työelämässä eli löytää hänen toimintakykynsä nähdessä sopiva työtehtävä. Työkliniikoita on ympäri Suomea ja niistä saa lisätietoja mm. työvoimatoimistosta ja kelasta. Työkliniikalla nuori voi ohjatusti kokeilla erilaisia työtehtäviä ja selvittää työmahdollisuuksiaan asiantuntijan kanssa. Työkliniikan ulkopuolisessa työpaikassa nuori voi kokeilla työtehtäviä aidossa ympäristössä työpaikan vastuuhenkilön ohjaamana ja työkliniikan seurannassa. Tällainen työkliniikan ulkopuolinen työkokeilu voi tukea työn saantia myöhemmin työkokeilupaikalla.

Työkokeilu voi jatkua työpaikalla **työhönvalmennuksena**, joka on käytännön työharjoittelua ohjatusti nuorelle soveltuvalla alalla. Työhönvalmennuksella pyritään parantamaan nuoren yleisiä työstä selviytymisen taitoja, jonkin tietyn työtehtävän oppimista sekä perehtymään työelämään ja mahdolliseen uuteen työpaikkaan. Työhönvalmennus kestää yleensä yksilöllisesti kahdesta kuuteen kuukauteen. Työvalmennus työpaikalla tapahtuu työkliniikan seurannassa. Koulutus- ja työkokeiluihin sekä työhönvalmennukseen hakeudutaan Kelan, työ- ja elinkeinotoimiston tai oppilaitoksen kautta, kaikista tahoista voi kysyä lisätietoja. (www.kela.fi)

KULJETUSPALVELUT

Vaikeavammaisella lapsella/nuorella, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä, on **vammaispalvelulain** mukaan oikeus käyttää kuljetuspalveluja ja tarvittaessa saattajaa työ-, opiskelu- ja vapaa-ajan matkoilla. Kuljetuspalveluja on järjestettävä välttämättömien työhön ja opiskeluun liittyvien matkojen lisäksi vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa asuin- tai lähikunnissa. Kuljetuspalveluista voidaan periä maksu, joka saa olla enintään paik-

kakunnan julkisen liikenteen maksua vastaava maksu tai muu kohtuullinen maksu. Matkat voivat liittyä esim. asioimiseen, virkistykseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Kuljetuspalvelun matkat myönnetään kalenterikuukausittain eikä niitä voi siirtää seuraavalle kuukaudelle. Kuljetuspalvelua ei saa käyttää lääkäriissäkäynti-, sairaala- tai kuntoutusmatkoihin, koska niihin on mahdollisuus hakea korvausta Kelasta. Kuljetuspalveluun voi liittyä saattajapalvelu, sillä saattajan avulla vammaisen nuori voi käyttää myös tavallisia liikennevälineitä. Saattajan tarpeesta on ilmoitettava kuljetuspalvelua haettaessa, saattajapalvelu on maksutonta. Vaikeavammaisuus kuljetuspalveluissa voi olla muutakin kuin liikkumista estävä fyysinen vamma, se voi olla esim. vaikeat hahmotusvaikeudet, pelkotilat tai käytöshäiriöt, jotka estävät julkisen liikenteen käytön itsenäisesti.

Kuljetuspalvelut ovat vammaispalvelulain mukaan kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden alaisia palveluja (subjektiivinen oikeus), eli vaikeavammaisuuden kriteerien täytyttyä kyseisen palvelun kohdalla kunnan on järjestettävä palvelut riippumatta siitä, onko toimintaan ollut varattuna määrärahoja. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

Kunta järjestää kuljetuspalveluja myös **sosiaalihuoltolain** mukaisesti, näihin kuljetuspalveluihin asiakkaalla ei ole subjektiivista oikeutta. Kuljetuspalveluja järjestetään asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaan harkinnanvaraisesti hänen itsenäisen selviytymisen ja kotona asumisen tukemiseksi. (Sosiaalihuoltolaki ja -asetus)

KUNTOUTUS

Perhe on avainasemassa lapsen/nuoren kuntoutuksessa ja ammatti-ihmisten tärkein tehtävä onkin tukea perhettä heidän tehtävässään. Lapsi/nuori on osa perhettä ja perhe osa ympäröivää yhteiskuntaa ja lapsen/nuoren kuntoutus ei voi toteutua parhaalla mahdollisella tavalla, jos hänet irrotetaan erilliseksi yksiköksi ja tarkastellaan vain hänen tarpeitaan. Edellytys onnistuneeseen kuntoutukseen on perheen sujuva arkielämä, joka luo perustan lapsen/nuoren kasvulle ja kehitykselle. Jokainen perhe osallistuu lapsen/nuoren kuntoutukseen omien voimavarojensa ja valintojensa mukaan. Perheelle annettu riittävä tuki ja palvelut varmistavat perheen arjen sujumisen ja silloin perheellä on voimia toimia aktiivisesti mukana lapsen/nuoren kuntoutuksessa.

Kela vastaa lääkinnällisestä kuntoutuksesta vaikeavammaiselle. Saadaksesen lääkinnällistä kuntoutusta lapselle/nuorelle pitää olla myönnettynä joko Kelan korotettu vammaistuki tai ylin vammaistuki ja hoitavan lääkärin kirjoittama kuntoutussuunnitelma. Kuntoutussuunnitelman suositusten ja perheen kirjoittaman kuntoutushakemuksen perusteella Kela tekee päätöksen lääkinnällisestä kuntoutuksesta.

Kuntoutuksen tavoitteena on toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen sekä arkielämän toiminnoista selviytymisen tukeminen. Vaikeavammaisten lääkinnällinen avokuntoutus muodostuu yhdestä tai useammasta terapiamuodosta, joita ovat fysioterapia, musiikkiterapia, neuropsykologinen kuntoutus, psykoterapia, puhe-terapia ja toimintaterapia sekä niiden hyväksytyt erityismuodot. Terapioita voidaan toteuttaa yksilöllisesti ja/tai ryhmämuotoisesti sekä päivä kuntoutuksena. Terapioihin liittyen voidaan tarvita omaisen tai läheisen ohjauskäyntejä, joita voidaan toteuttaa esim. perheessä, hoitoyhteisössä tai koulussa. Avokuntoutuksen lisäksi Kela järjestää laitospääkuntoutusta, joka voi olla esim. sopeutumisvalmennusta, yksilöllistä tai ryhmäkuntoutusta.

Kuntoutusta haetaan Kelan toimistosta lomakkeella Kuntoutushakemus KU 102. Kuntoutushakemuksessa kannattaa selvittää perusteellisesti, miksi ja millaista kuntoutusta lapsi/nuori tarvitsee sekä onko hän saanut kuntoutusta aikaisemmin ja mitä hyötyä siitä on ollut. Jos perhe hakee sopeutumisvalmennusta tai kuntoutuskurssia, niitä haetaan lomakkeella KU 102. Kuntoutushakemuksen liitteenä tulee olla lääkärin kirjoittama kuntoutussuunnitelma, joka on voitu kirjata esim. lääkärinlausunto B-lomakkeelle. Kuntoutushakemus toimitetaan Kelan paikallistoimistoon. (Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta, www.kela.fi)

Jos lapselle/nuorelle myönnetään Kelan alle 16-vuotiaan vammaistuki tai ei vammaistukea lainkaan, hänen kuntoutuksensa järjestetään kotikunnan kautta eli **kunnan tehtävänä on huolehtia lääkinnällisen kuntou-**

tuksen järjestämisestä siltä osin kuin sitä ei ole säädetty Kelan tehtäväksi. (mm. kansanterveyslaki, erikoissairaanhoidolaki, asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta)

Kela järjestää vuosittain **harkinnanvaraista lääkinnällistä ja ammatillista kuntoutusta**, jota toteutetaan valtion tulo- ja menoarviossa vahvistetun rahamäärän mukaisesti. Harkinnanvarainen kuntoutus voi olla esim. kuntoutuskursseja, sopeutumisvalmennusta, psykoterapiaa tai neuropsykologista kuntoutusta. Harkinnanvaraista kuntoutusta voivat hakea myös ne kuntoutujat, jotka eivät saa kuntoutusta kelasta vaikeavammaisuuden perusteella. Kelasta saa tietoa myös erilaisista kuntoutuksellisista kehittämis- ja osahankkeista, joissa Kela on mukana ja joiden kautta voi saada kuntoutusta. (Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta, www.kela.fi)

Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on parantaa ja ylläpitää kuntoutujan työkykyä ja ansiomahdollisuuksia. Sitä järjestävät työvoimaviranomaiset, Kela, tapaturma- ja liikennevakuutus, työeläkevakuutus sekä ammatilliset oppilaitokset. Ammatillista kuntoutusta järjestetään henkilölle, jonka ansiomahdollisuudet ovat sairauden, vian tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneet. Ammatillista kuntoutusta ovat esim. ammatinvalinnanohjaus, perus-, jatko- ja uudelleen koulutus, kuntoutustutkimukset, työ- ja koulutuskokeilut, työhön valmennus, työkykyä ylläpitävä ja parantava valmennus. Ammatilliseen kuntoutukseen hakeutuessa tarvitaan mukaan lääkärinlausunto. Ammatillisesta kuntoutuksesta kannatta kysyä lisätietoja työvoimatoimistosta, Kelasta tai kunnan sosiaalihuollosta.

KUNTOUTUSNEUVOLA

Kehitysvammahuollon neuvolatoiminta ohjaa ja tukee perheitä ja antaa tietoa kehitysvammaisuudesta, kuntoutuksesta, tukee lapsen päivittäistä toimintakykyä ja tekee lapselle tarvittavia tutkimuksia. Neuvolassa painotetaan kehitysvammaisten lasten varhaiskuntoutusta. Palveluita suunnataan myös yhteistyötahoihin kuten päivähoitoon ja kouluun. Vastaanotolle pääsee ottamalla yhteyttä kuntayhtymän tai kotikunnan sosiaalitoimintoihin. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta)

KUNTOUTUSOHJAAJA

Kuntoutusohjaaja toimii mm. sairaanhoitopiireissä, erityishuoltopiireissä ja järjestöissä. Kuntoutusohjaukseen kuuluu perheen ohjaaminen ja lapsen toimintamahdollisuuksien lisäämiseen liittyvistä erityistarpeista tiedottaminen. Kuntoutusohjauksen tavoitteena on lapsen ja perheen selviytyminen arjesta ja erilaisten perheelle sopivien toimintatapojen etsiminen ja vakiinnuttaminen. Kuntoutusohjaaja tekee kotikäyntejä ja ohjauskäyntejä esim. päiväkoteihin ja kouluihin. Hän ohjaa perhettä käyttämään erilaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita ja kertoo järjestötoiminnasta eli 3. sektorin palveluista. Kuntoutusohjaaja osallistuu hoito- ja kuntoutuskokouksiin ja toimii perheen yhdyshenkilönä muihin viranomaistahoihin.

KUNTOUTUSRAHA

Kuntoutusraha on tukimuoto, jota maksetaan 16–67-vuotiaalle kuntoutujalle tai hänen perheenjäsenelleen, joka osallistuu kuntoutus- tai sopeutumisvalmennuskurssille ja on estynyt tekemästä työtään ja saamasta palkkaa kurssin ajalta. Kuntoutusrahaa voi hakea myös kotiäiti tai opiskelija. Kuntoutusraha on verollista tuloa ja sen määrä perustuu vuosityötulojen mukaan, pääsääntöisesti viimeksi verotuksessa todettujen työtoimien perusteella. Jos hakijalla ei ole riittävästi tuloja päivärahana laskemisen perusteeksi, kuntoutusraha lasketaan vähimmäismääräisenä eli 22,96 euroa/päivä.

Kuntoutusrahahakemukseen KU112 liitetään kuntoutus- tai sopeutumisvalmennuskurssilta saatu kurssitodistus, Kelan tekemä kuntoutuspäätös ja liitteenä on oltava myös tulokset. Kuntoutusrahan hakuaika on neljä kuukautta. Kuntoutusrahan hakija voi hakea muutosta kuntoutusrahapäätökseen, jos hän ei ole tyytyväinen päätöksen sisältöön. Muutosta haetaan ensin Kelan itseoikaisuna, sitten sosiaaliturvan muutoksen-

hakulautakunnalta ja sen päätöksestä edelleen vakuutusosoituksesta. Muutoksenhaku eli valitus on oltava aina kirjallinen. Kela liittyy aina valitus-osoituksen niihin päätöksiin, joihin voi hakea muutosta. Päätöksessä on ohjeet, mitä valituskirjelmän tulee sisältää ja minne ja milloin se on toimitettava. Hakijan tekemä valituskirjelmä mahdollisine liitteineen on toimitettava kelaan viimeistään 30 päivänä sen jälkeen, jona hakija on saanut päätöksestä tiedon. (Laki ja asetus kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista, www.kela.fi)

KUNTOUTUSSUUNNITELMA

Kuntoutuksen suunnittelun keskeisenä välineenä toimii yksilöllinen kuntoutussuunnitelma, joka laaditaan lapsen/nuoren hoidosta vastaavassa terveydenhuollon yksikössä yhdessä perheen kanssa. Perheen ja lääkärin lisäksi kuntoutussuunnitelmaa on usein laatimassa moniammatillinen työryhmä eli kaikki ne erityistyöntekijät, jotka ovat lasta/nuorta tutkineet ja hoitaneet.

Kuntoutussuunnitelma laaditaan vähintään yhdeksi ja enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Se on luonteeltaan suositus, jonka avulla kuntoutuksen myöntävä taho tekee kuntoutuspäätöksen. Suunnitelma voi olla kirjattuna esim. B-lääkärinlausuntolomakkeelle tai kuntoutussuunnitelma vaikeavammaisen lääkinnällistä kuntoutusta varten KU 207-lomakkeelle. Kuntoutussuunnitelmasta tulee käydä ilmi:

- Lapsen/nuoren elämäntilanne ja voimavarat
- Sairautta koskevat tiedot
- Lääketieteellinen ja toiminnallinen haitta/rasitus päivittäisissä toiminnoissa
- Aiempi kuntoutus ja sen tulokset
- Suositeltavat terapiamuodot sekä niiden ajoitus, kesto ja tiheys, mahdolliset läheisten ohjauksen käynnit ja mahdollinen toteuttajataho
- Kuntoutuksen tavoitteet
- Yhdyshenkilöt, seurantamenetelmät ja hoitovastuu
(Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta, www.kela.fi)

KUNTOUTUSTARVESELVITYS JA -TUTKIMUS

Kela järjestää ja korvaa tarvittaessa erityistä tukea tarvitsevalle nuorelle **kuntoutustarveselvityksen**, jossa esim. lääkäri, sosiaalityöntekijä ja muut ammattihenkilöt arvioivat nuoren kuntoutuksen tarvetta ja keinoja sekä sitä, tarvitseeko hänelle tehdä laajempi kuntoutustutkimus. Kuntoutustarveselvitys kestää enintään kolme päivää ja tutkimus toteutetaan kuntoutuslaitoksessa.

Jos kuntoutustarveselvityksessä todetaan, että nuoren tilanne tarvitsee laajemman kartoituksen, hänelle tehdään monipuolinen lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalinen **kuntoutustutkimus** kuntoutuslaitoksessa. Kuntoutustutkimusten perusteella laaditaan yhteistyössä nuoren, hänen perheensä ja ammattilaisten kanssa kuntoutussuunnitelma. Kuntoutustutkimus voi kestää enintään 12 päivää yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta, www.kela.fi)

KUNTOUTUSTUKI

Kuntoutustuki on korvaus, jota vastaa entistä määräaikaista työkyvyttömyyseläkettä. Kuntoutustukea maksetaan määräaikaisesti, esim. silloin, kun nuoren kuntoutusmahdollisuuksia selvitetään tai hän on kuntoutuksessa. Tuella pyritään auttamaan työhön paluuta ja kuntoutumisen edistämistä tilanteissa, joissa sairauspäivärahakausi ei ole ollut riittävä työkyvyn saavuttamiseksi. Nuorelle pitää olla laadittuna hoito- tai kuntoutussuunnitelma, tai ainakin se pitää olla valmisteilla. Kuntoutustuki on suuruudeltaan samansuuruinen kuin työkyvyttömyyseläke. (Kansaneläkelaki, www.kela.fi)

LASTENHOITOPALVELU

Yksityisiä lastenhoitopalveluja voi tiedustella vaikka oman kunnan neuvolasta, päivähoidosta ja sosiaalitoimistosta. Heillä on tietoa paikallisista yksityisistä lastenhoitopalveluista. Maksullista lastenhoitopalvelua tarjoavat yksityiset yritykset sekä järjestöt, kuten Mannerheimin Lastensuojeluliitto MLL ja Väestöliitto. Lastenhoitoapua voi kysyä myös terveys- ja sosiaalialan oppilaitoksista. Opiskelijoiden opintoihin kuuluu käytännön harjoittelujaksoja ja niitä on mahdollisuus suorittaa myös yksittäisissä perheissä.

LOMAKOTITOIMINTA

Lomakotitoiminnassa järjestetään lapselle mahdollisuus lomailla maaseudulla tai maaseutumaisessa ympäristössä. Lomakotitoimintaa organisoii mm. Pelastakaa Lapset ry, jolla on toiminaan jo 60 vuoden mittainen perinne. Järjestö etsii ja kouluttaa sopivia perheitä, jotka ovat valmiita ottamaan luokseen lapsia lomien ajaksi. Lomakodit ovat tavallisia ja turvallisia perheitä, joille on yhteistä aito kiintymys lapsiin. Lomakotitoimintaa järjestetään pääsääntöisesti 3-12-vuotiaille lapsille, loma-aikojen vaihdellessa yhdestä kolmeen viikkoon. Jos haluaa lapselle lomakodin esim. kesäloman aikana, kannattaa olla hyvissä ajoin liikkeellä, viimeistään saman vuoden maaliskuussa. Hakulomakkeen voi tilata Pelastakaa Lapset ry:stä. Lomakotitoiminta on perheelle maksullista toimintaa, mutta oman kunnan sosiaalivirastosta voi hakea maksusitoumusta.

www.pelastakaaalapset.fi

LAUSUNNOT

Lapsesta/nuoresta kirjoitetaan lausuntoja, joita tarvitaan erilaisten palveluiden hakemiseen. Lääkäri kirjoittaa lääkärinlausuntoja eli A-, B- ja C-todistuksia. Erilaisissa hakemuksissa ilmoitetaan, millainen lausunto kyseiseen hakemukseen tarvitaan. Lääkärinlausuntojen lisäksi lääkäri kirjoittaa epikriisejä eli sairaalahoidon hoitoyhteenvetoja, joista käytetään myös nimitystä sairauskertomus. Useisiin hakemuksiin riittää liitteeksi lapsen/nuoren epikriisi. Epikriisit lähetetään aina lapsen/nuoren hoidon päätteeksi kotiin ja perhe jakaa niitä hoitaville tahoille. Lääkärintodistusten ja epikriisien lisäksi lääkäri kirjoittaa vielä lausuntoja lapsen/nuoren tarpeiden mukaan, esim. lausunnon, jossa suositellaan henkilökohtaista apua, erityisesiöpetusta tai pidennettyä oppivelvollisuutta.

Lääkärin lisäksi lausuntoja kirjoittavat lasta/nuorta hoitavat muut ammatti-ihmiset. Lausunnot ovat suosituksia hoidosta ja kuntoutuksesta. Sairaaloissa erityisryhmien kirjoittavat omat hoitoyhteenvedot, jotka lähetetään hoidon päätyttyä lapsen/nuoren kotiin. Lääkärin kirjoittamassa epikriisissä on koottu yhteen myös erityisryhmien hoitoyhteenvedot.

LISÄOPETUS

Perusopetuksen jälkeen nuorella on mahdollisuus hakeutua lisäopetukseen eli yleisesti puhutaan kymppi-luokasta. Lisäopetus on yhden lukuvuoden mittainen, sinne voi hakeutua nuori, joka on saanut perusopetuksen päättötodistuksen samana tai edellisenä vuonna. Lisäopetus ei kuulu yhteishakuun, vaan haku suoritetaan suoraan opetusta järjestävään oppilaitokseen. Lisäopetuksen sisältöä ja järjestämisen periaatteita määrittävät opetussuunnitelman perusteet, mutta sen lisäksi opetusta suunnitellaan jokaisen opiskelijan yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Lisäopetuksessa opiskelijalla on mahdollisuus korottaa perusopetuksen oppimäärään kuuluvien yhteisten aineiden arvosanoja ja oppilaitoksen tarjonnan mukaan myös valinnaisaineiden arvosanoja. Tavoitteena on kehittää opiskelijan opiskelutaitoja, parantaa jatko-opintoihin pääsyn edellytyksiä sekä vahvistaa itsenäistymisen taitoja. Lisäopetukseen voi kuulua opiskelun lisäksi myös ammattiin valmentavia opintokokonaisuuksia sekä työelämään tutustumista. (Perusopetuslaki, lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteet)

LUKIO-OPINTOJEN TUKI

Lukio-opintojen erityinen tuki on ensisijaisesti pedagogista tukea, joka kohdistuu opiskelijan oppimaan oppimiseen, oman oppimistyylin löytämiseen ja itsetunnon vahvistamiseen oppijana. Opiskelun ongelmia voivat olla esim. tehoton opiskelutekniikka ja -tyyli, lukemiseen, luetun ymmärtämiseen ja kirjoittamiseen liittyvät ongelmat, kielelliset vaikeudet sekä motivaatio- ja itsetunto-ongelmat. Oppimiseen liittyvien ongelmien varhaisella havaitsemisella ja niiden huomioon ottamisella opetuksessa voidaan opiskelijaa tukea saavuttamaan kykyjensä ja tavoitteidensa mukaiset oppimistulokset. Lukion oppimäärä on laajuudeltaan kolme vuotta ja se tulee suorittaa vähintään neljässä vuodessa. Perustellusta syystä erityistä tukea tarvitsevalle nuorelle voidaan myöntää vielä yksi lisävuosi opintojen loppuunsaattamiseksi.

Valtakunnalliset lukion opetussuunnitelman perusteet määrittelevät raamit erityiselle tuelle ja jokaisessa luki-ossa on oma opetussuunnitelma, jossa määritellään kyseisen koulun järjestämä erityinen tuki. Lisäksi opiskelijalle voidaan laatia henkilökohtainen suunnitelma, johon kirjataan hänen tuen tarpeensa ja toimenpiteet opiskelun tueksi esim. vuosikurssi kerrallaan. Jos opiskelija saa vapautuksen jostakin oppiaineesta, hänen tulee suorittaa korvaavia opintoja, jotta kurssien vähimmäismäärä täyttyy. Lukio-opintoja suoritetaan yleisimmin perinteisenä päivälukiona, mutta sen lisäksi opintoja on mahdollisuus suorittaa mm. aikuislukiossa, etälukiossa, kesälukioissa ja kansanopistojen lukiolinjoilla. Lukio-opintoja suunniteltaessa kannattaa ottaa selvää erilaisista vaihtoehdoista ja pohtia itselleen joustavin ja soveltuvin vaihtoehto.

Erityistä tukea tarvitsevalla opiskelijalla on mahdollisuus saada erityisjärjestelyjä koe- ja opetustilanteissa sekä yo-kirjoituksissa. Tällaisia tukitoimia ovat:

- Pitkätaukoinen kuullunymmärtämiskokeen äänite
- Lisäaika kuullunymmärtämiskokeen lopussa
- Lisäaika kirjallisessa kokeessa, 1 tunti
- Lisäaika kirjallisessa kokeessa, 2 tuntia
- Isokirjaimiset tehtävät
- Pistekirjoituksiset tehtävät
- Tehtävät tekstitiedostoina cd-levyillä (näkövammaiset)
- Korvaavat koetehtävät (näkövammaiset)
- Erillinen koetila
- Oikeus käyttää vastausten kirjoittamiseen tietokonetta erillisessä tilassa
- Vapautus äidinkielen esseekokeen puhtaaksi kirjoittamisesta musteella tai kuulakynällä
- Vapautus optisen vastauslomakkeen täyttämisestä

Silloin kun erityisjärjestelyjä haetaan ylioppilaskirjoituksiin, tarvitaan lääkärintodistus sairaudesta tai diagnosoitusta vammasta, joka liitetään kirjalliseen hakemukseen ylioppilaslautakuntaan. Erityisjärjestelyjä haetaan viimeistään silloin, kun opiskelija ilmoittautuu suorittamaan tutkintoa. Tukitoimet määräytyvät yksilöllisesti ja ylioppilaslautakunnan (www.ylioppilastutkinto.fi) sivustolta löytyvät yksityiskohtaiset ohjeistukset, mitä tulee huomioida erityisjärjestelyjä haettaessa. Erityisesti lukivaikeudesta kärsivien nuorten kohdalla on huomioita erillinen lukilausunto, jonka perusteella ylioppilaslautakunta luokittelee lukivaikeuden vaikeusasteen ja mahdolliset erityisjärjestelyt. (Lukiolaki, lukion opetussuunnitelman perusteet 2003, laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä)

LÄÄKKEET

Lääkekorvaukset

Kela-kortilla apteekeista saa lääkärin määräämiin lääkkeisiin, perusvoiteisiin ja klinisiin ravintovalmisteisiin korvausta, jos ne on määrätty sairauden hoitoon. Kaikilla lääkkeillä on omavastuu, jonka jälkeen peruskorvaus on 42 % tai erityiskorvattavissa lääkkeissä 72 % tai 100 %. Lääkkeitä korvataan enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan, mahdollisimman edullisina pakkauskokoina ja niitä pitää käyttää lääkärin määräämän annostusohjeen mukaisesti.

Maksukatto lääkekorvauksissa

Lääkehoitoa tarvitsevalle henkilölle on oikeus lisäkorvaukseen, jos saman kalenterivuoden aikana korvattuja reseptilääkkeistä, kliinisistä ravintovalmisteista ja perusvoiteista maksetut omavastuuosuudet ylittävät 700,92 euroa. Vuotuisen omavastuuosuuden täytyttyä asiakas maksaa 1,50 euroa/lääke ja Kela korvaa loput lääkkeen hinnasta. Kela huolehtii maksukaton täyttymisestä apteekista saatujen tietojen perusteella ja lähettää asiakkaalle tiedon sekä ilmoituksen lisäkorvausoikeudesta. Korvauksen saa suoraan apteekista, kunhan esittää Kela-kortin ja ilmoituksen lisäkorvausoikeudesta. Korvausta voi hakea jälkeenpäin puolen vuoden ajan.

Lääkevaihto ja viitehintajärjestelmä

Suomessa on käytössä lääkkeiden viitehintajärjestelmä, jonka mukaan lääkekorvaus maksetaan. Viitehintajärjestelmä koostuu viitehintaryhmistä, joissa maksettava korvaus määritellään edullisemman markkinoilla olevan rinnakkaisvalmisteen mukaan. Asiakkaalle maksettava Kela-korvaus lasketaan siis edullisemman vastaavan, vaihtokelpoisen rinnakkaislääkkeen perusteella, vaikka lääkäri olisi määrännyt kalliimman alkuperäisvalmisteen. Jos asiakas haluaa viitehintaa kalliimman lääkkeen, hän maksaa itse lääkkeen hinnan ja Kela-korvauksen välisen erotuksen. (Sairausvakuutuslaki, www.kela.fi)

MAKSUKATTO

Maksukatto terveydenhuollossa

Kunnallisen terveydenhuollon asiakasmaksuilla on 636 euron vuotuinen maksukatto. Maksukaton seuranta-aika on kalenterivuosi ja maksukaton täytyttyä asiakas saa avohoidon palvelut pääsääntöisesti maksutta ja lyhytaikaisen laitoshoidon hoitopäivämaksu alenee 15,10 euroon. Alle 18-vuotiaiden lasten maksut otetaan huomioon huoltajan maksukatossa. Maksukaton täyttymisen jälkeen palvelujen käyttö on maksutonta kaikille henkilöille, joiden maksut otetaan yhdessä huomioon. 636 euron rajan täyttymisestä saa todistuksen julkisesta terveydenhuollosta, esim. terveyskeskuksesta. Maksukaton täyttymistä on seurattava itse, mutta seuraamisen avuksi saa terveyskeskuksista seurantalomakkeen, johon maksetut maksut merkitään. Alkuperäiset kuitit maksuista tulee säilyttää varmuuden vuoksi.

Maksukattoon lasketaan mukaan:

- Terveyskeskuksen avosairaanhoidon lääkäripalvelujen maksut
- Yksilökohtainen fysioterapia
- Poliklinikkakäynnit
- Päiväkirurginen hoito
- Sarjahoito
- Yö- ja päivähoito
- Kuntoutushoito
- Lyhytaikainen sosiaali- ja terveydenhuollon laitoshoido

Maksukattoon ei lasketa mukaan:

- Kaikki tulosidonnaiset maksut
- Yksityislääkärin läheteellä tehtävät laboratorio- ja kuvantamistutkimukset
- Suun ja hampaiden tutkimus ja hoito
- Sairaankuljetus
- Lääkärintodistusmaksut (Laki ja asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista)

Maksukatto lääkekorvauksissa

Lääkehoitoa tarvitsevalle henkilölle on oikeus lisäkorvaukseen, jos saman kalenterivuoden aikana korvattuja reseptilääkkeistä, kliinisistä ravintovalmisteista ja perusvoiteista maksetut omavastuuosuudet ylittävät 700,92 euroa. Vuotuisen omavastuuosuuden täytyttyä asiakas maksaa 1,50 euroa/lääke ja Kela korvaa loput

lääkkeen hinnasta. Kela huolehtii maksukaton täyttymisestä apteekista saatujen tietojen perusteella ja lähettää asiakkaalle tiedon sekä ilmoituksen lisäkorvausoikeudesta. Korvauksen saa suoraan apteekista, kunhan esittää Kela-kortin ja ilmoituksen lisäkorvausoikeudesta. Korvausta voi hakea jälkepäin puolen vuoden ajan. (www.kela.fi)

Maksukatto matkakustannuksissa

Matkakustannukset korvataan kuntoutujan terveydentila huomioonottaen halvimman matkustustavan mukaan omavastuuosuuden ylittävältä osuudelta. Matkakorvauksen omavastuuosuus yhteen matkustussuuntaan on 9,25 euroa ja kalenterivuodelta yhteensä 157,25 euroa. Kuntoutujan mukana oleva saattaja on oikeutettu matkakorvauksiin, jos hoitohenkilökunta on katsonut saattajan tarpeelliseksi sairauden perusteella tai esim. perheenjäsenen hoitoon osallistumisen välttämättömäksi. Jos kuntoutuja ja hänen saattajansa joutuvat yöpymään matkalla tutkimuksen, hoidon tai liikenneolosuhteiden takia, Kelasta voi hakea yöpymisrahaa majoituskustannusten korvaamiseen, enintään 20,18 euroa/vrk.

Kela seuraa vuotuisen omavastuuosuuden täyttymistä (157,25 euroa) ja jos omavastuu kalenterivuodelta täyttyy, ylittävä osa korvataan kokonaan. Tällöin Kela lähettää automaattisesti kuntoutujalle matkakustannusten omavastuukortin. Alle omavastuun jäävistäkin matkoista on siis haettava korvausta kuuden kuukauden kuluessa, jotta ne voidaan ottaa huomioon kattosummaa laskettaessa. Matkakorvauksia voi hakea kuusi kuukautta maksun suorittamisesta. Kelasta saatavasta matkakorvaushakemuksesta voi lukea lisäohjeita matkakustannusten hakemiseen. On hyvä pitää päiväkirjaa tai kalenteria, mihin merkitään kaikki käynnit esim. lääkärillä, terapiassa, laitospäiväkirjassa, sopeutumisvalmennuksessa jne. Jälkikäteen voi olla vaikea muistaa kaikkia tehtyjä matkoja, jos niitä ei merkitse ylös. Matkalaskuun tarvitaan aina tosite siitä, missä on käyty, miksi on käyty ja paljonko kuluja on kertynyt. (www.kela.fi)

MATKAKORVAUKSET

Perheelle kertyy matkakustannuksia esim. tutkimuksen, hoidon ja kuntoutuksen vuoksi tehdyistä matkoista. On hyvä pitää päiväkirjaa tai kalenteria, mihin merkitsee kaikki lapsen/nuoren käynnit esim. lääkärillä, terapiassa, laitospäiväkirjassa, sopeutumisvalmennuksessa jne. Jälkikäteen voi olla vaikea muistaa kaikkia tehtyjä matkoja, jos niitä ei merkitse ylös.

Matkalaskuun tarvitaan aina tosite siitä, missä on käyty, miksi on käyty ja paljonko kuluja on kertynyt. Matkakustannukset korvataan lapsen/nuoren terveydentila huomioonottaen halvimman matkustustavan mukaan omavastuuosuuden ylittävältä osuudelta. Matkakorvauksen omavastuuosuus yhteen matkustussuuntaan on 9,25 euroa ja kalenterivuodelta yhteensä 157,25 euroa. Jos joudutaan käyttämään taksia tai omaa autoa, matkalaskuun on liitettävä lääkärin tai esim. laitoksen selvitys, miksi joudutaan käyttämään erityiskulkuneuvoa. Lapsen/nuoren mukana oleva saattaja on oikeutettu matkakorvauksiin, jos hoitohenkilökunta on katsonut saattajan tarpeelliseksi sairauden perusteella tai esim. perheenjäsenen hoitoon osallistumisen välttämättömäksi. Jos lapsi/nuori ja hänen saattajansa joutuvat yöpymään matkalla tutkimuksen, hoidon tai liikenneolosuhteiden takia, Kelasta voi hakea yöpymisrahaa majoituskustannusten korvaamiseen, enintään 20,18 euroa/vrk.

Kela seuraa vuotuisen omavastuuosuuden täyttymistä (157,25 euroa) ja jos omavastuu kalenterivuodelta täyttyy, ylittävä osa korvataan kokonaan. Tällöin Kela lähettää automaattisesti perheelle matkakustannusten omavastuukortin. Alle omavastuun jäävistäkin matkoista on siis haettava korvausta kuuden kuukauden kuluessa, jotta ne voidaan ottaa huomioon kattosummaa laskettaessa. Matkakorvauksia voi hakea kuusi kuukautta maksun suorittamisesta. Kelasta saatavasta matkakorvaushakemuksesta voi lukea lisäohjeita matkakustannusten hakemiseen. (Sairausvakuutuslaki, www.kela.fi)

MIELENTERVEYSTOIMISTO

Mielenterveystoimisto on julkisen terveydenhuollon yksikkö, joka vastaa osaltaan alueellaan mielenterveyshäiriöiden ehkäisystä, tutkimuksesta ja avohoidosta. Mielenterveystoimiston tavoitteena on vastata henkilön,

ja tarvittaessa hänen perheensä, mielenterveysongelmiin mahdollisimman pian, tukea pitkäaikaissairaudesta kuntoutumista ja arjessa selviämistä. Mielenterveyteen liittyvissä asioissa otetaan ensisijaisesti yhteyttä asuinalueen terveyskeskuksen lääkäriin, joka tarvittaessa ohjaa jatkotutkimuksiin. Mielenterveystoimistoon voi myös soittaa suoraan ja kertoa avun tarpeesta. Mielenterveystoimiston työntekijä arvioi henkilön hoidon tarpeen, kiireellisyyden ja työntekijän, jonka luokse henkilö ohjataan. Mielenterveystoimistossa henkilö tapaa vastaanotolla sovitun työntekijän. Hoidosta vastaa moniammatillinen työryhmä. Ensimmäisten käyntien aikana sovitaan käyntien tavoitteet, lukumäärä ja työskentelytapa. Mielenterveystoimiston palvelut ovat henkilölle maksuttomia ja luottamuksellisia. (Mielenterveyslaki ja -asetus)

Mielenterveyteen liittyvistä asioista voi etsiä lisätietoja tai saada keskusteluapua mm. seuraavista järjestöistä tai yhteisöistä:

- Mielenterveyden keskusliitto, www.mtkl.fi
- Omaiset mielenterveystyön tukena, www.omaisten.org
- Suomen Mielenterveysseura, www.mielenterveysseura.fi
- Tukinet, www.tukinet.net

MUISTUTUS

Sosiaalihuollon sekä terveyden- tai sairaanhoitoonsa tai siihen liittyvään kohteluun tyytymätön asiakas voi tehdä vapaamuotoisen muistutuksen. Muistutus osoitetaan toimintayksikön vastuuhenkilölle tai johtavalle viranhaltijalle. Muistutukseen on annettava kohtuullisessa ajassa vastaus, josta ilmenee, mihin toimenpiteisiin muistutuksen johdosta on ryhdytty. Muistutus ei rajoita valitus- eikä kantelu-oikeutta, apua muistutuksen laatimiseen voi pyytää potilas- ja sosiaaliasiamiehiltä. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, laki potilaan asemasta ja oikeuksista)

MUSIIKKITERAPIA

Musiikkiterapia on hoito- ja kuntoutusmuoto, jossa keskeinen väline on musiikki. Musiikkiterapian avulla voidaan käsitellä ja hoitaa monipuolisesti fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia. Musiikkiterapiaa käytetään ensisijaisena hoitomuotona tai muiden hoitomuotojen rinnalla. Musiikkiterapia sopii kaikenikäisille eikä vaadi musiikillisia taitoja tai musikaalisuutta. Musiikkiterapian alkaessa musiikkiterapeutti arvioi lapsen terapian tarpeet ja edellytykset, lisäksi hän haastattelee vanhempia ja tutustuu taustatietoihin ja lapsen lausuntoihin. Tavoitteet asetetaan arvioinnin jälkeen yhdessä perheen kanssa. Musiikkiterapia voi toteutua yksilö- tai ryhmäterapiana, ryhmässä on 3-4 lasta.

Musiikki on kommunikaation ja vuorovaikutuksen väline ja musiikista löytyy jokaiselle lapselle jokin osa-alue, jossa hän kokee onnistumisen kokemuksia. Musiikkiterapian avulla lapsi voi kertoa ilman sanojakin tunteistaan ja kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta ja tulla oikein ymmärretyksi. Musiikkiterapialla tuetaan mm. lapsen itsetunnon kasvua, vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitoja, kehonhahmotusta, persoonallisuuden kehittymistä ja tunne-elämän selkiinnyttämistä.

Musiikkiterapian päämenetelminä käytetään soittamista, laulamista ja musiikin kuuntelua. Terapiassa voidaan improvisoida, liikkua, tanssia, maalata, leikkiä, keskustella tai säveltää. Musiikkiterapiassa käytettävät menetelmät vaihtelevat lapsen yksilöllisten tarpeiden ja terapeutin työtapojen mukaan. Fysioakustinen menetelmä on tietokoneohjatus, matalajaksoisen äänen terapeuttinen käyttö yleensä fysioakustisen tuolin muodossa. Fysioakustisella menetelmällä on todettu olevan rentouttava, aktivoiva, spastisuutta vähentävä, verenkiertoa vilkastuttava ja kipua lievittävä vaikutus.

Saadakseen musiikkiterapiaa lapsen kuntoutussuunnitelmassa tulee olla lääkärin suositus terapian tarpeesta. Musiikkiterapiaa korvataan Kelan kautta vaikeavammaisten lasten, nuorten ja aikuisten kuntoutuksena ja lasten ja nuorten psykiatrisena kuntoutuksena. Myös sairaanhoitopiiri, terveyskeskus tai vakuutusyhtiö voivat

korvata musiikkiterapiaa. Lisätietoja musiikkiterapiasta saa esim. sivustolta Suomen Musiikkiterapia ry. (Asetus lääkinällisestä kuntoutuksesta, www.musiikkiterapia.net)

MUUTOKSENHAKU ELI VALITUSMENETTELY

Kelan päätökset: Perhe voi hakea muutosta Kelan päätökseen, jos se ei ole tyytyväinen päätöksen sisältöön. Muutoksenhaku eli valitus on oltava aina kirjallinen. Kela liittyy aina valitus-osoituksen niihin päätöksiin, joihin voi hakea muutosta. Päätöksessä on ohjeet, mitä valituskirjelmän tulee sisältää ja minne ja milloin se on toimitettava. Valituskirjelmän teossa voi käyttää apuna Kelan laatimaa valmista lomakepohjaa, jonka voi tulostaa esim. Kelan internet-sivustolta. Ensimmäiseksi Kelan paikallistoimisto käsittelee asian uudelleen ja heillä on mahdollisuus tehdä oikaisupäätös. Jos he eivät muuta päätöstä, se lähetetään sosiaaliturvan muutoksenhakulautakuntaan (työttömyysturvaetuuksien päätöksistä valitetaan työttömyysturvan muutoksenhakulautakuntaan). Jos perhe ei ole tyytyväinen muutoksenhakulautakunnan päätökseen, voi vielä valittaa Kelan vakuutusoikeuteen. Perheen tekemä valituskirjelmä mahdollisine liitteineen on toimitettava Kelaan viimeistään 30 päivänä sen jälkeen, jona perhe on saanut päätöksestä tiedon.

Kunnan virkamiespäätökset: Kunnan virkamiespäätöksistä voidaan hakea muutosta sosiaalilautakunnasta 14 vrk sisällä päätöksen saamisesta. Sosiaalilautakunnan päätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen 30 vrk kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Osasta vammaispalvelulain mukaisista palveluista voi valittaa edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Jos viranomaisena on toiminut virheellisesti tai lainvastaisesti, voi asiaa kannella eduskunnan oikeusasiamiehelle. Kun valitustie Suomessa on käyty loppuun, voi päätöksestä valittaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle. (Hallintolainkäyttölaki)

MUUTTOVALMENNUS

Muuttovalmennus on pääasiassa kehitysvammaisille henkilöille ja heidän läheisilleen suunnattua tukea ja toimintaa tulevassa elämänmuutoksessa. Muuttovalmennuksen tavoitteena on muuttavan henkilön sekä hänen läheistensä valmistautuminen ja sopeutuminen uuteen tilanteeseen ja henkilön saattaen vaihtoon uuteen kotiin. Kehitysvammaisen henkilön itsenäistyessä ja muuttaessa omaan kotiin, voi muutos tuntua isolta myös läheisistä, joiden positiivinen asenne muuttoa kohtaan auttaa muutostilanteessa. Kehitysvammaisen henkilön muuttaessa hänen lähiympäristönsä ja myös ihmissuhteensa muuttuvat, jolloin kotiutumiseen tarvitaan erityistä tukea. Muuttovalmennus on pitkäjänteistä, se aloitetaan 1-2 vuotta ennen varsinaista muuttoa sisältäen esim. muuttajan arkipäivään ja elämäntilanteeseen tutustumista, apuvälineiden kartoittamista, muutto-suunnitelman laatimista, palvelusuunnitelman päivittämistä ja kodin sisustamista. Lisätietoja muuttovalmennuksesta kannattaa kysyä Kehitysvammaisten Palvelusäätiöstä, www.kvps.fi.

NEUROPSYKIATRINEN VALMENNUS

Neuropsykiatrinen valmennus on eri-ikäisille henkilöille tarkoitettu ohjaus- ja tukimuoto, jolla pyritään parantamaan henkilön arjessa selviytymistä. Valmennus on tarkoitettu henkilöille, joilla on jokin neuropsykiatrinen erityisvaikeus, kuten ADHD, asperger, kielellinen erityisvaikeus, oppimisvaikeus tai tourette. Valmennus sopii myös mielenterveyskuntoutujille, ja henkilöille, joilla on opiskeluun liittyviä vaikeuksia tai vaikeuksia selvitä elämän muutostilanteissa. Asioita, joita neuropsykiatrisessa valmennuksessa harjoitellaan henkilön tarpeiden mukaan, ovat mm. toiminnanohjaus, päivärytmi, ajankäyttö, rahankäyttö, asiointitaidot, kodinhoidolliset taidot, terveyden edistäminen, hygienia, harrastustoiminta, itsenäistyminen, itsetuntemus ja -luottamus, itseilmaisu ja eri oppimisen tekniikat. Valmennuksen tavoitteet ja työskentelymuodot laaditaan yhdessä valmennettavan henkilön, hänen perheensä, valmentajan ja hoidosta vastaavan tahon kanssa. Valmennus tapahtuu usein henkilön omassa asumis- tai toimintaympäristössä, lisäksi voidaan pitää yhteyttä tapaamisten välissä puhelimitse tai sähköpostilla. Valmennuksen voi hakeutua joko yksityisesti tai kunnan maksusitoumuksella. Maksusitoumuksen voi saada esim. vammaispalveluista, koulutoimesta tai psykiatrian poliklinikalta.

NEUROPSYKOLOGINEN KUNTOUTUS

Neuropsykologinen kuntoutus on neuropsykologin antamaa lääkinällistä kuntoutusta, jonka käynnistyminen edellyttää neuropsykologista tutkimusta, jossa selvitetään lapsen/nuoren erityisvaikeuksien luonne, vaikeusaste, haitta, laajuus ja hoidettavuus. Neuropsykologinen tutkimus tehdään neuropsykologisia testejä, haastattelua ja havainnointia käyttäen. Tutkimuksessa selvitetään lapsen/nuoren taidollisia valmiuksia eri osa-alueilla, lapsen kykyä toimia ympäristön vaatimusten mukaisesti ja lapsen kehitystä tukevien toimenpiteiden tarvetta.

Neuropsykologisen kuntoutuksen tavoitteet ja sisältö suunnitellaan jokaiselle lapselle/nuorelle yksilöllisesti ja neuropsykologisen tutkimuksen tulokset auttavat neuropsykologia kehittämään lapselle/nuorelle soveltuvia oppimistapahtumia, ympäristöjärjestelyjä ja apuvälineitä. Kuntoutuksen avulla lievitetään aivotuominnan häiriöiden aiheuttamia oireita, joita ovat esim. hahmotus-, muisti-, tarkkaavuus-, toiminnanohjaus- sekä kielen tuottamisen ja ymmärtämisen häiriöt. Kuntoutuksessa harjoitellaan niitä taitoja, jotka tuottavat lapselle/nuorelle vaikeuksia, ohjataan häntä käyttämään vahvoja taitojaan ja harjoitellaan yleisiä opiskelutaitoja, esim. oman toiminnan suunnittelua ja arviointia. Yleisesti kuntoutuksella pyritään lapsen/lapsen toiminta- ja oppimiskyvyn parantamiseen. Yhteistyö kaikkien kuntouttavien ja hoitavien tahojen kanssa on tärkeää.

Lastenneuropsykologinen kuntoutus voi tapahtua yksilöterapiana tai pienryhmässä. Kuntoutuksen kokonaiskesto vaihtelee, tavallinen kesto on 1-3 vuotta. Neuropsykologinen kuntoutus on usein jatkona esim. puhe- tai toimintaterapialle, neuropsykologista kuntoutusta saavat harvoin alle kouluikäiset lapset. Lastenneuropsykologisen kuntoutuksen maksajana voi toimia kotikunta (maksusitoumus), Kela, tai lapsen perhe itse. Myös lapsen vakuutus voi korvata erikoislääkärin määräämän neuropsykologisen kuntoutuksen. Päätös korvaamisesta on saatava ennen kuntoutuksen aloittamista. Lisätietoja neuropsykologisesta kuntoutuksesta saa esim. sivustolta Suomen Neuropsykologinen Yhdistys ry. (Asetus lääkinällisestä kuntoutuksesta, www.neuropsykologia.fi)

NUOREN KUNTOUTUSRAHA ALLE 20-VUOTIAALLE

Kelan myöntämän alle 20-vuotiaan nuoren kuntoutusrahan tavoitteena on edistää nuorten 16-19-vuotiaiden ammatillista kuntoutumista ja työllistymistä. Jos nuoren työkyvyn, ansiomahdollisuuksien ja mahdollisuuden valita ammatti katsotaan vamma vuoksi olennaisesti heikentyneen ja hän tarvitsee tehostettua työkyvyn arviointia ja kuntoutusta, hänellä on oikeus kuntoutusrahaan. Kuntoutusrahan edellytyksenä on, että nuorelle on laadittu henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutussuunnitelma, joka liitetään kuntoutusrahahakemukseen. Suunnitelmassa tulee ilmetä alustavaa tietoa nuoren ammatillisen kuntoutumisen mahdollisuuksista ja alustava koulutussuunnitelma. Suunnitelman tavoitteiden toteutumista tarkastellaan määräajoin kuntoutusrahakauden aikana.

Nuoren kuntoutusrahaa maksetaan 20 ikävuoteen asti, tarvittaessa rahaa maksetaan myös pidempään, jos nuorella on meneillään kuntoutusjakso, esim. koulutus, silloin rahaa maksetaan koulutuksen päättymiseen asti. Kuntoutusrahaa maksetaan vähintään 22,96 euroa arkipäivältä. Kuntoutuspäätöksen ja kuntoutuksen väliseltä ajalta sekä kuntoutusjaksojen välissä kuntoutusraha maksetaan yleensä 20 % alennettuna. Kuntoutusrahaa haetaan sähköisesti tai lomakkeella KU112 sekä siihen liitettävillä nuoren kuntoutusrahahakemuksella KU111, henkilökohtaisella opiskelu- ja kuntoutussuunnitelmalla ja B-lääkärinlausunnolla. Kelan päätökseen tyytymätön nuori voi hakea muutosta päätökseen ensin Kelan itseoikaisuna, sitten sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta ja sen päätöksestä edelleen vakuutusosoikeudesta. Tarkemmat tiedot muutoksenhausta ovat aina Kelan päätöksissä. (Laki ja asetus kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahastuksista, www.kela.fi)

OIKEUS TIETOON

Jokaisella on oikeus saada tietoa hänestä itsestään viranomaisten asiakirjaan tekemistä merkinnöistä jollei laissa toisin määrätä. Asiakkaan on puolestaan annettava ne tiedot, joita sosiaali- ja terveydenhuollon am-

mattilaiset tarvitsevat palvelun tai hoidon järjestämisessä ja toteuttamisessa. Ennen kuin asiakas luovuttaa itsestään tietoja, hänellä on oikeus saada tietää, mihin tietoja tarvitaan ja luovutetaanko niitä eteenpäin.

Terveydenhuollon ammatti-ihmisten tulee merkitä potilasasiakirjoihin asiakkaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan turvaamiseksi tarpeelliset tiedot. Asiakkaalla on tiedoksisaantioikeus eli hänelle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan ja hoitovaihtoehtoista sekä muista seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä hänen hoidostaan. Ammatti-ihmisten on annettava selvitys siten, että asiakas riittävässä määrin ymmärtää sen sisällön. Mahdollisuuksien mukaan on huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, laki potilaan asemasta ja oikeuksista)

OMAISHOIDON TUKI

Omaishoidon tuki on kunnan harkinnanvarainen tukimuoto ja tuen määrät ja myöntämisperusteet vaihtelevat kunnittain. Perheen äiti tai isä voi saada omaishoidon tukea, jos lapsen/nuoren hoito on selkeästi vaativampaa kuin terveen lapsen. Omaishoidon tuen saamisen kriteerit ovat hoitotyön vaativuus ja sitovuus. Lapsen/nuoren hoidon tarpeesta tulee olla lääkärin lausunto. Omaishoitajan ja kunnan välille laaditaan omaishoitotosopimus, jossa sovitaan mm. hoitopalkkion määrästä ja maksutavasta, hoitajalle järjestettävästä vapaasta sekä sopimuksen kestosta. Sopimuksen liitteenä tulee olla lapselle/nuorelle laadittu hoito- ja palvelusuunnitelma. Hoito- ja palvelusuunnitelmasta tulee ilmetä tarvittavat muut palvelut.

Omaishoidon tuki on porrastettu vaativuuden ja sitovuuden mukaan. Hoitopalkkio voidaan sopia säädettyä alinta määrää pienemmäksi, esim. jos hoidon sitovuus on vähäistä tai hoidon tarve on väliaikaista. Vuonna 2012 alin lakisääteinen eläketurvaa kerryttävä omaishoidontuki on 364,35 €/kk. Omaishoidon tuki on verollista tukea ja kerryttää eläketurvaa. Hoidettavan lapsen/nuoren tai omaishoitajan tulot ja varallisuus eivät vaikuta tuen myöntämiseen.

Omaishoidon tukea voi saada rahallisen korvauksen sijasta myös palveluina tai rahallisen korvauksen ja palvelujen yhdistelmänä. Omaishoitajalla on oikeus kolmeen vapaapäivään kuukaudessa, jos hän on sidoksissa hoidettavaan lähes keskeytyksettä päivittäin. Lapsen päiväkotikuntoutus tai koulunkäynti ei ole omaishoidon tuensaannin esteitä. Lakisääteisen vapaan pitäminen ei vähennä hoitopalkkion määrää. Kunnalla on velvollisuus järjestää kuntoutujan hoito omaishoitajan lomapäivien ajaksi.

Omaishoitajan vapaan tai muun poissaolon aikainen sijaishoito on voitu 1.8.2011 alkaen järjestää toimeksiantosopimuksella, jonka kunta tekee tehtävään soveltuvan sijaishoitajan kanssa. Sijaishoitajan avulla toteutettava hoito järjestetään lapsen/nuoren kotona. Kunta päättää sijaishoidon hoitopalkkion suuruuden.

Omaishoidon tuki ei ole sidoksissa Kelan lapselle/nuorelle myöntämiin vammaistukiin eli molempia tukimuotoja voi saada yhdessä ja erikseen. Lisätietoja omaishoidontuesta saat esim. oman kunnan sosiaalivirastosta ja Omaishoitajat ja Läheiset ry:stä, p. 020 7806 599 ja www.omaishoitajat.fi. (Laki omaishoidon tuesta)

OPINTOTUKI

Opintotuki on kokonaisuus, jolla tuetaan nuoren opiskelua taloudellisesti. Opintotukea voi saada oppivelvollisuuden jälkeisiin päätoimisiin opintoihin, jotka kestävät vähintään kaksi kuukautta yhtäjaksoisesti. Myöntämisen yleiset edellytykset ovat oppilaitokseen hyväksyminen, opintojen päätoimisuus, opinnoissa edistyminen sekä taloudellisen tuen tarve. Opintotuki koostuu kolmesta osasta, opintorahasta, asumislisästä sekä opintolainan valtiontakauksesta. Oppisopimuskoulutukseen ei voi saada opintotukea. Opintotukea hakiessa on hyvä huomioida, että opintotuen määrä ja myöntämisehdot ovat erilaisia korkeakouluopinnoissa ja toisen asteen opinnoissa. Opintotukikokonaisuus on sen verran monimuotoinen, että tässä tapauksessa esitellään vain pääkohdat, lisätietoa saa Kelan Internet-sivuilta tai paikallistoimistosta.

Opintorahaa voi saada täytettyään 17 vuotta, se on kuukausittain maksettavaa valtion maksamaa verotettavaa avustusta. Opintorahaa maksetaan opiskelukuukausilta. Kesäkuukausina voi saada opintotukea vain siinä tapauksessa, että opiskelee päätoimisesti myös kesällä ja jos nuorella on oikeus kesäopintotukeen. Jos nuori saa palkkaa työharjoittelusta tai työssäoppimisesta tai oppilaitos maksaa apurahaa, ne voivat olla esteenä opintorahan saamiselle. Opintorahan määrä vaihtelee opiskelijakohtaisesti, määrän vaikuttaa oppilaitos, opiskelijan ikä, asumismuoto, siviilisääty ja tietyissä tilanteissa vanhempien tulot. Kelan Internet-sivuilla on laskuri, jolla voi laskea oman opintorahan suuruuden.

Asumislisä on kuukausittain maksettavaa, verotonta, valtion maksama avustusta. Samoin kuin opintorahan kohdalla, asumislisän myöntämisen yleiset edellytykset ovat samat kuin opintotuessa yleensä. Asumislisää maksetaan opiskeluasunnosta opiskelukuukausien ajalta. Kesäkuukausien aikana voi saada asumislisää vain siinä tapauksessa, että opiskelee päätoimisesti kesällä ja on oikeutettu kesäopintotukeen. Vanhempiensa luona asuva opiskelija ei voi saada asumislisää. Alle 18-vuotiaan opiskelijan asumislisän määrään vaikuttavat vanhempien tulot. Kelan Internet-sivuilla on laskuri, jolla voi laskea oman asumislisän määrän, se sijoittuu välille 26,90–201,60 euroa/kk. Asumislisä on 80 % vuokrasopimuksessa mainituista hyväksyttävistä asumismenoista, joita huomioidaan enintään 252 euroa/kk. Jos asumismenot ovat alle 33,63 euroa/kk, silloin ei voi saada lainkaan asumislisää.

Opintojen tueksi voi tarvita opintolainaa, jolloin **valtio takaa opintolainan**, muita vakuuksia ei tarvita. Lainan voi nostaa valitsemastaan pankista ja sen takaisinmaksu alkaa useimmiten opintojen päätyttyä. Lainaehdoista, kuten korosta ja takaisinmaksusta, opiskelija sopii pankin kanssa, osa lainaehdoista määräytyy suoraan valtioneuvoston perusteella. (Opintotukilaki, www.kela.fi)

OPPIMÄÄRÄN YKSILÖLLISTÄMINEN

Tavoitteena on, että jokainen erityisen tuen tarpeessa oleva oppilas voisi opiskella yleisen oppimäärän mukaisesti riittävien tukitoimien avulla. Jos oppilas ei kykene opiskelemaan tuettuna oppiainetta oman luokkasteensa sisältöjen ja tavoitteiden mukaisesti, oppiaineen oppimäärä yksilöllistetään. Opetuksen yksilöllistäminen tarkoittaa, että opetus ja oppimäärät asetetaan oppilaan yksilöllisiä oppimisedellytyksiä vastaavaksi, jotka yksilöidään HOJKS:ssa. Näissä oppiaineissa oppilaan suoriutuminen arvioidaan suhteessa hänen omiin HOJKS:ssa määriteltyihin tavoitteisiinsa. Yksilöllistää voidaan yksittäisen aineineen oppimäärä tai koko oppimäärä. Yksilöllistetyn oppiaineen kohdalle tulee todistukseen tähtimerkintä (*), joka kertoo yksilöllistamisestä. Oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää vain, jos oppilas on erityisopetuksessa. (Laki ammatillisesta koulutuksesta, perusopetuslaki)

OSASAIRAUSPÄIVÄRAHA

Osasairauspäiväraha on tarkoitettu tilanteisiin, joissa tuetaan työkyvyttömän nuoren työssä pysymistä tai paluuta työhön. Korvaus on tarkoitettu 16–67-vuotiaille kokopäivätyötä tekeville sekä yrittäjille. Osasairauspäiväraha on työnantajan vapaaehtoinen järjestely, työhön voi palata osa-aikaisesti ja saada palkan lisäksi osasairauspäivärahaa. Osa-aikainen töihin paluu ei saa vaarantaa nuoren terveyttä tai toipumista. Osasairauspäivärahaa maksetaan ilman omavastuu-aikaa, kun se jatkuu välittömästi sairauspäivärahan tai kuntoutusrahan jälkeen. Jos osasairauspäivärahaa haetaan ilman edeltävää sairauspäivärahaa, tulee ensin omavastuu-aika, eli sairastuspäivä ja sitä seuraavat yhdeksän arkipäivää. Saadakseen osasairauspäivärahaa on työajan vähennyttävä 40–60 % aiemmasta. (Sairausvakuutuslaki, www.kela.fi)

OSITTAINEN HOITORAHA

Lastenhoidon vuoksi työaikaansa lyhentävät vanhemmat voivat hakea Kelalta osittaista hoitorahaa. Osittaista hoitorahaa maksetaan alle 3-vuotiaan lapsen vanhemmille sekä eka- ja tokaluokkalaisten vanhemmille. Näiden lisäksi tukea maksetaan oppivelvollisena esiopetukseen osallistuvan lapsen vanhemmille. Tässä

tapauksessa lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta myöhemmin ja osallistuu 7-vuotiaana oppivelvollisena esiopetukseen. Lisäksi pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvan lapsen vanhemmilla on mahdollisuus osittaiseen hoitorahaan lapsen kolmannen perusopetuksen lukuvuoden päättymiseen asti.

Vanhemman tulee olla työ- tai virkasuhteessa ja hänen tulee tehdä lyhennettyä työviikkoa lapsen hoidon vuoksi. Keskimääräinen viikoittainen työaika saa olla enintään 30 tuntia. Tukeen ovat oikeutettuja molemmat vanhemmat saman kalenterikauden aikana edellyttäen, että he molemmat lyhentävät työaikaansa ja hoitavat lasta eri aikoina (esim. toinen aamupäivällä ja toinen iltapäivällä). Tukea voidaan maksaa riippumatta siitä, onko lapsi kunnallisessa vai yksityisessä päivähoidossa. Osittainen hoitoraha on 93,77 euroa/kk. Hoitoraha on verollista tuloa ja sitä maksetaan vain yhdestä lapsesta kerrallaan, vaikka tuen ehdon täyttäviä lapsia olisi perheessä useampiakin. Osittaista hoitorahaa haetaan Kelasta sähköisesti tai lomakkeella WH 9 ja hake- muksen liitteenä tulee olla työnantajan todistus työajan lyhennyksestä ja siitä tulee käydä ilmi, että työajan lyhennys johtuu lapsen hoidosta. Takautuvasti tukea voidaan maksaa kuuden kuukauden ajalta. Kelan päätökseen tyytymätön perhe voi hakea muutosta ensin Kelan itseoikaisuna, sitten sosiaaliturvan muutoksenha- kulautakunnalta ja sen päätöksestä edelleen vakuutusosoikeudesta. Tarkemmat tiedot muutoksenhausta ovat aina Kelan päätöksissä. (Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta, www.kela.fi)

OSITTAINEN HOITAVAPAA

Osittainen hoitovapaa tarkoittaa vanhempien mahdollisuutta lyhentää palkattomasti työaikaansa. Ansionme- netyksen korvaamiseksi Kelalta voi hakea osittaista hoitorahaa. Lapsen vanhemmat voivat pitää osittaista hoitovapaa lapsen toisen kouluvuoden päättymiseen asti. Jos lapsella on päätös pidennetystä oppivelvolli- suudesta, oikeus osittaiseen hoitovapaaseen säilyy lapsen kolmannen lukuvuoden päättymiseen asti. Sai- raan tai vammaisen lapsen vanhemmat voivat saada osittaista hoitovapaa lapsen 18 ikävuoteen asti, mut- ta osittaista hoitorahaa maksetaan kuitenkin vain lapsen kolmanteen lukuvuoteen asti.

Molemmat vanhemmat voivat pitää osittaista hoitovapaa saman kalenterijakson aikana niin, että toinen hoitaa lasta aamulla, toinen iltapäivällä, mutta lapsen samanaikainen hoito ei ole mahdollista. Osittaista hoi- tovapaa hakevan vanhemman on pitänyt työskennellä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana saman työnantajan palveluksessa ennen kuin hän voi jäädä hoitovapaalle. Työnantaja ja vanhempi sopivat keskenään, miten osittainen hoitovapaajakso käytännössä toteutetaan. (Työsopimuslaki, www.kela.fi)

PALKKATUKI

Jos työnhakijalla on vaikeuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille tai hän ei sijoitu koulutukseen, voi Työ- ja elinkeinotoimisto (TE-toimisto) myöntää työnantajalle palkkatukea tällaisen henkilön palkkauskustannuksiin. Palkkatuki on harkinnanvaraista, sen tulee edistää työnhakijan sijoittumista työelämään. Sitä voivat saada kunnat, yritykset ja muut yksityisen sektorin työnantajat, mm. yhdistykset, säätiöt ja kotitaloudet sekä sosiaa- liset yritykset. Palkkatukea voidaan myöntää työsopimustyöhön tai oppisopimuskoulutukseen.

Palkkatuki muodostuu perusosasta ja lisäosasta. Vuonna 2012 perusosa on suuruudeltaan 31,36 eu- roa/päivä. Lisäosan suuruus on harkinnanvarainen, se on enintään 60 % perusosan määrästä, joissakin tapauksissa kuitenkin 90 % perustuen määrästä. Maksettavan palkan tulee olla työehtosopimuksen mukai- nen ja työajan vähintään 85 % alan normaalista työajasta. Työtön työnhakija voi käyttää omatoimisen työn- haun tukena **palkkatukiseteliä**, jonka TE-toimisto myöntää. Palkkatukisetelillä työnhakija osoittaa, että työn- antajalle voidaan myöntää palkkatukea hänen palkkauskustannuksiinsa. (www.mol.fi)

PALVELUASUMINEN

Vammaispalvelulain mukaan kunnan on järjestettävä palveluasuminen vaikeavammaiselle henkilölle, joka tarvitsee vammansa tai sairautensa vuoksi toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti. Henkilö ei kuitenkaan saa olla jatkuvan laitoshoidon tarpeessa. Palveluasuminen voidaan toteuttaa joko vammaisen henkilön omassa omistus-, vuokra- tai muussa vastaavassa asunnossa järjestämällä sinne tarpeelliset palvelut tai palvelutalossa, palveluasumisryhmässä tai vastaavassa. Palveluasumiseen liittyvät palvelut voidaan järjestää esim. kotipalvelun, omaishoidon tuen tai henkilökohtaisen avun avulla tai yhdistelemällä erilaisia tukimuotoja.

Palveluja voivat olla mm. avustaminen liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokailuudessa ja asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, joita tarvitaan henkilön terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi. Jos vammaispalvelulain mukainen palveluasumispäätös tehdään, edellä mainitut palvelut ovat henkilölle maksuttomia. Palveluasuminen on vammaispalvelulain mukaan kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden alaisia palveluja (subjektiivinen oikeus), eli vaikeavammaisuuden kriteerien täytyttyä kyseisen palvelun kohdalla kunnan on järjestettävä palvelut riippumatta siitä, onko toimintaan ollut varattuna määrärahoja. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

Palveluasumista järjestetään myös **sosiaalihuoltolain** mukaisesti, lähinnä ikääntyneille ja pitkäaikaissairaille henkilöille. Näissä tapauksissa palvelu ei ole ilmaista, vaan henkilön tulot vaikuttavat maksun suuruuteen asiakasmaksulain mukaisesti. (Sosiaalihuoltolaki)

PALVELUOHJAUS

Palveluohjaus on sosiaali- ja terveydenhuollon asiakaslähtöinen työtapa, jossa tavoitteena on kuntoutujan sekä perheen mahdollisimman hyvä arjenhallinta. Perhe ja ammatti-ihminen miettivät yhdessä perheen kokonaistilannetta ja etsivät niitä toimintoja, jotka auttavat perhettä selviämään arkielämästä. Tähän tavoitteeseen pyritään huomioimalla perheen elämäntilanne kokonaisvaltaisesti ja rakentamalla palvelukokonaisuus kuntoutujan ja hänen lähiympäristönsä voimavarojen ja vahvuuksien varaan. Palveluohjauksellinen työtapa on tasaveroista ja perustuu perheen ja ammatti-ihmisten keskinäiseen kumppanuuteen. Ohjausta ja neuvontaa tulee antaa niin paljon, että perhe voi tehdä kuntoutujan hoitoa ja kuntoutusta koskevat päätökset kattavan tiedon pohjalta. Yhdistämällä perheen ainutkertainen tietämys kuntoutujan asioista ja ammatti-ihmisten tietämys erityisen tuen tarpeista, niiden hoidosta ja kuntoutuksesta, saadaan aikaan tilanne, jossa kaikilla osallisilla on yhteinen näkemys siitä, miten kuntoutujan hoidossa ja kuntoutuksessa tulee edetä ja yhteinen osaaminen tuottaa tulosta. Toiminta on suunnitelmallista ja jäsentynyttä, jolloin kuntoutuja saa kulloiseenkin kuntoutusvaiheeseensa sopivan palvelukokonaisuuden ja lopputulos on taloudellinen ja tarkoituksenmukainen myös yhteiskunnalle.

PALVELUOHJAAJA

Palveluohjaajana voi toimia sosiaali- tai terveydenhuollon ammatti-ihminen, esim. kuntoutusohjaaja, sosiaalityöntekijä, avohuollonohjaaja tai kuka tahansa perheen kanssa toimiva ammatti-ihminen, johon perheellä on lämmin ja luottamuksellinen suhde. Nykyisin useilla kunnilla on sosiaalitoimistoissa palkattuina palveluohjaajia. Palveluohjaaja on perheen neuvon- ja tiedonantaja, tukija, arjen sujuvuuden edistäjä ja vierellä kulkija. Palveluohjaaja auttaa perhettä saamaan tarvittavat palvelut oikea-aikaisesti niin, että niistä muodostuu perheen kannalta toimiva ja tukeva kokonaisuus. Palveluohjaussuhteen alussa palveluohjaajan rooli on merkittävä perheen tukijana ja tiedonantajana, mutta suhteen ei ole tarkoitus kestää ikuisesti, vaan parhaimmillaan palveluohjaaja tekee itsestään perheelle tarpeettoman eli perheelle on kertynyt tietoa, taitoa ja voimavaroja selvittää arjessa omatoimisesti. Palveluohjaaja ei koskaan tee päätöksiä perheen puolesta, vaan päätöksentekovastuu pysyy aina perheellä.

PALVELUSETELI

1.8.2009 astui voimaan laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä. Lain tarkoituksena on asiakkaan näkökulmasta lisätä palvelujen valinnan mahdollisuuksia ja parantaa palvelujen saatavuutta myös yksityisiltä palveluntuottajilta. Palvelusetelillä voi hankkia sellaisia sosiaali- ja terveystalv palveluja, jotka kunnan tai kuntayhtymän kuuluu järjestää asukkailleen. Palvelusetelillä hankittava palvelu on vaihtoehto kunnan tai kuntayhtymän tuottamalle palvelulle.

Jokainen kunta tai kuntayhtymä voi päättää, ottaako se palvelusetelijärjestelmän käyttöönsä ja mitä palveluja sillä voi hankkia. Kuntakohtaiset erot voivat siis olla suuria. Kunta tai kuntayhtymä hyväksyy ne yksityiset palveluntuottajat, joiden palvelujen maksamiseen asiakas voi käyttää kunnan myöntämiä palvelusetelejä. Kunnan on pidettävä luetteloa hyväksymistään palveluntuottajista ja luettelo on oltava julkisesti saatavilla.

Asiakkaalla on oikeus kieltäytyä palvelusetelistä, jolloin kunnan velvollisuus on tarjota hänelle muita vastavia kunnan järjestämiä palveluja. Palveluseteli voi olla kaikille asiakkaille samansuuruinen tai vaihtoehtoisesti tulosidonnainen, jolloin asiakkaan tulot vaikuttavat setelin suuruuteen. Jos palveluseteliä käytetään sellaisiin palveluihin, jotka ovat lain mukaan asiakkaalle maksuttomia, esim. henkilökohtainen apu, niin silloin setelin arvo on määriteltävä niin, ettei asiakkaalle jää maksettavaksi omavastuuosuutta. Palveluseteli on saajalleen veroton etuus, etuutta ei voi siirtää toiselle henkilölle eikä muuttaa rahaksi. Jos asiakas käyttää palveluseteliä esim. kotinsa siivoukseen ja hänelle jää maksettavaksi omavastuuosuus, siitä ei voi enää saada kotitalousvähennystä. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä)

PALVELUSUUNNITELMA

Palvelusuunnitelma on kunnan sosiaaliviranomaisen ja muiden kuntoutujaa hoitavien tahojen kanssa yhdessä laadittu suunnitelma, johon kirjataan kaikki perheen ja kuntoutujan avun, tuen ja kuntoutuksen tarpeet. Palvelusuunnitelma elää perheen mukana. Siihen kirjataan perheessä tapahtuvat muutokset ja kuntoutujan tärkeät siirtymävaiheet, esim. päiväkotiin, kouluun tai jatko-opintoihin siirtyminen.

Palvelusuunnitelma ei ole ainoastaan nykyisen tilanteen kartoitus, vaan lisäksi suunnitelmassa tulee näkyä tulevaisuudensuunnitelmat eli mitä perhe ja ammatti-ihmiset ovat yhdessä suunnitelleet kuntoutujan ja perheen riittävän tuen turvaamiseksi. 1.9.2009 voimaan tulleen vammaispalvelulain uudistuksen myötä palvelusuunnitelman asema vahvistui ja se on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä vammaisen henkilön tarvitsemien palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi. Palvelusuunnitelma on luonteeltaan suositus palveluista, palvelut pitää vielä erikseen hakea erillisellä hakulomakkeella. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

PALVELUTARPEEN SELVITYS

Kuntoutujan palvelutarpeen selvitys aloitetaan hänen toimintakyvyn ja avun tarpeen sekä määrän arvioinnilla. Sen jälkeen pohditaan kuntoutujan yksilöllisen avun tarpeen mukaan hänelle soveltuvia palveluja ja tukitoimia. Palveluja suunniteltaessa on ensisijaisesti huomioitava kuntoutujan etu, otettava huomioon hänen toivomuksensa ja kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan. Kaikkien vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarpeen selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen, kun palvelutarpeesta on ilmoitettu sosiaalitoimistoon. Yhteydenotto voi olla suullinen, henkilökohtainen käynti, puhelinsoitto tai kirjallinen hakemus tai tiedustelu. Vammaispalvelulain mukaiset päätökset on tehtävä kolmen kuukauden kuluessa hakemuksen toimittamisesta, ellei asian selvittäminen erityisestä syystä vaadi pidempää käsittelyaikaa. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

PERHELOMITUS

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö tuottaa perhelomituspalveluja perheille, joiden vammainen tai erityistä tukea tarvitseva lapsi, nuori tai aikuinen hoidettava henkilö asuu kotona. Perhelomituksen tarkoituksena on auttaa vanhempia tai muita huoltajia irrottautumaan vapaalle ja levähtämään päivittäisistä tehtävistään. Perhelomituksen avulla tarjotaan huoltajien vapaan ja loman ajaksi kotiin tilapäinen hoitaja, joka toimii huoltajien sijaisina näiden poissaolon aikana. Perhelomittaja huolehtii vammaisista ja mahdollisesti muista kotiin jäävistä perheenjäsenistä sekä tekee päivittäisiä kodinhoitoon liittyviä tehtäviä. Hoitoapu on tarkoitettu kaikenikäisille ja erikokoisille perheille. Perheen tavallinen elämänrytmi pyritään säilyttämään huoltajien poissa ollessa.

Perhelomittajapalvelu kattaa koko Suomen, palvelua voi hakea tilapäiseen hoidon tarpeeseen tai esim. omaishoidon lakisääteisen vapaan ajaksi. Perhelomitusta haetaan tekemällä varaus hyvissä ajoin Kehitysvammaisten palvelusäätiöstä. Perhelomittaja ottaa n. viikkoa ennen lomituksen alkua yhteyttä perheeseen. Uusiin lomituspereisiin voidaan tarvittaessa tehdä tutustumiskäynti ennen lomituskaksaa. Ajankohdasta sovitaan kulloinkin perheen kanssa. Ennen perhelomituksen alkamista varmistetaan, että asiakkaan kotikunta sitoutuu suorittamaan perhelomitusjakson kuntaosuuden. Johtava perhelomittaja auttaa tarvittaessa perhettä kuntaosuuden selvittämisessä. Perhelomitusta toteutetaan myös Kehitysvammaisten palvelusäätiön järjestämänä yhteistyönä Perhehoitoliiton, ADHD-liiton ja Aivovammaliiton asiakasperheille. (www.kvps.fi)

PERHENEUVOLA

Kuntien perheneuvoloissa annetaan apua kasvatus- ja perheasioissa sekä lapsen myönteistä kehitystä edistävää sosiaalista, psykologista ja lääketieteellistä tutkimusta ja hoitoa. Perheneuvolan palveluja ovat esim. ohjaus, neuvonta, tutkimus ja hoito sekä muu ammattiapu ihmissuhteisiin, perhe-elämään ja lasten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä.

Perheneuvolaan voi ottaa yhteyttä, esim. jos epäilee lapsella olevan jotain käytöksen tai kehityksen pulmia, lapsella on ongelmia päiväkodissa, koulussa tai kerhossa tai perheessä on jokin vaikea elämäntilanne, joka vaikuttaa lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen. Perheneuvolaan ei tarvitse olla lähetettä, vaan neuvolaan voi ottaa itse yhteyttä milloin siihen tuntee tarvetta. Tarvittaessa lapselle tehdään tutkimuksia ja tilanteen mukaan suositellaan jatkotutkimuksia sairaalatasolla.

Perheneuvolat tarjoavat myös kriisiapua eli perheillä on mahdollisuus tapaamiseen tai puhelinaikaan lyhyelläkin varoitusajalla, jos siihen on tarvetta. Esim. ensitietotilanteessa, kun perhe on saanut tiedon lapsensa erityisen tuen tarpeesta ja avun- ja tiedontarve on suuri, voi soittaa perheneuvolaan saadakseen ammatti-ihmisten apua. Perheneuvolan palvelut ovat perheelle aina vapaaehtoisia, luottamuksellisia ja maksuttomia. (Sosiaalihuoltolaki ja -asetus)

PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS

Pidennetty oppivelvollisuus tarkoittaa 11-vuotista oppivelvollisuutta. Pidennettyä oppivelvollisuutta suositellaan lapsille, jotka tutkimusten mukaan eivät pysty saavuttamaan perusopetukselle asetettuja tavoitteita yhdeksässä vuodessa. Pidennetyssä oppivelvollisuudessa voidaan suorittaa sekä perusopetuksen yleinen että yksilöllistetty oppimäärä. Yksilöllistää voidaan yksittäisen aineineen oppimäärä että koko oppimäärä. Opetuksen yksilöllistäminen tarkoittaa, että opetus ja oppimäärät asetetaan lapsen yksilöllisiä oppimisedellytyksiä vastaavaksi.

Pidennetty oppivelvollisuus voi alkaa vapaaehtoisena lapsen ollessa 5-vuotias. Asiasta tulee sopia etukäteen perheen, päivähoiton ja koulun kesken. Pidennetty oppivelvollisuus voi alkaa lapsen ollessa 6-vuotias ja lykkäystä tarvittaessa myös lapsen ollessa 7-vuotias. Perusopetuslain mukaan pidennetyssä oppivelvollisuudessa esiopetus kestää enintään kaksi vuotta. Sen jälkeen seuraa perusopetuksen yhdeksän vuosiluokkaa. Jos pidennetyn oppivelvollisuuden oppilas opiskelee yleisopetuksen luokassa, ryhmän koko saa olla enintään 20 oppilasta. (Perusopetuslaki)

POTILASASIAMIES

Jokaisella terveydenhuollon toimintayksiköllä on nimetty potilasasiamies, jonka tehtävänä on neuvoa ja avustaa terveydenhuollon ja sairaanhoidon asiakkaita. Potilasasiamies mm. auttaa potilasvahinkokorvauksen hakemisessa, avustaa tarvittaessa muistutuksen tekemisessä ja toimii sovittelijana. Hän tiedottaa potilaan oikeuksista ja toimii muutenkin potilaan oikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi. Potilasasiamiehen palvelut ovat maksuttomia. Potilasasiamiehen yhteystiedot löytyvät kaikista terveydenhuollon ja sairaanhoidon yksiköistä. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista)

PSYKIATRIAN POLIKLINIKKA

Psykiatrian poliklinikka palvelee mielenterveyteen liittyvissä asioissa. Lapsille, nuorille ja aikuisille on omat poliklinikkansa. Poliklinikalle tarvitaan lääkärin lähete. Hoito alkaa tutkimus- ja arviointikäynnillä, jonka jälkeen tehdään hoitosuunnitelma. Hoitomuotoja ovat mm. yksilö-, perhe-, pari- tai ryhmäkeskustelut, erilaiset ryhmämuotoiset hoidot, verkostotyö, toimintaterapia ja lääkehoito. Hoidon vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisin väliajoin moniammatillisesti. (Mielenterveyslaki ja -asetus)

PSYKOTERAPIA

Psykoterapia on erilaisista psyykkisistä vaikeuksista kärsiville henkilöille tarkoitettua pitkä- tai lyhytkestoista terapiaa. Aikaisemmin kuntoutuspsykoterapia kuului Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen piiriin, mutta vuoden 2011 alusta lähtien terapia muuttui lakisääteiseksi. Terapian myöntämisedellytykset ovat 16-67 vuoden ikä ja henkilön työ- tai opiskelukyvyyn pitää olla heikentynyt mielenterveyshäiriön vuoksi. Kuntoutuspsykoterapian tavoitteena onkin parantaa henkilön työ- ja opiskelukykyä.

Lakimuutos toi mukanaan valinnanvapautta terapiakäyntien määrään, jaksotukseen ja tiheyteen. Terapiaa voi saada enintään 80 kertaa vuodessa tai yhteensä 200 kertaa kolmen vuoden ajalle jaksotettuna. Terapia voi olla myös harvajaksoisempaa, kunhan se toteutuu vähintään 25 kertaa vuodessa. Ennen terapian korvaamista Kela edellyttää vähintään kolmen kuukauden mittaista hoitosuhdetta psykiatrisen diagnoosin tekemisen jälkeen. Kuntoutuspsykoterapia voi toteutua julkisessa terveydenhuollossa tai yksityisellä sektorilla. Terapiamuotona voi olla yksilö-, perhe-, ryhmä- tai paripsykoterapia, johon myös puoliso osallistuu.

(www.kela.fi)

PUHETERAPIA

Puheterapia on lääkinnällistä ja terapeuttista kielen, puheen ja äänen häiriöiden tutkimista, hoitoa ja kuntoutusta sekä syömisen ja nielemisen ohjausta ja kuntoutusta. Puheterapian tavoitteena on, että lapsi saavuttaa mahdollisimman hyvän kommunikaatio- ja toimintakyvyn. Lapsen kielellisen ongelman syynä voi olla puheentuotto- ja/tai kielellisen järjestelmän toimintahäiriö, kypsyttömyys tai vaurio. Lapsella voi olla jokin selkeä yksittäinen pulma, esim. äännevirhe tai samanaikaisesti useiden osatoimintojen ongelmia. Puheterapian aluksi puheterapeutti arvioi lapsen terapian tarpeet ja edellytykset testien ja havaintojen perusteella. Hän haastattelee vanhempia ja tutustuu taustatietoihin ja lapsen lausuntoihin. Arvioinnin perusteella lapselle valitaan yksilölliset menetelmät, toimintatavat ja tarvittaessa apuvälineet.

Puheterapiassa harjaannutetaan lapsen puhemotoriikan oppimista ja kuulohavaintoja, laajennetaan sana- ja käsitevarastoa, vuorovaikutustaitoja ja keskittymiskykyä. Jos lapsi ei pysty kommunikoimaan riittävästi puheen avulla, puheterapeutti opettaa lasta ja perhettä käyttämään puhetta tukevia tai korvaavia kommunikointimenetelmiä eli AAC-menetelmiä (Augmentative and Alternative Communication). AAC-menetelmiä ovat esim. ilmeet, eleet, viittomat, kaikenlaiset erilaiset kuvat (piirretyt, lehdistä leikatut, valokuvat, pictogrammit, pcs-kuvat), kuvataulut, esineet ja tekniset apuvälineet. Lapselle soveltuvan kommunikaatiomuodon löytäminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta lapsi pystyy ilmaisemaan itseään, tulee ymmärretyksi ja ymmärtää, mitä hänelle kommunikoidaan. Lasten käyttäytymisen ongelmien taustalta löytyy usein kommunikaatio-ongelmia.

Tärkeää puheterapeutin työssä on lapsen perheen ja muiden lasta hoitavien tahojen ohjaus ja neuvonta lapsen kommunikaatioon liittyvissä asioissa.

Saadakseen puheterapiaa lapsen kuntoutussuunnitelmassa tulee olla lääkärin suositus terapian tarpeesta. Puheterapiaa korvataan Kelan kautta vaikeavammaisten lasten lääkinnällisenä kuntoutuksena. Myös sairaanhoitopiiri, terveyskeskus tai vakuutusyhtiö voivat korvata puheterapiaa. Lisätietoja puheterapiasta saa esim. sivustolta Suomen Puheterapeuttiliitto ry. (Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta, www.puheterapeuttiliitto.fi)

PYSÄKÖINTILUPA

Tieliikennelain mukaan poliisi voi myöntää vaikeasti vammaiselle henkilölle tai vaikeasti vammaisen henkilön kuljettamista varten pysäköintiluvan. Pysäköintiluvan voi saada myös lapsi, jolla ei ole fyysistä liikuntavammaa, vaan hän on esim. liikkeissään täysin arvaamaton, karkaileva, ei ehkä ymmärrä kielellisiä ohjeita ja hän on vaikeavammaisen. Pysäköintilupa on lapsen/nuoren henkilökohtainen ja sen mukanaan tuomia etuja saa käyttää ainoastaan silloin, kun hän matkustaa autossa. Pysäköintilupa anotaan kunnan poliisilaitokselta. Anomukseen tulee liittää hoitavan lääkärin lausunto pysäköintiluvan tarpeesta.

Pysäköintiluvissa on lapsen/nuoren valokuva, nimi ja myöntämistä koskevat tiedot. Lupa on voimassa 10 vuotta ja se on voimassa kaikissa EU:n jäsenvaltioissa. Pysäköintilupa pitää asettaa auton ikkunaan näkyväälle paikalle. Pysäköintiluvan myötä auton voi pysäköidä vammaisille autoilijoille tarkoitetuille pysäköintipaikoille, jotka on merkitty pyörätuolimerkillä, maksulliselle pysäköintipaikalle maksua suorittamatta, alueelle, missä pysäköinti on liikennemerkein kielletty ja rajoitusta pidemmäksi ajaksi sellaiselle pysäköintipaikalle, jossa pysäköinnin enimmäisaikaa on liikennemerkein rajoitettu. (Tieliikennelaki)

PÄIVITTÄISISTÄ TOIMINNOISTA SUORIUTUMISESSA TARVITTAVAT VÄLINEET, KONEET JA LAITTEET

Lapsi/nuori voi saada korvausta päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden tai laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin. Korvauksen määrä on puolet todellisista kustannuksista. Korvaus suoritetaan sellaiselle vammaiselle lapselle/nuorelle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa johdosta liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa. Korvauksen ulkopuolelle jäävät lääkinnällisenä kuntoutuksena myönnettävät välineet, koneet ja laitteet. Jos vakiomallinen väline, kone tai laite vaatii välttämättömiä muutostöitä sopiakseen lapselle/nuorelle, muutostyöt korvataan kokonaan. Kunta voi myös antaa välineitä, koneita tai laitteita korvauksetta lapsen/nuoren käytettäväksi. Palvelu kuuluu kunnan harkinnanvaraisiin palveluihin, joten palvelujen myöntäminen on sidoksissa kunnan talousarviossa varattuihin määrärahoihin. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

PÄIVÄHOIDON KUNTOUTUSSUUNNITELMA

Päivähoidossa lapselle laaditaan kuntoutussuunnitelma yhteistyössä perheen, päivähoidon ja kuntouttajien kesken. Lisäksi suunnitelmaa voi olla laatimassa esim. terapeutit, sosiaalityöntekijä, kuntoutusohjaaja, terveydenhoitaja ja koulutoimen edustaja. Suunnitelman pohjana on lapsesta havaintojen avulla tehty arviointi. Kuntoutussuunnitelmaan kartoitetaan lapsen nykytilanne, hänen vahvuutensa ja tuen tarpeensa. Yhdessä pohtien ryhmä kartoittaa lapsen vahvat ominaisuudet, joiden varaan tavoitteet rakennetaan. Myös lapsen tuen tarpeet kartoitetaan ja ryhmä pohtii konkreettisia käytännön keinoja taitojen kartuttamiseksi. Erityispalvelujen osalta selvitetään, mitä palveluja päiväkotia pystyy tarjoamaan oman normaalin toimintansa ohella ja mitä palveluja lapselle hankitaan päiväkodin ulkopuolelta. Erityispalveluja arvioitaessa on huomioitava niiden riittävyys, oikea-aikaisuus, mahdollinen kuormitus lapselle ja palvelujen mahdollinen päällekkäisyys.

Suomessa on kehitetty erilaisia arviointimenetelmiä, joilla voidaan kartoittaa lapsen kasvua ja kehitystä. Päivähoidolla voi olla käytössään yksi tai useampikin arviointimenetelmä, joita ammatti-ihmiset käyttävät lapsen kokonaistilanteen arvioinnissa. Jos lasta arvioidaan jonkin menetelmän avulla, perheen tulee olla tietoinen menetelmästä ja osallistua kykyjensä mukaan itse arviointiin. Perheen arviot lapsesta ovat tärkeitä, koska vain heillä on tietoa siitä, miten lapsi käyttäytyy kotona arkitilanteissa.

Kuntoutussuunnitelmaan asetetaan kasvun, hoidon ja kuntoutuksen tueksi tavoitteita ja niiden toteutumista seurataan säännöllisesti. Kuntoutussuunnitelman tavoitteiden tulee olla sellaisia, että niistä pystyy arvioimaan lapsen edistymistä. Kuntoutussuunnitelma tulee tehdä kaikille erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille, mutta pelkkä paperi ei vielä kuntouta lasta, vaan suunnitelman tavoitteet ja keinot tulee näkyä päivähoidon henkilökunnan jokapäiväisessä työssä lapsen kanssa. Kuntoutussuunnitelmassa tulee näkyä, miten edetään tästä eteenpäin, mikä asia on kenenkin vastuualuetta ja koska kuntoutussuunnitelmaa seuraavaksi tarkistetaan. (Laki lasten päivähoidosta)

PÄIVÄHOITOKUNTOUTUS

Päivähoito on mahdollisesti osa lapsen kuntoutuskokonaisuutta, ja lapsen saatua diagnoosin hänelle usein suositellaan päivähoitoa kuntouttavana toimenpiteenä. Päivähoidosta katsotaan olevan selkeää hyötyä sekä lapsen kuntoutukselle että perheen jaksamiselle. Lapsi on oikeutettu päivähoitoon, vaikka perheen molemmat vanhemmat eivät olisikaan työelämässä eli jokaisella lapsella Suomessa on subjektiivinen oikeus päivähoitopaikkaan. Päivähoitoasetuksen mukaan erityisen tuen tarpeessa olevasta lapsesta on hankittava päivähoitoon erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto. Erityisen tuen tarpeessa olevalla lapsella on etusija päivähoitopaikkoja haettaessa.

Tässä osiossa lapsen hoitoa, kasvatusta ja kuntoutusta tarkastellaan päiväkodin näkökulmasta, sillä päiväkotihoidon katsotaan olevan useimmiten sopivin hoitomuoto erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle. Päiväkodissa lasten hoidosta, kasvatuksesta ja kuntoutuksesta vastaa koulutuksen saanut henkilökunta ja hoitovastuu jakautuu useammalle henkilölle. Perheen toiveiden mukaan lapsi voi olla hoidossa myös esim. perhepäivähoidossa, ryhmäperhepäivähoidossa, yksityisessä päiväkodissa tai yksityisellä perhepäivähoitajalla. Millaiseen ryhmään lapsi lopulta sijoittuu, vaikuttavat perheen toiveet ja kunnan tarjoamat olemassa olevat vaihtoehdot. Perheen on hyvä käydä tutustumassa eri vaihtoehtoihin ja keskustella päivähoidon henkilöstön kanssa hoitopaikan mahdollisuuksista lapsen hoidon, kasvatuksen ja kuntoutuksen järjestämiseksi.

Päivähoidossa lapsi saa yhteyksiä ikätovereihinsa ja muuhun kodin ulkopuoliseen toimintaan. Ikätoverit antavat lapselle leikki- ja puhemallia ja mahdollisuuden harjoittaa vuorovaikutustaitoja. Lapsi oppii toimimista ryhmän jäsenenä. Parhaimmillaan kaikki lapsen kuntouttava toiminta tapahtuu päivähoidossa ja perheen ei tarvitse erikseen käyttää lastaan terapioissa päivähoidon jälkeen. Päivähoidon myötä perheellä on mahdollisuus hetkeksi irrottautua lapsen hoidosta ja jakaa lapsen kasvatuksellinen hoitovastuu päivähoidon henkilökunnan kanssa. Jos perheen toinen tai molemmat vanhemmat ovat kotona päivisin, heillä on aikaa hoitaa normaaleja arkiritiineja ja huomioida enemmän perheen mahdollisia muita lapsia.

Onnistuneen yhteistyön merkitystä ei voi liikaa korostaa lapsen hoidossa, kasvatuksessa ja kuntoutuksessa. Arkipäivinä moni lapsi viettää suurimman osan valvellaoloajastaan päivähoidossa. Tämän vuoksi on tärkeää, että perheellä ja päivähoidolla on yhteinen näkemys lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja kuntoutuksesta. Päivähoidon henkilökuntaa on koulutettu ottamaan perheen tarpeet kokonaisvaltaisesti huomioon ja tukemaan perheen jaksamista ja sitä kautta edistämään lapsen hyvinvointia. Päivähoidon henkilökunta on aitio paikalla huomioimaan lapsen ja perheen hyvinvointia ja heidän tehtävänsä on auttaa perhettä mahdollisuuksien mukaan ja ohjata perhe tarvittaessa muiden palvelujen pariin.

Lapsen päiväkotikuntoutuksen menetelmät ja tavoitteet tulee olla kirjattuina päivähoidon kuntoutussuunnitelmaan. Lapsen kannalta on parempi, mitä aikaisemmin hänen tavoitteellinen kuntoutuksensa alkaa, mutta kuntoutuksen tulee toteutua lapsen ehdoilla ja hänen kehitystasonsa huomioiden. Päivähoito sellaisenaan (edellyttäen, että henkilöstöresurssit ovat riittävät) on jo lapselle kuntouttavaa toimintaa ilman erillisiä tera-

piatuokioitakin. Päivähoidon tarkoituksena ei ole eristää lasta avustajan tai terapeutin kanssa tekemään kuntouttavia ohjelmia, vaan liittää kuntoutus joustavasti lapsen jokapäiväiseen toimintaan lapsiryhmässä. Jos lapsella on henkilökohtainen avustaja, avustajan tehtävänä on tukea lapsen pärjäämistä omassa hoitoryhmässään, ei pitää lasta omana irrallisena yksikkönä. Tarkoituksena on, että ryhmän ohjaamisesta vastaava henkilö ohjaa myös erityisen tuen tarpeessa olevaa lasta muun ryhmän mukana, avustaja toimii vain tarvittaessa ”teknisenä tukena” eli mahdollistaa lapsen täysivaltaisen osallistumisen muun ryhmän toimintaan. Lapsen sosiaalisen kasvun tukeminen on oleellista päivähoitossa ja se ei onnistu, jos lapsi eristetään muusta ryhmästä ja hän toimii vain sivustaseuraajana.

Lapsen päivittäinen toiminta on selkeästi suunniteltua ja jäseneltyä eli strukturoitua. Lapsen kuntoutuksessa huomioidaan eri toimintojen kuormittavuus lapselle, sillä lasta ei ole tarkoitus uuvuttaa jatkuvalla ohjatulla toiminnalla, vaan erityisen tuen tarpeessa olevalla lapsellakin on oikeus vapaaseen leikkiin päivän aikana. Päivähoitossa toimii kiertäviä erityistyöntekijöitä, esim. kiertävä erityislastentarhanopettaja, puheterapeutti, fysioterapeutti ja toimintaterapeutti. Heidän avullaan lapsen kuntouttava toiminta voidaan keskittää päiväkohtiin ja lasta ei tarvitse viedä kuntouttajan luokse, vaan kuntouttaja tulee lapsen luokse. Lapsen kuntoutus päiväkodissa voi tapahtua normaalissa päiväkotiryhmässä, lapsi voi olla integroidussa erityisryhmässä eli samassa ryhmässä on niin sanottujen tukilapsien lisäksi erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia tai vaihtoehtoisesti pienryhmässä, missä on vain erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia. (Laki ja asetus lasten päivähoitosta)

PÄIVÄTOIMINTA

Päivätoiminta on vammaispalvelulain mukaista toimintaa vaikeavammaisille henkilöille. Päivätoiminta sisältää kodin ulkopuolista tavoitteellista toimintaa, jonka tarkoituksena on mm. tukea itsenäistä elämää ja sosiaalista vuorovaikutusta. Päivätoiminta voi olla esim. liikuntaa, ruuanlaittoa, retkeilyä, keskustelua tai muunlaista sosiaalisten taitojen harjoittamista. Tämän palvelun kohdalla vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin. Lisäksi henkilöllä tulee olla niin vaikeita sairauden tai vamman aiheuttamia toimintarajoitteita, ettei hän voi osallistua sosiaalihuoltolain mukaiseen työtoimintaan.

Päivätoimintaa järjestetään mahdollisuuksien mukaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen nuori kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy. Päivätoiminta tulee näkyä nuoren palvelusuunnitelmassa, jossa on määritelty päivätoiminnan tavoitteet ja toteutuminen. Päivätoiminta on vammaispalvelulain mukaan kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden alaisia palveluja (subjektiivinen oikeus), eli vaikeavammaisuuden kriteerien täytyttyä kyseisen palvelun kohdalla kunnan on järjestettävä palvelut riippumatta siitä, onko toimintaan ollut varattuna määrärahoja. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

PÄÄTÖS

Hakemukseen tulee aina saada kirjallinen päätös. Päätöksestä on käytävä ilmi, mihin hakija on oikeutettu tai velvoitettu. Päätöksessä on esitettävä perustelut, miksi tehtyyn ratkaisuun on päädytty. Lisäksi on kerrottava sovelletut lain kohdat ja päätöksen perusteena olevat tosiseikat. Jos hakija on tyytymätön päätökseen, hän voi esittää lisäperusteluja hakemuksen tueksi ja pyytää viranomaiselta itseoikaisua päätökseen. (Hallintolainkäyttölaki)

RIPPIKOULU

Nuorella on mahdollisuus käydä rippikoulu normaalisti ilta-, leiri-, tai jonkin teeman mukaisena rippikouluna. Jos nuori tarvitsee tukea tai apuvälineitä esim. liikkumiseen, kommunikaatioon tai sosiaaliseen vuorovaikutukseen, kannattaa tiedustella omasta seurakunnasta, millaista tukea nuorella on mahdollisuus saada. Seu-

rakunnan nuorisotyönohjaajan, nuoren ja vanhempien tapaaminen, jossa keskustellaan nuoren erityisen tuen tarpeista, on hyödyllistä sekä rippikoulun järjestäjälle että vanhemmille ja nuorelle itselleen. Mitään valtakunnallisesti yhteneväistä järjestelmää erityistä tukea tarvitsevien nuorten rippikoulun järjestämiseen ei ole, vaan toimintatavat vaihtelevat seurakunnittain. Joissakin kunnissa nuori voi saada leirille oman isosen, joka tukee nuoren selviytymistä leirillä. Isoissa kunnissa on vaihteleva mahdollisuus pelkästään erityisnuorille tarkoitettuun rippikouluun. Myös vammaisjärjestöt järjestävät omille sairaus- ja vamma ryhmille rippikouluja.

SAIRAAHOITOKORVAUS

Sairausvakuutus korvaa osan sairauskuluista, esim. lääkärinpalkkioista ja tutkimus- ja hoitokuluista. Korvusta maksetaan yksityislääkärin tai muun yksityisen sairaanhoitopalvelun käytöstä aiheutuneista kuluista. Julkisen terveydenhuollon kustannuksia sairausvakuutus ei korvaa. Yksityislääkärin palkkiosta Kela korvaa 60 % vahvistetun taksan mukaan. Tämä tarkoittaa, että yksityislääkäri voi veloittaa suuremman summan, kuin Kelan vahvistetut taksat ovat ja silloin ylimenevä osa jää asiakkaan maksettavaksi. Sairausvakuutus korvaa myös tutkimus- ja hoitokuluja, jotka ovat syntyneet yksityislääkärin määräämän tutkimuksen ja hoidon kustannuksista. Tutkimus- ja hoitokuluissa on omavastuuosuus 13,46 €, jonka jälkeen korvaus on 75 % kuluista vahvistetun taksan mukaan.

Nykyisin sairausvakuutuksen mukaisen korvauksen saa suoraan maksutilanteessa näyttämällä kela-korttia. Tällöin perittävästä maksusta vähennetään suoraan korvauksen määrä, ja maksettavaksesi jää ainoastaan omavastuuosuus. Korvauksen saa myös perinteisellä tavalla täyttämällä korvaushakemuksen lääkärinpalkkiolomakkeen kääntöpuolella liitteineen ja lähettämällä lomakkeen Kelaan. (Sairausvakuutuslaki, www.kela.fi)

SAIRAUSPÄIVÄRAHA

Sairauspäivärahaa maksetaan yli 16-vuotiaalle nuorelle, jos hän ei sairautensa vuoksi kykene tekemään työtä ja on ollut työssä kolmen kuukauden aikana ennen työkyvyttömyksi tuloaan. Oikeus sairauspäivärahaan syntyy, jos nuori on ollut ansiotyössä, yrittäjänä, ammatinharjoittajana, päätoimisena opiskelijana, työttömänä työnhakijana, hoitamassa omaa taloutta, sapattivapaalla tai vuorotteluvapaalla. Sairauspäiväraha korvaa alle vuoden kestävästä työkyvyttömyyden aiheuttamaa ansionmenetystä. Oikeus päivärahaan alkaa, kun sairaus on kestänyt omavastuuajan eli sairastumispäivän lisäksi yhdeksän arkipäivää. Päivärahaa maksetaan enintään 300 päivää, sen suuruus määrittyy verotuksessa vahvistetun vuosityötulon mukaan. Jos edellä mainittu työedellytys ei täyty, sairauspäivärahaa voi saada vasta, kun työkyvyttömyys on jatkunut yhtäjaksoisesti 55 päivää. Hakemukseen liitetään lääkärin lausunto työkyvyttömyydestä. (Sairausvakuutuslaki, www.kela.fi)

SALASSAPITO

Sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden laatimat asiakirjat asiakkaista ovat salassa pidettäviä asiakirjoja. Sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa antaa ilman asiakkaan kirjallista suostumusta hoitosuhteeseen ja potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja. Työntekijällä on vaitiolovelvollisuus ja se jatkuu myös työsuhteen päätyttyä. Tietoja voidaan kuitenkin joissain tapauksissa antaa lapsen välttämättömän hoidon ja huollon turvaamiseksi. Myöskään perhe ei saa ilmaista sivullisille asiakkuuden perusteella saatuja salassa pidettäviä tietoja, jotka koskevat muita kuin perhettä itseään. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, laki potilaan asemasta ja oikeuksista)

SEURAKUNTA

Seurakunnilla on erilaisia työ- ja toimintamuotoja, jotka voivat auttaa perheitä arjen jaksamisessa. Soittamalla omaan seurakuntaan selviää, mitä seurakunta voi tarjota erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen/nuoren perheelle, esim. kerho- ja leiritoimintaa, tukihenkilötoimintaa ja diakoniyötä.

SISARUUDEN ILOT JA SURUT

Sisaruuksuhde on todennäköisesti pitkäkestoisin suhde ihmisen elämässä, siksi se on myös niin merkityksellinen. Sisarussuhteessa on sellaista yhteenkuuluvuutta, että harva ystävyysuhde pystyy samaan. Sisaruuteen kuuluu rakkautta, sanatonta yhteisymmärrystä, yhteenkuuluvuuden tunnetta, välittämistä, huolta, vihaa, tappelua, kateutta ja kaikkia mahdollisia tunnetiloja äärestä laitaan, mutta sisaruus ei jätä ketään kylmäksi. Sisaruksena olemisesta on niin monta erilaista kokemusta kuin on sisarussuhteitakin.

Tietoa sisaruksille

Aivan kuten muutkin perheenjäsenet, sisarukset haluavat tietoa perheen erityisen tuen tarpeessa olevasta lapsesta niin paljon ja nopeasti kuin mahdollista. Tiedon antaminen voi olla kuitenkin alkuvaiheessa hankalaa, kun asia on perheellekin uusi ja heidän oma tietämyksensä voi olla vielä puutteellista. Tärkeää on kuitenkin kertoa sisaruksille rehellisesti mistä on kyse sisarusten ikätaso ja tiedon vastaanottokyky huomioiden. Annettua tietoa toistetaan ja täydennetään sisarusten kasvaessa. Tiedon tulee olla rehellistä ja erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen myönteisiä puolia korostavaa. Perheen aikuisten antama malli suhtautua luonnollisesti lapsen erityispiirteisiin heijastuu suoraan myös sisarusten tapaan käsitellä asiaa.

Lapsille on hyvä kertoa tarkasti, miksi ja millaista hoitoa erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi saa. Pienelle lapselle asiat pitää kertoa hyvin konkreettisesti ja yksinkertaisesti. Lapset ovat innokkaita kyselemään asioista ja heidän kysymyksiinsä vastaaminen onkin tärkeää ja kysymysten avulla selviää, mitä asioita he parhailaan mielessään käsittelevät. Isommat sisarukset saattavat pohtia lapsen erityispiirteiden syitä ja ovat huolissaan siitä, tarttuvatko samat erityispiirteet heihin. Aikuisuuden kynnyksellä olevia sisaruksia mietityttää erityispiirteiden mahdollinen perinnöllisyys heidän tuleviin lapsiinsa. Kaikissa tilanteissa oikea-aikaisen tiedon antaminen on tärkeää, jotta sisarukset vapautuvat turhista peloistaan. Riittävä tieto antaa sisaruksille valmiuksia kohdata niitä kysymyksiä ja epäluuloja, joita he kohtaavat esim. kavereidensa taholta.

Sisarusten tunteiden huomioiminen

Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen sisarukset kohtaavat lapsuudessa monia sellaisia tunteita, joita muut ihmiset käsittelevät normaalisti vasta aikuisuudessa. Erityispiirteisiin liittyvien tunteiden käsittely lapsuudessa auttaa sisaruksia hyväksymään erilaisuutta paremmin myös aikuisiässä. Sisaruuteen liittyy ristiriitaisia tunteita, toisinaan oma sisarus on tyhmin olento maan päällä, toisinaan hän on paras mahdollinen leikkikumppani. Vaikka erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen sisaruus aiheuttaa ajoittain kielteisiä tunteita, niin se aiheuttaa myös paljon positiivisia tunteita, esim. silloin, kun lapsi oppii jonkin uuden taidon.

Pieni sisarus saattaa tuntea kateutta siitä, että erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle tehdään esim. hoitotoimenpiteitä ja hän saa niiden avulla perheen jatkuvaa huomiota. Erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi pääsee erilaisiin terapioihin ”leikkimään”, mutta hän itse ei pääse mukaan.

Sisarukset kantavat vastuuta erityisen tuen tarpeessa olevasta lapsesta ja toimivat usein vanhempien hoitapuna. Tietty määrä vastuuta kuuluu jokaiselle sisarukselle, mutta liian ison hoitovastuun kantaminen on raskasta lapselle. Jokaisella lapsella on oikeus lapsuuteen ilman turhan suuria velvoitteita erityisen tuen tarpeessa olevaa lasta tai muuta perhettä kohtaan. Silloin kun sisarusten hoitovastuu on sopiva, he kokevat sen luottamuksen osoituksena vanhemmiltaan.

Kaverisuhteet

Yleiset asenteet vammaisuutta ja erilaisuutta kohtaan ovat muuttuneet hyväksyvämpään suuntaan, mutta edelleen perheen sisarukset joutuvat puolustamaan erityisen tuen tarpeessa olevaa lasta esim. pihaleikeis-

sä. Muiden lasten kiusanteko johtuu usein heidän tietämättömyydestään lapsen erityispiirteistä ja he kiinnittävät huomiota lapsen ulkonäköön, kommunikointiin ja liikkumiseen. Tässä tilanteessa sisarus on ristiriitailanteessa, kun hän samaan aikaan haluaa kuulua kaveriporukkaan ja hän myös tietää, että omaa sisarusta pitää puolustaa. Sisarus on avainasemassa siinä, miten erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi otetaan mukaan kaveriporukkaan. Jos sisarus torjuu lapsen kaveriporukan edessä, luultavasti kaikki muutkin tekevät samoin.

Perheen erityisen tuen tarpeessa olevalla lapsella on heikommat mahdollisuudet solmia ystävyys-suhteita kuin muilla lapsilla. Lapsen fyysinen hoito voi viedä suuren osan päivästä, jolloin hän on hyvin sidottu kotiin. Lapsi voi käydä erityispäiväkotiä tai – koulua, jolloin luonnolliset kontaktit lähialueen lapsiin puuttuvat. Hänen liikkumis-, kommunikointi- ja vuorovaikutustaidot voivat olla puutteelliset erityispiirteistä johtuen. Koska lapsen mahdollisuudet luoda kaverisuhteita ovat rajallisemmat, hän yrittää kiinnittyä sisarustensa kavereihin, jotka käyvät kyläilemässä lapsen kotona.

Tukea sisaruksille

Perheen erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi vie enemmän vanhempien voimavaroja ja aikaa kuin muut lapset. Lapsi voi olla monivammainen, jolloin hänen hoitaminen voi olla lähes ympärivuorokautista työtä ja luonnollisesti perheen muut lapset jäävät vähemmälle huomiolle. Tämän tosiasian kanssa perheen on jouduttava elämään ja perhettä raastaa syyllisyys jatkuvasta aika- ja voimavarapulasta.

Tilapäishoidon järjestäminen erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle voi olla hankalaa, mutta on toivottavaa, että esim. perheen sukulaiset, ystävät ja lasten kummit järjestäisivät sisaruksille mahdollisuuden vapaahetken ottamalla heitä hoitoon ja järjestämällä ohjelmaa, joka ei mitenkään liity erityisen tuen tarpeessa olevaan lapseen. Sisarus voidaan ottaa mukaan elokuviin, mökille, yökylään mummolaan, kesäloman viettoon maalle jne. Perheen kannalta on tietysti toivottavaa, että avuntarjoukset tulevat erikseen niitä pyytämättä, sillä avun pyytäminen on joskus hyvin vaikeaa ja apua tulee pyydettyä vasta sitten, kun perhe on jo aivan uupunut työtaakkansa alla. Sisaruksille olisi myös suotava kahdenkeskistä aikaa vanhempien kanssa, mikä voi olla todellisuudessa vaikea järjestää, mutta pienikin hetki päivässä antaa tunteen lapselle, että hänestä välitetään. Perheen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää huomioida jokainen perheenjäsen yhdessä ja erikseen.

SOPEUTUMISVALMENNUS

Sopeutusvalmennus on kuntoutujalle ja hänen perheelleen tarkoitettua neuvontaa, ohjausta ja valmennusta, joilla pyritään lisäämään kuntoutujan ja hänen perheensä edellytyksiä mahdollisimman täysipainoiseen elämään. Sopeutusvalmennuksella tuetaan kuntoutujaa ja hänen perhettään selviämään sairauden tai vamman mukanaan tuomista lisärasituksista. Erityisesti sopeutusvalmennusta suositellaan perheen elämäntilanteiden muuttuessa, esim. perheen saadessa tiedon lapsen erityistuen tarpeesta, lapsen siirtyessä koulumaailmaan, diagnoosin vaihtuessa ja nuoren itsenäistyessä.

Yksi sopeutusvalmennuksen muoto ovat sopeutusvalmennuskurssit, joita toteuttavat pääasiassa eri vammaisjärjestöt ja kuntoutuslaitokset. Sopeutusvalmennuskurssien sisältöä suunnitellaan yksilöllisesti kurssille tulevien perheiden tarpeiden mukaan. Sopeutusvalmennusta järjestetään eripituisina ajanjaksoina viikonloppukursseista useamman viikon mittaisiin kokonaisuuksiin. Kurssit ovat perheille maksuttomia, ainoastaan matkakustannuksissa on omavastuuosuus, kurssin ajalta maksetaan kuntoutusrahaa. Kurssien maksajina toimivat mm. Kela, Raha-automaattiyhdistys, kotikunta, kuntayhtymä tai sairaanhoitopiiri. Sopeutusvalmennukseen pääseminen edellyttää kuntoutussuunnitelmaa tai lääkärin lausuntoa, jossa suositellaan sopeutusvalmennusta.

Sopeutusvalmennuskurssien toteutusmuotoja ovat mm. perhekurssit, nuorille kuntoutujille suunnatut kurssit, sisaruskurssit sekä isovanhempien kurssit. Kursseilta saa voimavaroja arjesta selviytymiseen ja tukea vanhemmuuteen. Perheillä on mahdollisuus vertaistukeen eli kokemusten jakamiseen toisten samassa tilanteessa olevien perheiden kanssa. Kursseilla saa tietoa lapsen erityispiirteiden hoidosta ja kuntoutukselta. Muilta perheiltä ja ammatti-ihmisiltä saa lapsen kehitystä tukevia ratkaisuja arkikäyttöön. Kursseilla ane-

taan tietoa yhteiskunnan tukitoimista ja erilaisista vammaisjärjestöistä ja niiden toiminnasta. Lapset saavat uusia elämyksiä, tietoa, tukea, toimintaa ja onnistumisen kokemuksia. (www.kela.fi)

Sopeutumisvalmennus on muutakin toimintaa kuin sopeutumisvalmennuskurssit, kotikunta järjestää sopeutumisvalmennuksena esim. viittomien opetusta, liikkumistaidon ohjausta, pistekirjoituksen opetusta ja asumisvalmennusta.

SOSIAALIASIAMIES

Joka kunnalla tai kuntayhtymällä on nimetty sosiaaliasiamies, joka toimii sekä julkisen että yksityisen sosiaalihuollon piirissä. Jos asiakas on tyytymätön saamaansa palveluun tai kohteluun, hän voi pyytää sosiaaliasiamiestä toimimaan sovittelijana. Sosiaaliasiamies tiedottaa asiakkaan oikeuksista, hän neuvoo ja avustaa sekä auttaa muutoksenhakutilanteissa ja muistutuksen laatimisessa. Sosiaaliasiamies seuraa asiakkaiden oikeuksien ja aseman kehitystä kunnassa ja antaa siitä vuosittain selvityksen kunnanhallitukselle. Sosiaaliasiamiehen palvelut ovat maksuttomia. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista)

SOSIAALINEN LUOTOTUS

Sosiaalinen luototus on sosiaalihuollon palvelu, jonka tarkoituksena on ehkäistä taloudellista syrjäytymistä ja ylivelkaantumista sekä edistää ihmisen itsenäistä suoriutumista. Sosiaalista luottoa voidaan myöntää henkilölle, joka on pienituloisen ja vähävarainen, ettei hänellä ole mahdollisuutta saada luottoa muuten. Hänellä tarvitsee kuitenkin olla kyky suoriutua luoton takaisinmaksusta. Sosiaalista luottoa voidaan myöntää esim. kodin hankintoihin, kuntoutumiseen, työllisyyden edistämiseen, asumisen turvaamiseen, talouden hallintaan saattamiseen, velkakierteen katkaisemiseen tai sosiaalisen kriisin ylittämiseen. Sosiaalisesta luotosta voidaan periä kohtuullinen vuotuinen korko. Luotosta tehdään kirjallinen sopimus, jossa tulee määritellä luoton käyttötarkoitus, määrä, korko, takaisinmaksuerien suuruus, eräpäivät sekä muut takaisinmaksuehdot. Kunnat ovat velvoitettu järjestämään taloudellista neuvontaa ja ohjausta sosiaalisen luoton hakijalle ja saajalle. Kunnilla ei kuitenkaan ole velvoitetta järjestää sosiaalista luototusta, eli kannattaa tiedustella omasta kotikunnasta, onko palvelua omassa kunnassa tarjolla. (Laki sosiaalisesta luototuksesta)

Lisätietoa sosiaalisesta luototuksesta saa Takuu-Säätiöstä, jossa toimii valtakunnallinen puhelin- ja verkkoneuvonta Velkalinja. Velkalinja tarjoaa neuvontaa erilaisten velkojen ja rästilaskujen vuoksi talousvaikeuksissa oleville henkilöille ja heidän läheisilleen. Palvelu on maksutonta, yhteyttä voi ottaa kaikkialta Suomesta ja anonyymisti. Puhelinneuvontaa annetaan numerossa 0800 9 8009 arkisin kello 10.00–14.00 ja verkkoneuvontaa osoitteessa www.velkalinja.fi.

STARTTIRAHAA ALOITTAVALLE YRITTÄJÄLLE

Yksi työllistymisen muoto on yritystoiminta. Työ- ja elinkeinotoimisto (TE-toimisto) voi myöntää starttirahaa yritystoiminnan perustamiseksi. Starttirahaa voidaan myöntää työttömälle työnhakijalle sekä palkkatyöstä, opiskelusta tai kotityöstä yrittäjäksi siirtyvälle henkilölle. Starttirahalla turvataan henkilön toimeentuloa yritystoiminnan käynnistämisen ajalta, kuitenkin enintään 18 kuukauden ajan.

TE-toimisto selvittää tapauskohtaisesti starttirahan myöntämisen edellytykset, joita ovat mm.:

- Henkilöllä on riittävät valmiudet aiottuun yritystoimintaan
- Yritystoimintaa ei ole aloitettu ennen tuen myöntämistä
- Perustettavalla yrityksellä on edellytykset kannattavaan toimintaan
- Starttirahan saaja ei saa samaan aikaan muuta valtionapua omiin palkkakustannuksiinsa eikä työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea
- Yritystoiminta ei käynnistyisi ilman starttirahaa

- Starttiraha ei vääristä alan kilpailutilannetta
- Hakijalla on yrittäjäkoulutusta tai yrittäjätoiminnassa tarvittavaa koulutusta (koulutusta voidaan järjestää myös tukijakson aikana)

Starttiraha muodostuu perustuesta ja lisätuesta. Lisäosa vaihtelee TE-toimiston harkinnan mukaan, se on kuitenkin enimmillään 60% perustuen määrästä. Vuonna 2012 starttirahaa voi saada yhteensä välillä 674-1078 euroa/kk. Starttirahaa haetaan TE-toimistosta, hakulomakkeessa tulee selvittää mm. suunnitellun yrityksen toiminta- ja rahoitussuunnitelma. (www.mol.fi)

SUBJEKTIIVINEN OIKEUS PALVELUIHIN

Vammaispalvelulainsäädäntö jakaa kunnan tarjoamat vammaispalvelut kahteen ryhmään. Yleisesti puhutaan asiakkaan subjektiivisesta oikeudesta palveluihin, kun tarkoitetaan kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden alaisia palveluja. Näitä palveluja ovat vaikeavammaiselle henkilölle kuljetuspalvelut niihin liittyvine saat-tajapalveluineen, henkilökohtainen apu, asunnon muutostyöt ja asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet, päivä-toiminta sekä palveluasuminen. Asiakkaan subjektiivinen oikeus tulkkauspalveluihin on myös säilynyt, vaikka palvelujen järjestämisvastuu siirtyikin Kelalle 1.9.2010 alkaen. Vaikeavammaisuuden kriteerit määritellään jokaisen palvelun kohdalla erikseen. Jos vaikeavammaisuuden kriteeri kyseisen palvelun kohdalla täyttyy, kunnan on järjestettävä palvelut riippumatta siitä, onko toimintaan ollut varattuna määrärahoja.

Muut vammaispalvelulainsäädännön alaiset palvelut kuuluvat harkinnanvaraisiin palveluihin. Näiden palvelu-jen myöntäminen on sidoksissa kunnan talousarviossa varattuihin määrärahoihin. Kunnan tulee kuitenkin varata määrärahoja palveluihin riittävästi vastaamaan kunnassa esiintyvää tarvetta. Palveluja myönnetään tarveharkinnan ja määrärahojen mukaan. Tällaisia kunnan järjestämiä palveluja ovat mm. kuntoutusohjaus, sopeutumisvalmennus, päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet sekä ylimääräiset vaatetus- ja erityiskustannukset.

TALOUS- JA VELKANEUVONTA

Jos perhe tai itsenäistyvä nuori tarvitsee apua talousasioiden hoidossa tai velkaneuvontaa, voi kääntyä oman kunnan talous- ja velkaneuvonnan puoleen. Lain mukaan talous- ja velkaneuvonnassa:

- Annetaan yksityishenkilöille tietoja ja neuvontaa talouden ja velkojen hoidosta
- Avustetaan heitä taloudenpidon suunnittelussa
- Selvitetään velallisen talouteen liittyvien ongelmien ratkaisumahdollisuudet ja avustetaan velal-lista tämän selvittäessä mahdollisuuksia tehdä velkojien kanssa sovinto
- Avustetaan velallista velkajärjestelyyn liittyvän asian hoitamisessa, erityisesti velkajärjestelyha-kemuksen ja muiden lain edellyttämien selvitysten ja asiakirjojen laatimisessa
- Ohjataan velallinen hakemaan tarvittaessa oikeudellista apua.

Kuluttajaviraston sivulla www.kuluttajavirasto.fi on palvelu nimeltä Hae neuvojaa, jonka avulla saa helposti yhteystiedot oman kunnan velkaneuvontaan. Palvelu on asiakkaille maksutonta. (Laki talous- ja velkaneu-vonnasta)

TERAPIAT

Erilaiset terapiat ovat tärkeä osa lapsen/nuoren kuntoutuskokonaisuutta. Terapiaa voi antaa siihen pätevyy-den hankkinut ammattihenkilö. Yleisesti terapeuteista on pulaa kautta Suomen ja alueelliset erot voivat olla suuret terapioiden saatavuudessa eli palveluita ei riitä kaikille niitä tarvitseville. Kuntoutussuunnitelmassa lääkäri mahdollisesti suosittelee lapselle/nuorelle terapiaa ja suosituksen pohjalta korvataan terapiaa esim. Kelan, kunnan, sairaanhoitopiirin tai vakuutusyhtiön kautta. Terapioihin voi hakeutua myös perheen omalla kustannuksella ja silloin terapiasta sovitaan suoraan palveluja tuottavan terapeutin kanssa.

Terapeuttien antama kuntoutus on lapsen kehityksen kannalta tärkeää, mutta se ei vielä yksin riitä kuntouttamaan lasta. Terapeutin tärkeä tehtävä onkin ohjata perhettä ja muita lasta hoitavia tahoja lapsen kanssa toimimiseen. Terapeutti antaa neuvoja, miten lapsen kanssa on hyödyllistä toimia, pelata tai harrastaa, jotta kuntouttava toiminta siirtyy lapsen jokapäiväiseen arkeen. Pienen lapsen oppiminen tapahtuu toistuvissa päivittäisissä tilanteissa.

TILAPÄINEN HOITOVAPAA

Perheen vanhemmalla on oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen, kun hänen alle 10-vuotias lapsensa sairastuu äkillisesti. Hoitovapaa voi kestää enintään neljä työpäivää, se on tarkoitettu sairaan lapsen hoitamiseksi tai hoidon järjestämiseksi. Tilapäistä hoitovapaata voi käyttää vain toinen vanhemmista kerrallaan. Työnantaja ei ole velvollinen maksamaan palkkaa tilapäisen hoitovapaan ajalta ellei toisin sovita. (Työsopimuslaki)

TOIMEENTULOTUKI

Mikäli perheen tai itsenäistyneen nuoren tulot eivät riitä perustoimeentuloon, on mahdollisuus saada toimeentulotukea. Tukea voidaan myöntää myös omatoimisen suoriutumisen tukemiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Toimeentulotuki on viimesijainen tukimuoto eli ensin tulee kartoittaa kaikki muut mahdolliset yhteiskunnan tuet. Toimeentulotukea haetaan kunnan sosiaalityöstä ja sitä myönnetään yleensä kuukaudeksi kerrallaan eli sen on tarkoitus olla väliaikainen tukimuoto. Toimeentulotukea hakevan henkilön on saatava tukea koskeva päätös seitsemän arkipäivän sisällä hakemuksen jättämisestä. 4.11.2010 tehdyn hallinto-oikeuden päätöksen mukaan asiakas voi nykyään hakea toimeentulotukea myös sähköisesti omalla vastuullaan. Viranomaisen ei edelleenkään voi lähettää tietoja sähköisesti tietoturvasyistä. (Laki toimeentulotuesta, www.kela.fi)

TOIMINTATERAPIA

Toimintaterapia on kuntoutusmuoto, jonka avulla tuetaan lapsen kokonaiskehitystä, omatoimisuutta, motorisia valmiuksia, itsetunnon kehitystä, hahmottamisen valmiuksia sekä toimintakykyä. Jos lapsella on esim. motorista kömpelyyttä, hahmottamisen ongelmia, tarkkaavuuden ongelmaa, omatoimisuuden puutetta, leikkitaitojen kehittymättömyyttä tai hän reagoi ympäristön ärsykkeisiin normaalia voimakkaammin, hänelle voidaan suositella toimintaterapiaa.

Toimintaterapian aluksi toimintaterapeutti arvioi lapsen terapian tarpeet ja edellytykset, lisäksi hän haastattelee vanhempia ja tutustuu taustatietoihin ja lapsen lausuntoihin. Arvioinnin perusteella lapselle valitaan yksilölliset menetelmät, toimintatavat ja tarvittaessa apuvälineet. Toimintaterapian tavoitteena on lapsen kehitystä tukevien valmiuksien ja taitojen oppiminen sekä toimintakyvyn vahvistaminen. Toimintaterapeutti osallistuu lapsen apuvälineiden käyttötarpeen arviointiin, suunnitteluun, valintaan ja käytön ohjaukseen. Apuvälineiden lisäksi toimintaterapeutti miettii yhdessä perheen kanssa lapsen harrastustoimintoja ja niiden toteuttamista sekä ohjaa oikeanlaisten leikkivälineiden käyttöön. Toimintaterapeutit tekevät yhdessä kuntoutusohjaajien ja perheen kanssa asunnon muutostöiden ja ympäristön hallintalaitteiden arviointia.

Leikki on tärkein lapsen toiminnoista, sillä leikkiessään lapsi luo valmiudet monille taidoille ja toimintaterapiassa lapsen valmiuksia kehitetäänkin juuri leikin avulla. Lapsi oppii jäsentämään aistimuksiaan tavallisissa leikeissä ja toiminnoissa. Joillakin lapsilla eri aistikanavat ja niiden välittämä tieto ei jäsennyy normaalisti, vaan aiheuttaa lapselle ongelmia kehityksessä, oppimisessa ja käyttäytymisessä eli puhutaan sensorisesta integraatiosta, joka tarkoittaa eri aistijärjestelmien yhteistyötä sekä tiedon käsittelyä ja niiden hienosäätöä. Yksi toimintaterapian muoto onkin sensorisen integraation terapia (SI-terapia), jota voivat antaa erityisen koulutuksen saaneet toimintaterapeutit.

Saadakseen toimintaterapiaa lapsen kuntoutussuunnitelmassa tulee olla lääkärin suositus terapian tarpeesta. Toimintaterapiaa korvataan Kelan kautta vaikeavammaisten lasten lääkinnällisenä kuntoutuksena. Myös sairaanhoitopiiri, terveyskeskus tai vakuutusyhtiö voivat korvata toimintaterapiaa. Lisätietoja toimintaterapiasta saa esim. sivustolta Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry. (Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta, www.toimintaterapeuttiliitto.fi)

TUETUT LOMAT

Sosiaalisen lomatoiminnan tarkoituksena on edesauttaa lapsen /nuoren ja hänen perheensä selviytymistä erilaisissa elämäntilanteissa tukemalla ja edistämällä perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lomien tarkoituksena on ehkäistä ongelmia tarjoamalla lomanviettomahdollisuus niille, jotka eivät omin voimavaroin pysty lomaansa toteuttamaan. Tuettua lomaa voi hakea jokainen Suomen kansalainen. Etusijalla ovat työttömät perheineen, yksinhuoltajat lapsineen, vähävaraiset vanhuksat ja yleensä sellaiset perheelliset ja yksinäiset henkilöt, jotka eivät taloudellisten tai muiden syiden johdosta ilman tukea voi käyttää maksullisia lomapalveluita ja joiden katsotaan olevan lomatuon tarpeessa.

Lomajärjestöjä on toistakymmentä ja ne järjestävät lomiam ympäri Suomea ja läpi vuoden. Lomajärjestö myöntää lomalaiselle lomatuon, joka kattaa pääosan loman hinnasta. Itselle maksettavaksi jää omavastuuosuus ja matkakulut. Lomat ovat pääsääntöisesti viiden vuorokauden mittaisia, lomiin kuuluu täysi- tai puolihoidto sekä lomaohjelma, johon osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Lomaa haetaan liitoista tilattavalla lomatuohikemuksella. Monet järjestöt toteuttavat tuettuja lomiam yhteistyössä lomajärjestöjen kanssa, näistä lomista saa tietoa omista vammaisjärjestöistä. (www.lomajarjestot.fi)

TUKIHENKILÖTOIMINTA

Tukihenkilötoiminta voi kohdistua suoraan erityisen tuon tarpeessa olevaan lapseen/nuoreen tai hänen perheeseensä. Molemmissa tapauksissa perhe saa lisää voimavaroja arjen jaksamiseen. Tukihenkilötoimintaa voidaan toteuttaa esim. niin, että perheen tukihenkilö toimii lapsen /nuoren kanssa harrastamalla, luomalla sosiaalisia suhteita ja monipuolistamalla lapsen/nuoren vapaa-aikaa, jolloin perhe saa samalla hetken hengähdystauon. Tukihenkilönä voi toimia myös vertaisperhe eli perhe, jossa on koettu samoja asioita ja heillä on halu auttaa muita perheitä. Tuettavalla perheellä on mahdollisuus jakaa ajatuksiaan samankaltaisessa tilanteessa eläneen perheen kanssa ja saada käytännön kokemuksen mukanaan tuomaa tietoa ja tukea. Tukihenkilötoimintaa järjestävät mm. kunnat, vammaisjärjestöt ja seurakunta.

TUKIPERHETOIMINTA

Tukiperhetoiminta auttaa perhettä jaksamaan arjessa järjestämällä lapselle mahdollisuuden omaan tukiperheeseen. Tukiperheessään lapsi voi viettää viikonloppuja sopimuksen mukaan ja lomien aikana pidempiäkin jaksoja. Tukiperheeltään lapsi saa lämmintä huolenpitoa ja turvallisia ihmissuhteita ja vanhemmille jää aikaa omien voimavarojen keräämiseen. Lapsiperheillä on mahdollisuus selviytyä paremmin, kun apu tulee riittävän ajoissa.

Tukiperheet ovat tavallisia perheitä, jotka pitävät lapsista ja haluavat auttaa muita perheitä. Monilla tukiperheillä on omia lapsia, jolloin lapset saavat seuraa toisistaan. Lapseton tai mummolan kaltainen perhe on hyvä silloin, kun lapsi kaipaa paljon huomiota. Monen yksinhuoltajaäidin lapselle tukiperheen isä voi olla erityisen tärkeä. Tukiperheet saavat toimintaansa valmennusta ja työnohjausta. Kotikunta toteuttaa tukiperhetoimintaa yleensä yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai käyttää järjestöjen palveluja, esim. Pelastakaa Lapset ry:llä on tukiperhetoimintaa koko maassa.

TUKI PERUSOPETUKSESSA

Uudistettu perusopetuslaki astui voimaan 1.5.2011. Perusopetuslakiin tuli joitakin muutoksia koskien erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia. Lapsen tuen tarve on jaettu kolmeen osioon, yleiseen, tehostettuun tai erityiseen tukeen. Yleinen tuki on tukiopetusta tai osa-aikaista erityisopetusta, jos lapsi on jäänyt tilapäisesti jälkeen kouluopinnoissa ja tarvitsee lyhytkestoista apua. Tukiopetuksen ja osa-aikaisen erityisopetuksen sisällön suunnittelee opettaja ja tarvittaessa hän pohtii tuen muotoja vanhempien, oppilaan ja muiden asiantuntijoiden kanssa.

Tehostettu tuki on suunnattu oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja. Tehostettua tukea annetaan oppilaalle hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä vanhempien kanssa. Tehostetun tuen vaiheessa korostuvat koulun oppilashuollon palvelut, perheen kanssa tehtävä yhteistyö, osa-aikainen erityisopetus ja oppilaan yksilöllinen opintojen ohjaus. Tehostettu tuki järjestetään oppilaan kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden edellyttämällä tavalla.

Jos lapsi tarvitsee erityistä tukea, silloin asiasta tehdään kirjallinen päätös, jossa määritellään mm. lapsen tuen tarve, opetusryhmä, mahdollinen oppimäärän yksilöllistäminen sekä muiden tukitoimien tarve. Päätöstä pitää tarkistaa vähintään toisen ja kuudennen vuosiluokan jälkeen. Ennen lapselle tehtävää päätöstä erityisestä tuesta on opetuksen järjestäjän huomioitava oppilaan ja vanhempien mielipiteet. Sen lisäksi heidän on hankittava selvitys oppilaan oppimisen etenemisestä ja moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tekemä selvitys oppilaan saamasta aikaisemmasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta. Näiden selvitysten perusteella opetuksen järjestäjä tekee arvion oppilaan tarvitsemasta tuesta eli pedagogisen selvityksen. Tarvittaessa tätä selvitystä vielä täydennetään psykologisilla, lääketieteellisillä tai sosiaalisilla selvityksillä.

Kuitenkin erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos asiantuntijalausuntojen perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vammaan, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta sekä perusopetuslain mukaista muista tukitoimista, kuten oppilashuolto, avustamis- ja tulkkimispalvelut jne. Erityisopetus järjestetään joko normaalin perusopetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla. Erityisen tuen piirissä oleville oppilaille tehdään aina henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS. (Perusopetuslaki)

TULKKAUSPALVELUT

Tulkkaukspalveluja on järjestettävä vaikeasti kuulovammaisille, kuulo- ja näkövammaisille tai puhevammaisille henkilöille. Henkilön tulee tarvita tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistystoimintaan. Lisäksi laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista edellyttää, että henkilö pystyy itse ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja hänellä tulee olla käytössään jokin toimiva kommunikointikeino. Tarvittaessa tulkkauspalvelut voidaan järjestää etätulkkauskeino, jos se on henkilön kannalta mahdollista ja perusteltua. Tulkkauspalvelut ovat käyttäjilleen maksuttomia.

Kuulonäkövammaisella on oikeus saada vähintään 360 tulkkaustuntia kalenterivuodessa, kuulo- tai puhevammaiselle henkilöille on järjestettävä tulkkauspalveluja vähintään 180 tuntia vuodessa. Tulkkaustunteja voi saada enemmän, jos henkilön yksilölliset tarpeet sitä edellyttävät. Opintoihin liittyviä tulkkauspalveluja tulee saada siinä laajuudessa kuin niitä opinnoista suoriutuakseen välttämättä tarvitsee. Perusopetusikäinen lapsi voi saada tulkkauspalveluita koulunkäyntinsä turvaamiseksi perusopetuslain nojalla.

Kela on vastannut tulkkauspalveluista 1.9.2010 lähtien. Hakemus sekä sosiaali- tai terveydenhuollon ammatilaisen tekemä lausunto tulkkauspalvelujen tarpeesta ja vammaan laadusta toimitetaan Kelaan. Tulkkauspalvelua välittäviä keskuksia on perustettu viisi eri puolille Suomea, joista tulkki nykyisin tilataan. Tulkkauspalve-

lut sisältävät viittomakielen, viitotun puheen, kirjoitus- sekä puheentulkkauksen ja muiden kommunikaatiota täydentävien menetelmien käytön.

Vuoden 2012 alusta lähtien tulkkauspalvelu on voitu järjestää myös etätulkkauspalveluna. Etätulkkauksen järjestäminen edellyttää, että asiakkaalla on oikeus tulkkauspalveluun. Etätulkkauksessa asiakas on kotonaan tietokoneen ääressä ja tulkki on vastaavan laitteen luona studiossa. Studiosta otetaan yhteys kolmannen osapuoleen, esimerkiksi tilataan aika lääkärin vastaanotolle. Kela hankkii etätulkkausta käyttäville asiakkaille palvelun käyttöön tarkoitetut atk-laitteet ja käyttöyhteydet. (Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta, www.kela.fi)

Vaikka tulkkauspalvelujen järjestämisvastuu siirtyi kunnilta Kelalle, kuntien vammaispalvelujen vastuulle jäi edelleen toimivan kommunikaatioympäristön ja -välineistön järjestäminen tulkkauspalveluja tarvitsevalle henkilölle.

TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMINEN

Työelämään tutustuminen eli lyhyemmin TET on peruskoulun 7-9 luokan oppimäärään sisältyvä lyhyt työharjoittelujakso. Harjoittelujakson aikana oppilas saa kokemusta työelämästä ja kokeilee selviytymistään uudessa yhteisössä ja ympäristössä. Harjoittelujakson aikana oppilas voi saada vinkkejä omaan ammatin- ja uravalintaansa. Erityisen tuen tarpeessa olevan oppilaan harjoittelujakso voidaan räätälöidä yksilöllisesti suunnittelun, työhönopastuksen ja harjoittelupaikan tarkan valinnan avulla. Osoitteessa <http://www.peda.net/veraja/tori> on TET-tori, josta löytyy hyödyllistä tietoa oppilaalle, vanhemmille sekä ammattihenkilöille. Sieltä voi esim. tarkistaa oman kotikunnan yrityksiä ja yhteisöjä, jotka vastaanottavat työelämään tutustujia.

TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKE

Nuoren sairaus, vika tai vamma voi estää kohtuullisen toimeentulon turvaavan työnteon ja silloin nuorelle voidaan myöntää Kelan maksama työkyvyttömyyseläke. Yleensä alle 20-vuotiaalle nuorelle voidaan myöntää työkyvyttömyyseläke kuitenkin vasta sitten, kun on tehty perusteellinen selvitys, ettei hänellä ole ammatillisen kuntoutuksen mahdollisuuksia tai hänen ammatillinen kuntoutuksensa on keskeytynyt esim. sairauden vuoksi tai päättynyt tuloksettomana. Jos työkyvyttömyyseläke myönnetään 16-vuotiaalle, hänelle maksettu lapsilisä ja mahdollinen vammaistuki lakkaavat. Vammaistuen tilalle hän voi kuitenkin saada eläkettä saavan hoitotukea. (Kansaneläkelaki, www.kela.fi)

TYÖLLISTYMISSUUNNITELMA

Työttömälle työnhakijalle laaditaan Työ- ja elinkeinotoimistossa (TE-toimisto) työllistymissuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan kaikki työllistyjän koulutukseen tai työhön liittyvät kokonaistilanteeseen kannalta vaikuttavat tekijät, kuten omat tavoitteet, taidot, koulutukset, terveydentila jne. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan arvioitu palvelutarve ja suunnitellut toimenpiteet työllisyyden savuttamiseksi. Työllistymissuunnitelmaa seurataan säännöllisesti. (Laki julkisesta työvoimapalvelusta, www.mol.fi)

TYÖLLISTÄMISEN KUNTALISÄ

Työllistämisen kuntalisä on **palkkatuen yhteydessä** maksettava kuntakohtainen tukimuoto. Jos Työ- ja elinkeinotoimisto eli TE-toimisto on myöntänyt työnantajalle palkkatukea, voi kunta maksaa lisäksi yritykselle, yhdistykselle tai säätiölle kuntalisää palkattavan henkilön palkkakustannuksiin. Harkinnanvaraista kuntalisää maksetaan yleensä kaksi vuotta. Kuntalisä ei koske oppisopimuskoulutuksessa olevia henkilöitä. Saadaksen kuntalisää yrityksen on maksettava työntekijälle työsuhteeseen sovellettavan työehtosopimuksen mu-

kaista palkkaa. Työajan on oltava vähintään 85 % alalla noudatettavasta täydestä työajasta. Lisätietoja kuntalisästä voi tiedustella omasta kotikunnasta.

TYÖLLISYYSPOLIITTINEN AVUSTUS

Työllisyyspoliittinen avustus on kunnille, kuntayhtymille, yhteisöille, yhdistyksille ja säätiöille suunnattu palvelu. Avustuksella tuetaan toimintaa, joilla selvitetään työttömien työnhakijoiden työ- ja toimintakykyä, työllistymisedellytyksiä sekä parannetaan kaikin tavoin työmarkkinavalmiuksia. Avustusta voidaan myöntää myös sosiaalisen yrityksen tai uusosuuskunnan perustamiseen. Lisätietoja avustuksesta voi tiedustella Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta eli ELY-keskuksesta. (www.ely-keskus.fi)

TYÖOLOSUHTEIDEN JÄRJESTELYTUKI

Työ- ja elinkeinotoimistosta eli TE-toimistosta työnantaja voi hakea työolosuhteiden järjestelytukea. Tuen tarkoituksena on helpottaa vajaakuntoisen työntekijän työmarkkinoille sijoittumista. Tukea voi hakea myös job työsuhteessa olevan henkilön tukemiseen vammautumisen tai sairastumisen jälkeen. Järjestelytuella voidaan korvata työkoneita, -välineitä ja -menetelmiä tai työpaikan ulkoisiin olosuhteisiin tehtäviä muutoksia, jotka ovat välttämättömiä vammasta tai sairaudesta aiheutuvan haitan poistamiseksi tai vähentämiseksi. Lisäksi tuella voidaan korvata toisen työntekijän antamaa avustusta ja opastusta työsuhteen alussa. Työolosuhteiden järjestelytukea on mahdollisuus saada 2500 euroa työllistyjää kohden, vaikeavammaisesta työllistyjästä 3500 euroa. Toisen työntekijän antamaan apuun ja opastukseen voi saada avustusta vuoden ajan 250 euroa kuukaudessa. Vaikeavammaisen henkilön opastuksesta voi saada 350 euroa kahden vuoden ajan. Hakemuksen liitteenä tulee olla lääkärin ja työterveyshuollon lausunto. (www.mol.fi)

TYÖVOIMAN PALVELUKESKUS

Suomessa toimii 39 työvoiman palvelukeskusta ja lisäksi niiden alaisuudessa toimivia alueellisia palvelukeskuksia. Palvelukeskukset ovat tarkoitettu pitkään työttöminä olleille henkilöille sekä muilla tavoin vaikeasti työllistyville. Työvoiman palvelukeskukset ovat Työ- ja elinkeinotoimiston (TE-toimisto), kuntien ja Kelan yhteisiä palvelupisteitä. Palvelukeskuksissa toimii moniammatillinen henkilöstö, joka yhdessä työllistyjän kanssa suunnittelee yksilöllisen palvelukokonaisuuden työllisyyden saavuttamiseksi. Työllistyjiä aktivoidaan kehittämään omia työelämävalmiuksia. Palvelukeskukset tekevät yhteistyötä työnantajien kanssa työllistymisen edistämiseksi. Kaikkien työvoiman palvelukeskusten yhteystiedot löytyvät osoitteesta www.mol.fi.

TYÖVOIMAPOLIITTINEN AIKUISKOULUTUS

Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus on nimensä mukaisesti aikuisväestölle suunnattua koulutusta. Koulutus on yleensä ammatillista ja sen tavoitteena on parantaa henkilöiden mahdollisuuksia pysyä työelämässä tai päästä sinne takaisin. Usein koulutus on jatko- tai täydennyskoulutusta jo aiemmin hankitulle ammattitaidolle, mutta koulutus soveltuu myös ammatinvaihtoa tarvitseville henkilöille. Koulutuksella pyritään ehkäisemään syrjäytymistä sekä parantamaan pitkäaikaistyöttömien, vajaakuntoisten sekä ikääntyvien henkilöiden työllistymistä. Koulutukseen osallistuvalla henkilöllä laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Aikuiskoulutuksen aikainen toimeentulo turvataan maksamalla henkilölle työttömyysturvaa vastaava koulutustuki tai työmarkkinatuki sekä ylläpitokorvaus. (Laki julkisesta työvoimapalvelusta, www.mol.fi)

VAIKEAVAMMAISUUS

Vammaispalvelulaissa vaikeavammaisuus määritellään aina erikseen suhteessa siihen palveluun, jota haetaan. Esim. kuljetuspalvelujen suhteen vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia

liikkumisessa ja joka ei voi vammansa tai sairautensa vuoksi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

Kelan palveluissa vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jos hänellä on sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutuva yleinen lääketieteellinen ja toiminnallinen haitta, josta aiheutuu vähintään vuoden kestävä kuntoutustarve. Lisäksi haitan pitää olla niin suuri, että hänellä on sen vuoksi huomattavia vaikeuksia tai rasituksia selviytyä jokapäiväisistä toimistaan kotona, koulussa, työelämässä ja muissa elämäntilanteissa julkisen laitoshoidon ulkopuolella. (Laki kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista, www.kela.fi)

VALMENTAVA JA KUNTOUTTAVA OPETUS JA OHJAUS

Paljon erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille voidaan järjestää valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä. Ohjauksen tavoitteena on antaa valmiuksia ammatilliseen koulutukseen, työhön sijoittumiseen sekä itsenäiseen oman elämän hallintaan. Opetus ja ohjaus jaetaan kahteen ryhmään ja koulutuksen järjestäjä päättää, kumpaan ryhmään erityistä tukea tarvitseva opiskelija kuuluu. Päätös tehdään asiantuntijalausuntojen valossa opiskelijan ja perheen mielipiteet huomioiden.

Valmentava I:n tavoitteena on valmentaa ammatilliseen peruskoulutukseen siirtymistä varten. Tämä kokonaisuus kestää normaalisti 20–40 opintoviikkoa, mutta erityisten syiden vuoksi kesto voi olla myös 80 opintoviikkoa. **Valmentava II:n** tavoitteena on valmentaa ja kuntouttaa työhön ja itsenäiseen elämään. Ohjaus on tarkoitettu kaikkein vaikeimmin vammaisille opiskelijoille, joilla ei ole mahdollista siirtyä ammatilliseen peruskouluun johtavaan koulutukseen. Ohjauksen kesto vaihtelee 40–120 opintoviikon välillä. Osoitteesta www.edu.fi löytyy luettelo niistä oppilaitoksista, jotka järjestävät valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta. (Laki ja asetus ammatillisesta koulutuksesta)

VALTION ERITYISKOLUT

Suomessa on kahdeksan valtion erityiskoulua, jotka toimivat samalla valtakunnallisina erityisen tuen palveluverkostona. Lisätietoa löydät osoitteesta www.valteri.fi tai suoraan erityiskoulujen omilta sivustoilta:

- Haukkarannan koulu Jyväskylässä, www.haukkaranta.fi (autismikirjo, kieli ja kommunikaatio, kuuleminen)
- Jyväskylän näkövammaisten koulu, www.jynok.fi (näkeminen)
- Mikael-koulu Mikkelissä, www.mikael-koulu.fi (kieli ja kommunikaatio, kuuleminen)
- Mäntykankaan koulu Kuopiossa, www.mantykankaankoulu.fi (liikkuminen ja motoriiikka, neurologiset ja muut pitkäaikaissairaudet, monivammaisuus)
- Ruskeasuon koulu Helsingissä, www.ruskis.fi (liikkuminen ja motoriiikka, neurologiset ja muut pitkäaikaissairaudet, puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot, monivammaisuus)
- SPERES I Helsingfors, www.speres.fi (Finlandssvenskt specialpedagogiskt resurscentrum)
- Svenska skolan för synskadade i Helsingfors, www.blindskolan.fi (näkeminen)
- Tervaväylän koulu Oulussa www.tervavayla.fi (autismikirjo, kieli ja kommunikaatio, liikkuminen ja motoriiikka, kuuleminen, neurologiset ja muut pitkäaikaissairaudet, monivammaisuus)

VERONMAKSUKYVYN ALENTUMISVÄHENYS

Jos perheen veronmaksukyky ja perheen käytävissä olevat tulot ja varallisuus ovat olennaisesti alentuneet erityisistä syistä, vähennetään tuloista kohtuullinen määrä, enintään kuitenkin 1400 €. Erityisinä vähennysperusteina mainitaan elatusvelvollisuus, työttömyys ja sairaus. Veronmaksukyvyyn alentumisvähennystä ei yleensä voida myöntää täysimääräisenä, jos yksinäisen verovelvollisen vuositulon määrä ylittää 13500 € tai

puolisoiden yhteenlaskettu vuositulon määrä ylittää 23500 €. Vähennystä ei myönnetä osittaisenaan, jos yksinäisen verovelvollisen vuositulon määrä ylittää 22000 € tai puolisoiden yhteenlaskettu vuositulon määrä ylittää 35000 €. Edellä mainittuja tulorajoja korotetaan 2500 € jokaista verovelvollisen huollettavana olevaa lasta kohti. Vuositulolla tarkoitetaan verovelvollisen puhtaisten ansiotulojen ja pääomatulojen yhteismäärää.

Suurten sairaskulujen perusteella myönnettävien vähennysten edellytyksenä on, että perheenjäsenien sairaskulujen määrä on vähintään 700,00 €. Jos vanhempi on jäänyt pois työelämästä kuntoutujan hoidon vuoksi, kannattaa se mainita hakemuksessa. Hakemuksessa tulee mainita mahdolliset muut tuet, mitä perhe saa kuntoutujasta. Lisätietoja veronmaksukyvyyn alentumisvähennyksestä saa verotoimistosta. (www.vero.fi)

VIITTOMIEN OPETUS

Lapsi, jolla on kielellisiä erityisvaikeuksia, voi tarvita kommunikaationsa tueksi tukiviittomia. Tukiviittomat ovat puheen tukena käytettäviä viittomia. Puheesta viitotaan tärkeimmät avainsanat puhutun kielen mukaisessa järjestyksessä. Tukiviittomaopetusta haetaan oman kunnan sosiaalivirastosta, jossa sitä voidaan myöntää esim. vammaispalvelulain mukaisena sopeutumisvalmennuksena. Jotta kotikunta voisi myöntää tukiviittomaopetusta, tulee lapsella olla asiantuntijalausunto tukiviittomien tarpeesta, esim. hoitavan lääkärin tai puheterapeutin lausunto.

Opetustuntien määrä vaihtelee kuntakohtaisesti, opetus voi tapahtua lapsen kotona tai vaikka päivähoitosa. Mitä useampi henkilö lapsen päivittäisessä elämässä käyttää tukiviittomia, sitä nopeammin lapsi ne omaksuu ja saa onnistumisen kokemuksia kommunikaatilanteissa. Tämän vuoksi olisi toivottavaa, että mahdollisimman moni henkilö lapsen lähiympäristöstä voisi osallistua samanaikaisesti tukiviittomaopetukseen.

Tukiviittomaopetusta antavat viittomakielen tulkit, joilla on usein omaa materiaalia opetuksen tueksi. Tukiviittomapäätöksessä on hyvä olla kirjattuna mahdolliset materiaalikustannukset, jotta perheen käyttöön jäävät tarvittavat opetusmateriaalit. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

VIIVYTYKSETÖN KÄSITTELY

Kaikkien vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarpeen selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen, kun palveluntarpeesta on ilmoitettu sosiaalitoimistoon. Yhteydenotto voi olla suullinen, henkilökohtainen käynti, puhelinsoitto tai kirjallinen hakemus tai tiedustelu. Vammaispalvelulain mukaiset päätökset on tehtävä kolmen kuukauden kuluessa hakemuksen toimittamisesta, ellei asian selvittäminen erityisestä syystä vaadi pidempää käsittelyaikaa.

16 VUOTTA TÄYTTÄNEEN VAMMAISTUKI

16 vuotta täyttäneen vammaistuki on taloudellinen korvaus, jos nuoren sairaus tai vamma aiheuttaa haittaa, avuntarvetta, ohjauksen ja valvonnan tarvetta sekä erityiskustannuksia. Vammaistuen tarkoitus on helpottaa nuoren selviytymistä jokapäiväisessä elämässä, opiskelussa ja työssä. Vammaistuen saaminen edellyttää toimintakyvyn heikentymistä vähintään vuoden ajalta. Toimintakyvyn katsotaan heikentyneen silloin, kun sairaus tai vamma heikentää kykyä huolehtia itsestään, selviytyä välttämättömistä kotitaloustöistä tai selviytyä työ- ja opiskelutehtävistä. Vammaistuen saaja ei voi olla eläkkeellä. Vammaistuki on kuntoutujan ja hänen perheensä tuloista ja varallisuudesta riippumatonta sekä verotonta tuloa. Tuki jakaantuu kolmeen maksumuokkaan nuoren lääketieteellisen haitan, avuntarpeen sekä erityiskustannusten perusteella:

- Vammaistuki 89,18 €/kk
- Korotettu vammaistuki 208,09 €/kk

- Ylin vammaistuki 403,50 €/kk

Vammaistukihakemuksen (EV256) liitteeksi tarvitaan alle puoli vuotta vanha lääkärinlausunto C tai riittävän perusteellinen lääkärinlausunto B. Hakemukseen on hyvä liittää kuitit myös nuoren mahdollisista erityiskustannuksista. Lomakkeen voi täyttää myös sähköisesti Internetissä. Tukea voidaan maksaa takautuvasti enintään puolen vuoden ajalta. Kelan päätökseen tyytymätön nuori voi hakea muutosta päätökseen ensin Kelan itseoikaisuna, sitten sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta ja sen päätöksestä edelleen vakuutusoi-keudesta. Tarkemmat tiedot muutoksenhausta ovat aina Kelan päätöksissä. Vuoden 2010 alusta lähtien vammaistukea on maksettu myös yli kolme kuukautta kestävien laitoshoidojen ajalta. Aiemmin vammaistuen maksaminen on keskeytetty kolmen kuukauden laitoshoidon jälkeen. Tämän lakimuutoksen tarkoituksena on poistaa avo- ja laitoshoidon välistä rajanvetoa. (Laki vammaisetuksista, www.kela.fi)

YKSITYISEN HOIDON TUKEA

Lasten yksityisen hoidon tuen saamisen edellytyksenä on, että perheessä on alle kouluikäinen lapsi, joka ei ole kunnan järjestämässä päivähoitossa. Yksityisen hoidon tukea maksetaan erikseen jokaisesta tukeen oikeuttavasta lapsesta. Osallistuminen kunnan järjestämään esiopetukseen vuotta ennen koulun alkua ei estä tuen saamista. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvista lapsista myönnetään yksityisen hoidon tukea sen vuoden heinäkuun loppuun, jolloin lapsi täyttää 7 vuotta. Yksityisen hoidon tuki koostuu kahdesta osasta, hoitorahasta ja hoitolisästä. Hoitorahaa maksetaan 166,71 euroa/kk/lapsi. Hoitolisä on riippuvainen perheen tuloista ja sitä maksetaan enintään 140,19 euroa/kk/lapsi.

Päivähoidon tuottaja voi olla yksityinen henkilö tai yhteisö, joka korvausta vastaan harjoittaa lasten päivähoitotoimintaa, tai yksityinen henkilö, joka on tehnyt perheen kanssa kirjallisen sopimuksen lasten hoidosta. Kela maksaa tuen yksityisen hoidon tuottajan tilille eli tuki maksetaan hoidon tuottajalle, mutta perhe toimii tuen hakijana. Yksityisen hoidon tukea haetaan Kelasta sähköisesti tai lomakkeella WH 1, Lasten kotihoidon tuen/Lasten yksityisen hoidon tuen hakemus. Hakemukseen liitetään perheen tulotiedot. Takautuva hakuaika on kuusi kuukautta. Kelan päätökseen tyytymätön perhe voi hakea ensin muutosta päätökseen Kelan itseoikaisuna, sitten sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta ja sen päätöksestä edelleen vakuutusoi-keudesta. Tarkemmat tiedot muutoksenhausta ovat aina Kelan päätöksissä. (Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta, www.kela.fi)

YLEINEN ASUMISTUKEA

Kelasta voi hakea yleistä asumistukea asumismenojen vähentämiseksi. Asumistuki myönnetään ruokakunnalle, joka tarkoittaa samassa asunnossa asuvia henkilöitä. Asumistuki myönnetään yleensä vuodeksi kerrallaan ja se on tulosidonnaista ja verotonta tuloa, siinä on omavastuuosuus. Asumistuen määrään vaikuttavat ruokakunnan henkilöluku, asunnon pinta-ala, asunnon sijaintikunta, sen valmistumis- tai perusparannusvuosi, lämmitysjärjestelmä, bruttokuukausitulojen yhteismäärä sekä omaisuus. (Asumistukilaki, www.kela.fi)

YLIMÄÄRÄISET ERITYISRAVINTOKUSTANNUKSET

Vammaispalvelulain mukaan lapselle/nuorelle voidaan korvata ylimääräiset kustannukset, jotka aiheuttavat erityisravinnosta tai erityisravintovalmisteista, joita hän joutuu käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti. Erityisravintovalmisteiden tarpeesta tulee olla lääkärin lausunto. Palvelu kuuluu kunnan harkinnanvaraisiin palveluihin, joten palvelujen myöntäminen on sidoksissa kunnan talousarviossa varattuihin määrärahoihin. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

YLMÄÄRÄISET VAATETUSKUSTANNUKSET

Vammaispalvelulain mukaan lapselle/nuorelle voidaan korvata ylimääräiset vaatetuskustannukset, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, ettei lapsi/nuori vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita. Kunta voi korvata vain tavanomaisen vaatetuksen ja erityisvaatetuksen välisen erotuksen. Palvelu kuuluu kunnan harkinnanvaraisiin palveluihin, joten palvelujen myöntäminen on sidoksissa kunnan talousarviossa varattuihin määrärahoihin. (Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)